

KRISTIANSTADS
TINGSRÄTT
Rotel 7

DOM
2022-01-18
meddelad i
Kristianstad

Mål nr: B 2146-15

PARTER

Tilltalad

Sven PETER Björklund, 19710531-3592
Forsavägen 155-9
295 94 Näsum

Offentlig försvarare:

Advokat Christina Cederskär
Advokatbyrån Christina Cederskär AB
Palmgatan 4
241 31 Eslöv

Åklagare

Kammaråklagare Christer Forssman och Extra åklagare Aino Pietilä
Åklagarmyndigheten
Riksenheten för Miljö- och Arbetsmiljömål
Box 21003
200 21 Malmö

Målsägande

1. Bodil Madisson
Rosenhillsvägen 24
293 73 Jämshög

Målsägandebiträde:

Advokat Peter Olofsson
Advokatbyrå AB Peter Olofsson
Österlånggatan 15
291 33 Kristianstad

2. Hain Madisson
Baggebodavägen 536-7
293 91 Olofström

Målsägandebiträde:

Advokat Peter Olofsson
Advokatbyrå AB Peter Olofsson
Österlånggatan 15
291 33 Kristianstad

Om domstolens behandling av personuppgifter, se www.domstol.se/personuppgifter. Kontakta oss för information på annat sätt.

Besöksadress

Kanalgatan 32

Telefon

044-18 36 00

Öppettider

måndag - fredag

08:00-16:00

Postadress

Box 536

291 25 Kristianstad

E-post

kristianstads.tingsratt@dom.se

Webbplats

www.kristianstadstingsratt.domstol.se

3. Tim Madisson
Rådhusgatan 4 Lgh 1105
374 36 Karlshamn

Målsägandebiträde:
Advokat Peter Olofsson
Advokatbyrå AB Peter Olofsson
Österlånggatan 15
291 33 Kristianstad

DOMSLUT

Åtal som den tilltalade frikänns från

Arbetsmiljöbrott, grovt brott, 3 kap 7 § 2 st och 10 § brottsbalken
2015-10-07

Skadestånd

Bodil Madissons, Hain Madissons och Tim Madissons skadeståndsanspråk ogillas.

Sekretess

Sekretessen enligt 21 kap 1 § offentlighets- och sekretesslagen (2009:400) ska bestå för fotografierna i aktbil 24 sidorna 13 och 14, vilka förevisats inom stängda dörrar.

Ersättning

1. Christina Cederskär får ersättning av staten för uppdraget som försvarare för Peter Björklund med 383 423 kr. Av beloppet avser 281 437 kr 50 öre arbete, 21 830 kr 50 öre kr tidsspillan, 3471 kr utlägg och 76 684 kr mervärdesskatt. Av det totala beloppet har 108 433 kr 50 öre redan utbetalats som förskott.
 2. Peter Olofsson får ersättning av staten för arbete som målsägandebiträde med 395 203 kr. Av beloppet avser 306 375 kr arbete, 9 788 kr tidsspillan och 79 040 kr mervärdesskatt.
 3. Kostnaden för försvararen och målsägandebiträdet ska för Peter Björklunds vidkommande stanna på staten.
-

KRISTIANSTADS
TINGSRÄTT
Rotel 7

DOM
2022-01-18
meddelad i
Kristianstad

Mål nr: B 2146-15

Tilltalad

BO Jörgen Gunnarsson, 19611019-3353
Idrottsvägen 18
361 54 Vissefjärda

Offentlig försvarare:
Advokat Ivan Fialdini
FIRMAN advokaterna Fialdini Dahlqvist
AB
Sveavägen 17
111 57 Stockholm

Offentlig försvarare genom substitution:
Advokat Henrik Lindblom
FIRMAN advokaterna Fialdini Dahlqvist
AB
Sveavägen 17
111 57 Stockholm

Offentlig försvarare genom substitution:
Advokat Ola Tingvall
FIRMAN advokaterna Fialdini Dahlqvist
AB
Sveavägen 17
111 57 Stockholm

Åklagare

Kammaråklagare Christer Forssman och Extra åklagare Aino Pietilä
Åklagarmyndigheten
Riksenheten för Miljö- och Arbetsmiljömål
Box 21003
200 21 Malmö

Målsägande

1. Bodil Madisson
Rosenhillsvägen 24
293 73 Jämshög

Målsägandebiträde:
Advokat Peter Olofsson
Advokatbyrå AB Peter Olofsson
Österlånggatan 15
291 33 Kristianstad

Om domstolens behandling av personuppgifter, se www.domstol.se/personuppgifter. Kontakta oss för information på annat sätt.

Besöksadress

Kanalgatan 32

Telefon

044-18 36 00

Öppettider

måndag - fredag

08:00-16:00

Postadress

Box 536

291 25 Kristianstad

E-post

kristianstads.tingsratt@dom.se

Webbplats

www.kristianstadstingsratt.domstol.se

2. Hain Madisson
Baggebodavägen 536-7
293 91 Olofström

Målsägandebiträde:
Advokat Peter Olofsson
Advokatbyrå AB Peter Olofsson
Österlånggatan 15
291 33 Kristianstad

3. Tim Madisson
Rådhusgatan 4 Lgh 1105
374 36 Karlshamn

Målsägandebiträde:
Advokat Peter Olofsson
Advokatbyrå AB Peter Olofsson
Österlånggatan 15
291 33 Kristianstad

DOMSLUT

Åtal som den tilltalade frikänns från

Arbetsmiljöbrott, 3 kap 7 § 1 st och 10 § brottsbalken
2015-10-07

Skadestånd

Bodil Madissons, Hain Madissons och Tim Madissons skadeståndsanspråk ogillas.

Sekretess

Angående sekretess se förordnande under domslutet för Peter Björklund.

Ersättning

1. Ivan Fialdini får ersättning av staten med 998 616 kr. Av beloppet avser 703 950 kr arbete, 74 385 kr tidsspillan, 20 558 kr utlägg och 199 723 kr mervärdesskatt.
 2. Se ersättningsbeslut för Peter Olofsson under domslut beträffande Peter Björklund.
 3. Kostnaden för försvararen och målsägandebiträdet ska för Bo Gunnarssons vidkommande stanna på staten.
-

KRISTIANSTADS
TINGSRÄTT
Rotel 7

DOM
2022-01-18
meddelad i
Kristianstad

Mål nr: B 2146-15

Tilltalad

Niklas Jens ROGER Sandström, 19710601-2938
Kvarngatan 36
361 42 Lindås

Offentlig försvarare:
Advokat Max Ahlgren
Fria Advokater KB
Box 12706
112 94 Stockholm

Offentlig försvarare genom substitution:
Advokat Alparslan Tügel
Fria Advokater KB
Box 12706
112 94 Stockholm

Åklagare

Kammaråklagare Christer Forssman och Extra åklagare Aino Pietilä
Åklagarmyndigheten
Riksenheten för Miljö- och Arbetsmiljömål
Box 21003
200 21 Malmö

Målsägande

1. Bodil Madisson
Rosenhillsvägen 24
293 73 Jämshög

Målsägandebiträde:
Advokat Peter Olofsson
Advokatbyrå AB Peter Olofsson
Österlånggatan 15
291 33 Kristianstad

2. Hain Madisson
Baggebodavägen 536-7
293 91 Olofström

Målsägandebiträde:
Advokat Peter Olofsson
Advokatbyrå AB Peter Olofsson
Österlånggatan 15
291 33 Kristianstad

Om domstolens behandling av personuppgifter, se www.domstol.se/personuppgifter. Kontakta oss för information på annat sätt.

Besöksadress

Kanalgatan 32

Telefon

044-18 36 00

Öppettider

måndag - fredag
08:00-16:00

Postadress

Box 536
291 25 Kristianstad

E-post

kristianstads.tingsratt@dom.se

Webbplats

www.kristianstadstingsratt.domstol.se

3. Tim Madisson
Rådhusgatan 4 Lgh 1105
374 36 Karlshamn

Målsägandebiträde:
Advokat Peter Olofsson
Advokatbyrå AB Peter Olofsson
Österlånggatan 15
291 33 Kristianstad

DOMSLUT

Åtal som den tilltalade frikänns från

Arbetsmiljöbrott, 3 kap 7 § 1 st och 10 § brottsbalken
2015-10-07

Skadestånd

Bodil Madissons, Hain Madissons och Tim Madissons skadeståndsanspråk ogillas.

Sekretess

Angående sekretess, se förordnande under domslutet för Peter Björklund.

Ersättning

1. Max Ahlgren får ersättning av staten med 969 159 kr. Av beloppet avser 724 527 kr arbete, 32 951 kr tidsspillan, 17 849 kr utlägg och 193 832 kr mervärdesskatt.
 2. Se ersättningsbeslut för Peter Olofsson under domslut beträffande Peter Björklund.
 3. Kostnaden för försvarare och målsägandebiträde ska för Roger Sandströms vidkommande stanna på staten.
-

KRISTIANSTADS
TINGSRÄTT
Rotel 7

DOM
2022-01-18
meddelad i
Kristianstad

Mål nr: B 2146-15

Tilltalad

Carl SIMON Sköld, 19830113-3610
Gökottvägen 10
289 47 Glimåkra

Offentlig försvarare:

Advokat Theodor Nordenadler
Advokatfirman Nordenadler AB
Gustav Adolfs torg 41
211 39 Malmö

Åklagare

Kammaråklagare Christer Forssman och Extra åklagare Aino Pietilä
Åklagarmyndigheten
Riksenheten för Miljö- och Arbetsmiljömål
Box 21003
200 21 Malmö

Målsägande

1. Bodil Madisson
Rosenhillsvägen 24
293 73 Jämshög

Målsägandebiträde:

Advokat Peter Olofsson
Advokatbyrå AB Peter Olofsson
Österlånggatan 15
291 33 Kristianstad

2. Hain Madisson
Baggebodavägen 536-7
293 91 Olofström

Målsägandebiträde:

Advokat Peter Olofsson
Advokatbyrå AB Peter Olofsson
Österlånggatan 15
291 33 Kristianstad

Om domstolens behandling av personuppgifter, se www.domstol.se/personuppgifter. Kontakta oss för information på annat sätt.

Besöksadress

Kanalgatan 32

Telefon

044-18 36 00

Öppettider

måndag - fredag

08:00-16:00

Postadress

Box 536

291 25 Kristianstad

E-post

kristianstads.tingsratt@dom.se

Webbplats

www.kristianstadstingsratt.domstol.se

3. Tim Madisson
Rådhusgatan 4 Lgh 1105
374 36 Karlshamn

Målsägandebiträde:
Advokat Peter Olofsson
Advokatbyrå AB Peter Olofsson
Österlånggatan 15
291 33 Kristianstad

DOMSLUT

Brott som den tilltalade döms för

Arbetsmiljöbrott, grovt brott, 3 kap 7 § 2 st och 10 § brottsbalken
2015-10-07

Påföljd m.m.

Villkorlig dom

Skadestånd

Simon Sköld ska solidariskt med Emmaboda Granit AB betala skadestånd till envar av Bodil Madisson, Hain Madisson och Tim Madisson med 30 000 kr jämte ränta på beloppet enligt 6 § räntelagen (1975:635) från den 14 oktober 2020 till dess betalning sker.

Sekretess

Angående sekretess, se förordnande under domslutet för Peter Björklund.

Brottsofferfond

Den tilltalade åläggs att betala en avgift på 800 kr enligt lagen (1994:419) om brottsofferfond.

Ersättning

1. Theodor Nordenadler får ersättning av staten med 966 636 kr. Av beloppet avser 696 825 kr arbete, 72 562 kr tidsspillan, 3 922 kr utlägg och 193 327 kr mervärdesskatt.
 2. Se ersättningsbeslut för Peter Olofsson under domslut beträffande Peter Björklund.
 3. Kostnaden för försvararen och målsägandebiträdet ska för Simon Skölds vidkommande stanna på staten..
-

KRISTIANSTADS
TINGSRÄTT
Rotel 7

DOM
2022-01-18
meddelad i
Kristianstad

Mål nr: B 2146-15

Motpart

Bröderna Björklunds Grus AB, 556406-0936
Skrivarehagsvägen 18-8
293 93 Olofström

Offentlig försvarare:

Advokat Christina Cederskär
Advokatbyrå Christina Cederskär AB
Palmgatan 4
241 31 Eslöv

Åklagare

Kammaråklagare Christer Forssman och Extra åklagare Aino Pietilä
Åklagarmyndigheten
Riksenheten för Miljö- och Arbetsmiljömål
Box 21003
200 21 Malmö

Målsägande

1. Bodil Madisson
Rosenhillsvägen 24
293 73 Jämshög

Målsägandebiträde:

Advokat Peter Olofsson
Advokatbyrå AB Peter Olofsson
Österlånggatan 15
291 33 Kristianstad

2. Hain Madisson
Baggebodavägen 536-7
293 91 Olofström

Målsägandebiträde:

Advokat Peter Olofsson
Advokatbyrå AB Peter Olofsson
Österlånggatan 15
291 33 Kristianstad

Om domstolens behandling av personuppgifter, se www.domstol.se/personuppgifter. Kontakta oss för information på annat sätt.

Besöksadress

Kanalgatan 32

Telefon

044-18 36 00

Öppettider

måndag - fredag

08:00-16:00

Postadress

Box 536

291 25 Kristianstad

E-post

kristianstads.tingsratt@dom.se

Webbplats

www.kristianstadstingsratt.domstol.se

3. Tim Madisson
Rådhusgatan 4 Lgh 1105
374 36 Karlshamn

Målsägandebiträde:
Advokat Peter Olofsson
Advokatbyrå AB Peter Olofsson
Österlånggatan 15
291 33 Kristianstad

DOMSLUT

Skadestånd

Bodil Madissons, Hain Madissons och Tim Madissons skadeståndsanspråk ogillas.

Betalningsskyldighet till staten

Talan om företagsbot mot Bröderna Björklunds Grus Aktiebolag ogillas.

Förverkande och beslag

1. Beslaget av skyddsgaller, delar av fönsterram och framruta, sidoruta och bakruta ska bestå tills domen vunnit laga kraft. Därefter ska godset utlämnas till Bröderna Björklunds Grus Aktiebolag (Polismyndigheten Region Syd; beslagsliggare 2015-5000-BG111708, nr 1-8).
2. Beslaget av torkarram, torkarblad och solgardin ska bestå tills domen vunnit laga kraft. Därefter ska godset utlämnas till Bröderna Björklunds Grus Aktiebolag (Polismyndigheten Region Syd; beslagsliggare 2015-5000-BG113140, nr 1-3).

Sekretess

Angående sekretess, se förordnande under domslutet för Peter Björklund.

Ersättning

1. Christina Cederskär tillerkänns av allmänna medel ersättning för sitt arbete som offentlig försvarare för Bröderna Björklunds Grus AB med 383 423 kr, varav 281 437 kr 50 öre för arbete, 21 830 kr 50 öre för tidsspillan, 3 471 kr för utlägg och 76 684 kr för mervärdesskatt. Av det totala beloppet har 108 433 kr 50 öre redan utbetalats som förskott.
 2. Se ersättningsbeslut för Peter Olofsson under domslut beträffande Peter Björklund.
 3. Kostnaden för försvar och målsägandebiträde ska för Bröderna Björklunds Grus AB:s vidkommande stanna på staten.
 4. Bröderna Björklunds Grus AB tillerkänns av allmänna medel ersättning för sina rättegångskostnader med 222 082 kr exklusive mervärdesskatt..
-

KRISTIANSTADS
TINGSRÄTT
Rotel 7

DOM
2022-01-18
meddelad i
Kristianstad

Mål nr: B 2146-15

Motpart

Emmaboda Granit AB, 556534-1400
Norra Bjärlövsvägen 14
291 95 Färlöv

Offentlig försvarare:

Advokat Filip Rydin
Kiström Advokatbyrå KB
Box 7184
103 88 Stockholm

Offentlig försvarare genom substitution:

Advokat Carl Adam Åhnberg
Kiström Advokatbyrå KB
Box 7184
103 88 Stockholm

Åklagare

Kammaråklagare Christer Forssman och Extra åklagare Aino Pietilä
Åklagarmyndigheten
Riksenheten för Miljö- och Arbetsmiljömål
Box 21003
200 21 Malmö

Målsägande

1. Bodil Madisson
Rosenhillsvägen 24
293 73 Jämshög

Målsägandebiträde:

Advokat Peter Olofsson
Advokatbyrå AB Peter Olofsson
Österlånggatan 15
291 33 Kristianstad

2. Hain Madisson
Baggebodavägen 536-7
293 91 Olofström

Målsägandebiträde:

Advokat Peter Olofsson
Advokatbyrå AB Peter Olofsson
Österlånggatan 15
291 33 Kristianstad

Om domstolens behandling av personuppgifter, se www.domstol.se/personuppgifter. Kontakta oss för information på annat sätt.

Besöksadress

Kanalgatan 32

Telefon

044-18 36 00

Öppettider

måndag - fredag
08:00-16:00

Postadress

Box 536
291 25 Kristianstad

E-post

kristianstads.tingsratt@dom.se

Webbplats

www.kristianstadstingsratt.domstol.se

3. Tim Madisson
Rådhusgatan 4 Lgh 1105
374 36 Karlshamn

Målsägandebiträde:
Advokat Peter Olofsson
Advokatbyrå AB Peter Olofsson
Österlånggatan 15
291 33 Kristianstad

DOMSLUT

Skadestånd

Emmaboda Granit AB ska solidariskt med Simon Sköld betala skadestånd till envar av Bodil Madisson, Hain Madisson och Tim Madisson med 30 000 kr jämte ränta på beloppet enligt 6 § räntelagen (1975:635) från den 14 oktober 2020 till dess betalning sker.

Betalningsskyldighet till staten

Företagsboten om 1 500 000 kr för Emmaboda Granit AB efterges.

Förverkande och beslag

1. Beslaget av dokument och beställningskvitto (order) ska bestå tills domen vunnit laga kraft. Därefter ska godset utlämnas till Emmaboda Granit Aktiebolag (Polismyndigheten Region Syd; beslagsliggare 2015-5000-BG100628, nr 1-2).
2. Beslaget av sprängslangar ska bestå tills domen vunnit laga kraft. Därefter ska godset utlämnas till Emmaboda Granit Aktiebolag (Polismyndigheten Region Syd; beslagsliggare 2015-5000-BG104500, nr 1-3).
3. Beslaget av en tändkapsel ska bestå tills domen vunnit laga kraft. Därefter ska godset utlämnas till Emmaboda Granit Aktiebolag (Polismyndigheten Region Syd; beslagsliggare 2015-5000-BG111665, nr 1).

Sekretess

Angående sekretess, se förordnande under domslutet för Peter Björklund.

Ersättning

1. Filip Rydin får ersättning av staten med 1 239 997 kr. Av beloppet avser 845 880 kr arbete, 111 317 kr tidspillan, 34 801 kr utlägg och 247 999 kr mervärdesskatt.
2. Se ersättningsbeslut för Peter Olofsson under domslut beträffande Peter Björklund.
3. Kostnaden för försvar och målsägandebiträde ska för Emmaboda Granit Aktiebolags vidkommande stanna på staten.

4. Emmaboda Granit tillerkänns av allmänna medel ersättning för rättegångskostnader med 12 228 kr.
-

Rotel 7

YRKANDEN M.M.

Åklagaren har yrkat ansvar enligt följande.

1 ARBETSMILJÖBROTT (Roger Sandström)
(5000-K1282773-15)

Händelsebeskrivning

Emmaboda Granit AB bedriver tillståndspliktig bergtäktverksamhet på Vångaberget i Kristianstads kommun med inriktning på uttag av blocksten dvs. större bearbetningsbara stenblock. Det fasta driftstället är gemensamt arbetsställe för flera verksamheter bl.a. Bröderna Björklunds Grus AB som bedriver stenkrossverksamhet.

Den 6 oktober 2015 omkring kl. 11.20 utförde Emmaboda Granit AB:s platschef tillika sprängarbas Simon Sköld samtidigt två s.k. pallsprängningar (pall 1 och 2) i bergtäkten på fastigheten Vånga 13:3 (Östlinds håll/Vånga Södra). De två pallarna låg ca 30 meter ifrån varandra. Syftet med sprängningarna var att spränga loss och fragmentera det fasta berget. Berget på dessa två platserna var rikt på sprickor och slag och gick därför inte att använda till blocksten, utan skulle krossas.

I pall 1 har det enligt uppgift borrats 69 stycken hål med en diameter på 48 mm, fördelad på tio stycken rader med sju stycken hål i varje rad utom i tredje raden, från pallets framkant, där det var sex stycken hål. Borrhålen var laddade med explosiva varor i form av dynamit i 29 mm plaströr, sammanlagt ca 184 kg dynamit. I botten på varje borrhål satt en tändare i dynamiten som är ansluten till en 7,8 m gul s.k. stötvågsslang. Stötvågsslangarna från varje borrhål var på bergets yta ihopkopplade med s.k. ytkopplingsblock, röda med

Rotel 7

4,8 m rosa/lila slang, i två parallella linjer med tre borrhål i varje rad kopplade i den västra linjen och de andra fyra borrhålen i varje rad kopplade i den östra linjen. Salvan var kopplad så att den västra linjens rader med tre hål gick 25 ms före motsvarande rader med fyra hål på den östra linjen. Det vill säga de fyra hålen i östra linjens sista rad, hål 4, 5, 6 och 7 i rad 10, i pallets bakkant skulle detonera sist.

Pall 1 var ca 15 (längd) x 10 (bredd) x 3 (höjd) meter dvs. ca 450 kubikmeter. Volymen i pall 2 var något mindre.

Efter sprängningarna den 6 oktober 2015 får Alex Madisson, anställd av Bröderna Björklunds Grus AB, meddelande av nämnda Simon Sköld att sprängområdet åter fick beträdas och att Alex Madisson skulle påbörja utlastningen av sprängsten. Alex Madisson har samma dag omkring kl. 12.30 med grävmaskin påbörjat arbetet i pall 1. Dumpers utförde ett 30-tal transporter med sprängsten från pallet till Bröderna Björklunds Grus AB:s krossanläggning inom området. Omkring 16.00 avslutades arbetet för dagen.

Utlastningsarbetet i pall 1 återupptogs på morgonen den 7 oktober 2015. Omkring kl. 06.20 har Alex Madisson oavsiktligt och okontrollerat utlöst i pallets bakkant odetonerade explosiva varor såsom dynamit, s.k. dola, som oplanerat blivit kvar efter föregående dags pallsprängning. Till följd av detonationen kastades sten iväg, varav ett stenblock på omkring 340 kg, träffade Alex Madisson i grävmaskinshytten varvid han avled.

I samband med polisens platsundersökning den 7 oktober 2015 påträffades efter föregående dags pallsprängning i det fasta berget, i pallets nordöstra bakkant, tre stycken odetonerade borrhål (hål 5–7) som var laddade med explosiva varor i form av dynamit (sammanlagt ca 6 kg) med bottentändare och stötvågsslangar. Synligt ovanpå borrhål 5 stod löst ett 1/2 rör dynamit ca

Rotel 7

0,46 kg (inkl. i nämnda 6 kg). Även ett rött odetonerat ytkopplingsblock med tillhörande rosa oinitierad stötvågsslang anträffades öster om borrhål 5. I ytkopplingsblocket var även tre gula oinitierade stötvågsslangar inkopplade. Samtliga fyra slangar i ytkopplingsblocket var avslitna.

I samband med DSEC platsundersökning med hundar den 16 oktober 2015 påträffades även explosiva varor såsom dynamit i bl.a. pall 2 och i den äldre sprängbotten strax framför pall 1 (se åtalspunkten 5).

Olyckan har skett på ett fast driftställe som Emmaboda Granit AB råder över och som är ett gemensamt arbetsställe för flera verksamheter. Emmaboda Granit AB är därför ansvarig för samordningen av arbetsmiljöfrågor (3 kap. 7 d-e §§ AML).

Emmaboda Granit AB ska också samråda med de verksamheter som samtidigt, eller i tidsmässig anslutning till varandra, bedriver verksamhet och gemensamt verka för att åstadkomma tillfredsställande skyddsförhållanden. De ska även se till att den egna verksamheten och anordningar på det gemensamma arbetsstället inte medför att någon som arbetar där utsätts för risk för ohälsa och olycksfall (3 kap. 7 g § AML).

Roger Sandström har i sin ställning som VD i Emmaboda Granit AB av oaktsamhet åsidosatt vad som i enlighet med arbetsmiljölagen (1977:1160) ålegat honom till förebyggande av ohälsa och olycksfall och därigenom av oaktsamhet orsakat Alex Madissons död den 7 oktober 2015 i bergtäkten på Vångaberget.

Oaktsamheten har bestått i att Roger Sandström inte i tillräcklig utsträckning systematiskt planerat, lett och kontrollerat verksamheten och vidtagit de åtgärder som föranleds av detta på ett sådant sätt att ohälsa och olycksfall

Rotel 7

förebyggs och en god arbetsmiljö med betryggande säkerhet uppnås vid utlastning av sten från sprängplatser (2 kap. 1-2 §§ och 4-5 §§ AML och 3 kap. 2 §, 2 a §, 7 d §, 7 e § punkten 1 och 3-4 och 7 g § AML och 5-8 §§ och 10-12 §§ AFS 2001:1, AFS 2007:1, AFS 2010:1, AFS 2006:4 samt 6-8 §§ lagen (2010:1011) om brandfarliga och explosiva varor och 7 kap 1-3 §§ MSBFS 2010:5).

Roger Sandström har därvid underlåtit att se till

– att det funnits tillräckligt tydliga rutiner och/eller instruktioner för vilken skyddsutrustning som fordon skall ha som används på eller i anslutning till en sprängplats i samband med utlastning av sprängsten för att inte utsätta bl.a. förare/operatör för risk för ohälsa eller olycksfall t.ex. vid stenkast och stötvåg som genereras av detonerande explosiva varor (4 och 46 § AFS 2010:1 och 5 §, 10 § och 11 § och Bilaga B, punkten 3.6 AFS 2006:4),

– att det funnits tillräckligt tydliga rutiner och/eller instruktioner för arbetet med samordningen av arbetsmiljöfrågorna inför utlastning av sten från sprängplats såsom att klargöra ansvaret för de speciella skyddsanordningar som kan behövas mot t.ex. stenkast och stötvåg som genereras av detonerande explosiva varor (3 kap. 7 d § och 7 e § punkten 1–4 AML och 46 § AFS 2010:1 och 5 §, 10 § och 11 § och Bilaga B, punkten 3.6 AFS 2006:4) och

- att det funnits tillräckligt tydliga rutiner och/eller instruktioner för hur bolaget skall samråda och gemensamt verka för att åstadkomma tillfredsställande skyddsförhållanden under utlastningen av sprängsten med de som samtidigt, eller i tidsmässig anslutning till varandra, bedriver verksamhet på ett gemensamt arbetsställe samt för att se till att den egna verksamheten på det gemensamma arbetsstället inte medför att någon som arbetar där utsätts för risk för ohälsa och olycksfall (3 kap. 7 g § AML).

Rotel 7

Lagrum: 3 kap. 7 § 1 st. och 10 § brottsbalken

2 ARBETSMILJÖBROTT (Bo Gunnarsson)
(5000-K1282773-15)

Det som beskrivs i åtalspunkten 1 under rubriken ”Händelsebeskrivning” omfattar även Bo Gunnarsson.

Bo Gunnarsson är delägare tillika styrelseledamot i Emmaboda Granit AB och har i sin ställning som produktionschef i Emmaboda Granit AB och/eller genom en skriftlig delegation av arbetsmiljöuppgifter av oaksamhet åsidosatt vad som i enlighet med arbetsmiljölagen (1977:1160) ålegat honom till förebyggande av ohälsa och olycksfall och därigenom av oaksamhet orsakat Alex Madissons död den 7 oktober 2015 i bergtäkten på Vångaberget.

Oaksamheten har bestått i att Bo Gunnarsson inte i tillräcklig utsträckning systematiskt planerat, lett, kontrollerat och fortlöpande undersökt riskerna i verksamheten och vidtagit de åtgärder som föranleds av detta på ett sådan sätt att ohälsa och olycksfall förebyggs och en god arbetsmiljö med betryggande säkerhet uppnås vid utlastning av sten från sprängplatser (2 kap. 1-2 §§ och 4-5 §§ AML och 3 kap. 2 §, 2 a §, 7 d §, 7 e § punkten 1 och 3-4 och 7 g § AML och 5-8 §§ och 10-12 §§ AFS 2001:1, AFS 2007:1, AFS 2010:1 och AFS 2006:4 samt 6-8 §§ lagen (2010:1011) om brandfarliga och explosiva varor och 7 kap. 1-3 §§ MSBFS 2010:5).

Bo Gunnarsson har därvid underlåtit att se till

–att det funnits tillräckligt tydliga rutiner och/eller instruktioner för vilken

Rotel 7

skyddsutrustning som fordon skall ha som används på eller i anslutning till en sprängplats i samband med utlastning av sprängsten för att inte utsätta bl a förare/operatör för risk för ohälsa eller olycksfall t ex vid stenkast och stötvåg som genereras av detonerande explosiva varor (4 § och 46 § AFS 2010:1 och 5 §, 10 § och 11 § och Bilaga B, punkten 3.6 AFS 2006:4),

– att det funnits tillräckligt tydliga rutiner och/eller instruktioner för arbetet med samordningen av arbetsmiljöfrågorna inför utlastning av sten från sprängplats såsom att klargöra ansvaret för de speciella skyddsanordningar som kan behövas mot t.ex. stenkast och stötvåg som genereras av detonerande explosiva varor (3 kap. 7 d § och 7 e § punkten 1–4 AML och 46 § AFS 2010:1 och 5 §, 10 § och 11 § och Bilaga B, punkten 3.6 AFS 2006:4 och

– att det funnits tillräckligt tydliga rutiner och/eller instruktioner för hur bolaget skall samråda och gemensamt verka för att åstadkomma tillfredsställande skyddsförhållanden under utlastningen av sprängsten med de som samtidigt, eller i tidsmässig anslutning till varandra, bedriver verksamhet på ett gemensamt arbetsställe samt för att se till att den egna verksamheten på det gemensamma arbetsstället inte medför att någon som arbetar där utsätts för risk för ohälsa och olycksfall (3 kap. 7 g § AML).

Lagrum: 3 kap. 7 § 1 st. och 10 § brottsbalken

3 ARBETSMILJÖBROTT, grovt brott (Simon Sköld)
(5000-K1282773-15)

Det som beskrivs i åtalpunkten 1 under rubriken "Händelsebeskrivning" omfattar även Simon Sköld.

Simon Sköld har som sprängarbas i Emmaboda Granit AB av oaktsamhet

Rotel 7

åsidosatt vad som i enlighet med arbetsmiljölagen (1977:1160) ålegat honom till förebyggande av ohälsa och olycksfall och därigenom av oaktsamhet orsakat Alex Madissons död den 7 oktober 2015 i bergtäkten på Vångaberget.

Simon Sköld har därvid underlåtit att se till

– att som sprängarbas tillräckligt noggrant klarlägga resultatet av sprängningen i pall 1 såsom att kontrollera att planerad loss hållning har skett och vidta behövliga åtgärder före meddelande gavs att området åter fick beträdas. Vilket fick till följd att explosiva varor som fanns kvar i pallets bakkant detonerade vid utlastningen av det lossprängda berget (39 § AFS 2007:1 och 4 § AFS 2010:1),

Brottet är att bedöma som grovt eftersom Simon Sköld gjort sig skyldig till en försummelse av allvarligt slag eftersom riskerna i arbetet, som varit livsfarliga, krävt särskild uppmärksamhet eller skicklighet.

Lagrum: 3 kap. 7 § 2 st. och 10 § brottsbalken

4 ARBETSMILJÖBROTT, grovt brott (Peter Björklund)
(5000-K1282773-15)

Det som beskrivs i åtalspunkten 1 under rubrikerna "Händelsebeskrivning" omfattar även Peter Björklund.

Bröderna Björklunds Grus AB ska som arbetsgivare vidta alla åtgärder som behövs för att förebygga att arbetstagare utsätts för ohälsa och olycksfall (2 kap. 1–2 §§ och 4–5 §§ och 3 kap. 2 § AML).

Som arbetsgivare åligger det dem att systematiskt planera, leda, kontrollera och fortlöpande undersöka riskerna i verksamheten och vidta de åtgärder som

Rotel 7

föranleds av detta på ett sådant sätt som leder till att arbetsmiljön uppfyller föreskrivna krav på god arbetsmiljö (3 kap. 2 a § AML).

Peter Björklund har i sin ställning som styrelseordförande och företrädare för Bröderna Björklunds Grus AB av oaktsamhet åsidosatt vad som i enlighet med arbetsmiljölagen (1977:1160) ålegat honom till förebyggande av ohälsa och olycksfall och därigenom av oaktsamhet orsakat Alex Madissons död den 7 oktober 2015 i bergtäkten på Vångaberget.

Peter Björklund har därvid underlåtit att se till

– att det funnits en tillräckligt noggrann riskbedömning av arbetet med utlastningen av sprängsten från pall 1 (3 § AFS 2006:4, 3 § AFS 2010:1 och 7 kap 1–3 §§ MSBFS 2010:5),

- att grävmaskinen som användes av arbetstagaren Alex Madisson i pall 1 var tillräckligt skyddsutrustad för att inte utsätta honom för risk för ohälsa och olycksfall t.ex. vid stenkast och stötvåg som genereras av detonerande explosiva varor (4 § och 46 § AFS 2010:1 och 5 §, 10 § och 11 §, Bilaga B, punkten 3.6 AFS 2006:4),

Brottet är att bedöma som grovt eftersom Peter Björklund gjort sig skyldig till en försummelse av allvarligt slag eftersom riskerna i arbetet, som varit livsfarliga, krävt särskild uppmärksamhet eller skicklighet.

Lagrum: 3 kap. 7 § 2 st. och 10 § brottsbalken

5 TALAN OM FÖRETAGSBOT (Emmaboda Granit AB)
(5000-K1282773-15)

Rotel 7

Det yrkas att tingsrätten ålägger Emmaboda Granit AB att betala en företagsbot om 3 000 000 kr på grund av nedan angivna brott begångna i utövningen av bolagets näringsverksamhet.

Brotten under åtalpunkterna 1–3 har begåtts av respektive tilltalad eller någon annan anställd med skyddsansvar i bolaget.

Nedan angivna brott mot lagen (2010:1011) om brandfarliga och explosiva varor har begåtts av någon anställd i bolaget (5000-K1155215-16).

Emmaboda Granit AB har tillstånd enligt lagen (2010:1011) om brandfarliga och explosiva varor för hantering av explosiva varor i bergtäkten på Vångaberget i Kristianstads kommun enligt Räddningstjänsten i Kristianstads kommuns beslut 111121, dnr. 4985/11 och beslut 150604, dnr. 2015.1847.

Bolaget har föreståndare med ansvar för hanteringen av explosiva varor jml. 9 § ovanstående lag.

Efter arbetsplatsolyckan i pall 1 den 7 oktober 2015 har det till och med den 16 oktober 2015 på fastigheten Vånga 13:3 på Vångaberget, utöver de explosiva varor som nämnts i punkterna 1–3, påträffats dolda sprängmedel i sprängbotten strax framför sprängplatsen, pall 1, som härrör från tidigare sprängningar under december 2014 eller april – juni 2015. Det påträffades även synliga och dolda sprängmedel på en sprängplats, pall 2, som ligger ca 30 meter ifrån olycksplatsen. Även på denna sprängplats, pall 2, utfördes samtidigt en pallsprängning den 6 oktober 2015. Vidare påträffades synliga och dolda explosiva varor såsom dynamit, kopplingsblock, Nonel/Exel-slangar och detonerande stubin i omgivningarna.

Rotel 7

Anställd/anställda i bolaget har någon gång under perioden juli – den 7 oktober 2015 av grov oaktsamhet brutit mot 6 § lagen (2010:1011) om brandfarliga och explosiva varor genom att hantera explosiva varor utan att vidta de åtgärder och de försiktighetsmått som behövs för att hindra, förebygga och begränsa olyckor och skador på liv, hälsa, miljö eller egendom som kan uppkomma genom explosion orsakad av varorna samt för att förebygga obehörigt förfarande med varorna.

Bolaget har inte gjort vad som skäligen kunnat krävas för att förebygga brottsligheten. Brotten har begåtts av personer i ledande ställning grundad på befogenhet att företräda näringsidkaren eller att fatta beslut på näringsidkarens vägnar eller av en person som annars haft ett särskilt ansvar för tillsyn eller kontroll i verksamheten.

Anm: Talan om företagsbot avseende brott mot lagen (2010:1011) om brandfarliga och explosiva varor är påkallad från allmän synpunkt jml 36 kap. 14 § brottsbalken.

Lagrum: 36 kap. 7 § brottsbalken, i dess lydelse före den 1 januari 2020
28 § första stycket lagen (2010:1011) om brandfarliga och explosiva varor
2 kap. 2 § Myndigheten för samhällsskydd och beredskaps föreskrifter (MSBFS 2010:5) om förvaring av explosiva varor i dess lydelse före den 1 juni 2016

6 TALAN OM FÖRETAGSBOT (Bröderna Björklunds Grus AB)
(5000-K1282773-15)

Det yrkas att tingsrätten ålägger Bröderna Björklunds Grus AB att betala en företagsbot om åtminstone 3 000 000 kr på grund av brott under åtalpunkten 4 begånget i utövningen av bolagets näringsverksamhet.

Rotel 7

Brottet under punkten 4 har begåtts av den tilltalade med skyddsansvar i bolaget.

Bolaget har inte gjort vad som skäligen kunnat krävas för att förebygga brottsligheten. Brottet har begåtts av en person i ledande ställning grundad på befogenhet att företräda näringsidkaren eller fatta beslut på näringsidkarens vägnar eller av en person som annars haft ett särskilt ansvar för tillsyn eller kontroll i verksamheten.

Lagrum: 36 kap. 7 § brottsbalken, i dess lydelse före den 1 januari 2020

Övriga yrkanden

Åklagaren har i anslutning till *punkten 5* yrkat att beslagen av visst gods som gjorts hos Emmaboda Granit AB ska bestå till dess domen vinner laga kraft och därefter utges till bolaget.

Åklagaren har i anslutning till *punkten 6* yrkat att beslagen av visst gods som gjorts hos Bröderna Björklunds Grus AB ska bestå till dess domen vinner laga kraft och därefter utges till bolaget.

Alex Madissons föräldrar, Hain Madisson och Bodil Madisson, samt Alex Madissons broder, Tim Madisson, har på grund av gärningarna under *punkterna 1–6* yrkat att tingsrätten ska förplikta Roger Sandström, Bo Gunnarsson, Simon Sköld, Peter Björklund, Emmaboda Granit AB och Bröderna Björklunds Grus AB att solidariskt till var och en av dem betala skadestånd med 50 000 kr jämte ränta på beloppet enligt 6 § räntelagen från den 14 oktober 2020 till dess betalning sker.

Rotel 7

Peter Björklund och Bröderna Björklunds Grus AB har i händelse av frikännande dom yrkat ersättning för kostnader de haft för privat försvarare. Emmaboda Granit AB har yrkat ersättning för sakkunnigbevisning.

Anmärkning

Åklagaren har i anslutning till åtalspunkten 1 anfört att tredje stycket på sidan 17 i denna dom görs gällande endast för den händelse tingsrätten kommer fram till att Alex Madisson varit inhyrd av Emmaboda Granit AB medan styckena 4 och 5 görs gällande för den händelse tingsrätten kommer fram till att Bröderna Björklunds Grus AB och Emmaboda Granit AB haft ett entreprenörsförhållande.

Åklagaren har i anslutning till åtalspunkten 2 anfört att sista stycket på sidan 18 i denna dom görs gällande endast för den händelse tingsrätten kommer fram till att Alex Madisson varit inhyrd av Emmaboda Granit AB medan styckena 1 och 2 på sidan 19 görs gällande för den händelse tingsrätten kommer fram till att Bröderna Björklunds Grus AB och Emmaboda Granit AB haft ett entreprenörsförhållande.

INSTÄLLNING TILL YRKANDENA

De tilltalade samt Emmaboda Granit AB och Bröderna Björklunds Grus AB har redovisat följande inställningar till åklagarens och målsägandenas yrkanden.

Roger Sandström

Han har förnekat att han i något avseende agerat oaktsamt samt bestritt ansvar för brott. Han har som ett förtydligande tillagt följande.

Rotel 7

Alex Madisson var anställd hos Bröderna Björklunds Grus AB. Han var inte inhyrd som arbetskraft av Emmaboda Granit AB. Arbetsgivaransvaret för Alex Madisson har därmed legat på Bröderna Björklunds Grus AB och inte på Emmaboda Granit AB.

Emmaboda Granit AB hade ett samordningsansvar för verksamheten. Bolaget var dock inte skyldigt att tillhandahålla rutiner eller instruktioner i förhållande till Alex Madisson. Ansvar för bl.a. det systematiska miljöarbetet låg på Bo Gunnarsson efter delegation den 24 maj 2013.

Roger Sandström hade inte något ansvar för att ta fram rutiner eller instruktioner angående vilken skyddsutrustning som skulle ha funnits för att förhindra att förare eller operatör utsattes för risk för ohälsa eller olycksfall. Han tillbakavisar påståendet om att det skulle ha saknats tillräckligt tydliga rutiner eller instruktioner i det avseendet. Han bestrider under alla förhållanden att eventuella brister i detta avseende har orsakat Alex Madissons död.

Även om Emmaboda Granit AB hade en skyldighet att samråda med andra aktörer som bedrev verksamhet på samma ställe, så uppställer 3 kap. 7 g § arbetsmiljölagen inga krav på hur och i vilka former sådant samråd ska ske. Han bestrider att han skulle ha haft något ansvar för att ta fram påstådda rutiner eller instruktioner för samråd. Han bestrider också påståendet om att sådana rutiner eller instruktioner saknades. Under alla förhållanden bestrider han att eventuella brister i det avseendet orsakat Alex Madissons död.

Roger Sandström har bestritt skadeståndsyrkandena. Han har godtagit att målsägandena ska anses ingå i den ersättningsberättigade kretsen av personer. Han har överlämnat på rätten att bedöma skäligheten av yrkade belopp. Han har inte haft något att invända mot grunderna för ränteberäkningen.

Rotel 7

Bo Gunnarsson

Han har förnekat att han i något avseende agerat oaktsamt samt bestritt ansvar för brott. Han har förklarat att han vidaredelegerat sitt arbetsmiljöansvar till Simon Sköld.

Han har bestritt skadeståndsyrkandena men förklarat sig godta att målsägandena ska anses ingå i den ersättningsberättigade kretsen av personer. Han har överlämnat till rätten att bedöma skäligheten av yrkade belopp. Han har inte haft något att invända mot grunderna för ränteberäkningen.

Simon Sköld

Han har vidgått att han vid tidpunkten i fråga var anställd av Emmaboda Granit AB som sprängarbas och att han även var platschef, om än med en något begränsad behörighet.

Han har förnekat att han skulle ha agerat oaktsamt i något av de avseenden som åklagaren påstått. Han har därför också bestritt ansvar för brott. Han har förklarat att han inte haft ansvar för underentreprenörers skyddsutrustning.

Simon Sköld har bestritt skadeståndsyrkandena med hänvisning till sin inställning i skuldfrågan. I händelse av fällande dom har han bestritt skadeståndsansvar med hänvisning till 4 kap. 1 § skadeståndslagen då han vid tidpunkten för händelsen var arbetstagare i Emmaboda Granit AB och synnerliga skäl för skadeståndsansvar inte föreligger. Han har förklarat sig godta att målsägandena ska anses ingå i den ersättningsberättigade kretsen av personer. Han har överlämnat till rätten att bedöma skäligheten av yrkade belopp. Han har inte haft något att erinra mot grunderna för ränteberäkningen.

Peter Björklund

Rotel 7

Han har bestritt ansvar för brott och som förtydligande tillagt följande.

Han vidgår att han vid den aktuella tidpunkten var styrelseordförande och arbetsmiljöansvarig för verksamheten inom Bröderna Björklunds Grus AB. Han var emellertid också anställd av bolaget.

Han förnekar att han, i något av de avseenden som åklagaren påstår, har agerat oaktsamt och åsidosatt vad som enligt arbetsmiljölagen har ålegat honom till förebyggande av olycksfall.

Han förnekar att han skulle ha underlåtit att tillräckligt undersöka och riskbedöma arbetsförhållandena inför utlastningen av Pall 1. Han gör gällande att olyckan berodde på extraordinära omständigheter, som aldrig hade kunnat förutses vid en riskbedömning. Om det brustit i riskbedömningen har detta i vart fall inte orsakat Alex Madissons död.

Han har inte heller brustit när det gäller att tillse att grävmaskinen var försedd med tillräcklig skyddsutrustning för det arbete som skulle utföras. Grävmaskinens utrustning uppfyllde de krav som vid aktuell tidpunkt ställdes i lag och föreskrifter samt i Emmaboda Granit AB:s och Bröderna Björklunds Grus AB:s egna skyddsföreskrifter. Skyddsutrustningen motsvarade också den praxis som gällde inom branschen vid grävning, lastning och transport. Det gav tillräckligt skydd för den typ av dolor som man vid en riskbedömning kunde anta fanns i sprängmassorna. Den sprängkraft som utvecklades vid olyckstillfället hade inte stoppats av de förarskydd som påstås ha funnits på marknaden vid tiden för olyckan.

I februari 2014 monterades en ny framruta på grävmaskinen. Vid den tiden fanns det inga kända förarskydd, rutor eller ramar att tillgå för eftermontering i en begagnad grävmaskin. Även om sådana skydd hade funnits och varit

Rotel 7

kända av Peter Björklund och inom branschen, innebär arbetsmiljölagens krav att man ska ”följa den tekniska utvecklingen” inte en skyldighet att byta utrustning innan den gamla tjänat ut. Grävmaskinens ruta var väl fungerande. Det har därför inte förelegat någon skyldighet att byta grävmaskinens ruta före olyckan.

Det var inte Peter Björklund som hade den direkta arbetsledningen på arbetsstället. Han saknade befogenhet att påverka sprängarbetet och det efterföljande kontrollarbetet. Han hade inte kunnat stoppa arbetet i den delen. Arbetsledningen låg helt på Emmaboda Granit AB. Alex Madisson var arbetsmiljömässigt att jämföra med inhyrd arbetstagare.

Peter Björklund hade inte något särskilt skyddsansvar i den aktuella, uppkomna situationen.

Om han ändå skulle anses ha agerat oaktsamt gör han gällande, att han i vart fall inte allvarligt åsidosatt sina skyldigheter, varför oaktsamheten inte ska bedömas som grov.

Peter Björklund har bestritt skadeståndsyrkandena med hänvisning till sin inställning i skuldfrågan. I händelse av fällande dom har han bestritt skadeståndsansvar med hänvisning till 4 kap. 1 § skadeståndslagen då han vid tidpunkten för händelsen var arbetstagare i Bröderna Björklunds Grus AB och synnerliga skäl för skadeståndsansvar inte föreligger. Han har förklarat sig godta att målsägandena ska anses ingå i den ersättningsberättigade kretsen av personer. Han har överlämnat till rätten att bedöma skäligheten av yrkade belopp. Han har inte haft något att erinra mot grunderna för ränteberäkningen.

Emmaboda Granit AB

Rotel 7

Bolaget har bestritt yrkandet om företagsbot och förklarat sig inte kunna godta något belopp som skäligt.

Bolaget har tillbakavisat påståendena om att de tilltalade eller någon annan med skyddsansvar i bolaget skulle ha gjort sig skyldig till gärningarna under åtalpunkterna 1–3. Bolaget har också förnekat att någon anställd i bolaget skulle ha gjort sig skyldig till brott mot lagen (2010:1011) om brandfarliga och explosiva varor. Under alla omständigheter kan det inte anses utrett att hanteringen av dessa varor skett under av åklagaren angiven tid.

Bolaget har förklarat sig inte ha något att invända mot åklagarens särskilda yrkanden.

Bolaget har bestritt yrkandena om skadestånd och överlämnat till rätten att pröva skäligheten av beloppens storlek. Bolaget har godtagit att målsägandena tillhör den ersättningsberättigade kretsen. Bolaget har även godtagit grunderna för ränteberäkningen.

Bröderna Björklunds Grus AB

Bolaget har bestritt yrkandet om företagsbot och förklarat sig inte kunna godta något belopp som skäligt.

Bolaget har tillbakavisat påståendet om att Peter Björklund begått det brott som anges i åtalpunkten 4.

Bolaget har i första hand hävdatt att det skulle vara orimligt att döma ut någon företagsbot i den här situationen eftersom Peter Björklund, trots sin ställning i bolaget, varit kringskuren i sina möjligheter att ingripa i arbetet och därmed förhindra Alex Madissons död. Bolaget har i andra hand gjort gällande att ett eventuellt brott inte är att bedöma som grovt och att en företagsbot därför på

Rotel 7

den grunden bör jämkas. Enligt bolaget bör en eventuell företagsbot under alla förhållanden jämkas med hänsyn till den långa tid som gått sedan olycksfallet och fram till prövningen i domstol.

Bolaget har förklarat sig inte ha något att invända mot åklagarens särskilda yrkanden.

Bolaget har bestritt yrkandena om skadestånd och överlämnat till rätten att pröva skäligheten av beloppens storlek. Bolaget har godtagit att målsägandena tillhör den ersättningsberättigade kretsen. Bolaget har även godtagit grunderna för ränteberäkningen.

UTREDNINGEN

På åklagarens begäran har förhör hållits med vittnena Bo Andréasson, Fredrik Nilsson, Arthur Przybyla, Roger Olofsson, Manfred Svensson, Thomas Persson, Martin Svensson, Andreas Bengtsson, Jan Johansson, Mattias Jägmark, Ronald Kröger, Bengt Nilsson, Joel Eriksson och Andreas Rehnlund. Vissa av dessa vittnen har även åberopats av de tilltalade.

Emmaboda Granit AB har därutöver åberopat förhör med Mikael Hermansson.

Peter Björklund och Bröderna Björklunds Grus AB har därutöver åberopat förhör med Olle Haglund, Thomas Karlsson, Mikael Henriksson och Peter Juhlin.

Parterna i målet har vidare åberopat omfattande skriftlig bevisning.

Rotel 7

De hörda i målet har berättat bl.a. följande.

Simon Sköld

Han har genomgått en treårig gymnasieutbildning inom stenteknik. Samtidigt med utbildningen arbetade han ibland extra på olika stenbrott. Efter utbildningen och efter att ha gjort sin militärtjänst, fick han år 2005 anställning hos Emmaboda Granit AB. Bolagets verksamhet bestod i brytning och förädling av blocksten.

Han tog sitt sprängarkort år 2008 och blev samma år sprängarbas för bolagets täkt i Brännhult. Senare samma år blev han genom delegation platschef för tåkten samt förvaltare. Under år 2013 förflyttades han till bolagets stenbrott i Gylsboda.

Två år senare, eller i april 2015, flyttades han till bolagets stenbrott i Vånga. Förflyttningen innebar inte några förändringar vad gällde hans arbetsuppgifter. Något nytt delegationsavtal upprättades inte utan han antog att avtalet från år 2013 fortsatte att gälla, trots att det enligt sin lydelse avsåg endast Gylsboda. Han såg sig fortfarande som ansvarig, om än inte i juridisk mening.

I Vångatäkten var det endast 15–20 procent av berget som gick att använda till blocksten. Övrig sten gick till krossen, som Bröderna Björklunds Grus AB drev.

Han slutade i bolaget under år 2016. Han uppskattar att han under de åren han var anställd deltog vid cirka 200 sprängningar. Vid flera av dessa förekom det dolor, dvs. kvarblivet odetonerat sprängmedel. Dessa hanterades alltid professionellt och med stor varsamhet. Händelsen den 7 oktober 2015 var den första och enda med ödesdiger utgång.

Rotel 7

Man skiljer vanligtvis mellan bergsprängning och skrotsprängning. Bergsprängning syftar till att lösgöra större stenblock som kan förädlas till exempelvis gravvårdar. En skrotsprängning syftar enbart till att slå sönder partier av berget så att man därigenom lättare kan komma åt större stenblock

Det var han själv som vid varje tillfälle bestämde var sprängning skulle ske och vilken typ av sprängning som skulle göras. Det var också han som i sin egenskap av sprängarbas bestämde alla detaljer kring varje sprängning. Det gällde t.ex. vilket slags sprängämne som skulle användas, var man skulle borra, hur djupt man skulle gå och hur sprängmedlen skulle kopplas ihop.

Vidare ankom det på honom att utse de personer som skulle delta i arbetet samt fördela arbetsuppgifterna mellan dessa. Många av hans medarbetare hade sprängarkort, men inte alla. Det fanns anställda med stor erfarenhet men också sådana som inte var så erfarna. Han valde alltid bland dem som hade störst erfarenhet när det gällde att bl.a. borra och ladda borrhålen.

Han såg sig egentligen inte själv som platschef utan snarare som en arbetsledare. En platschef har i regel även ett ekonomiskt ansvar för verksamheten, en budget att följa och det hade inte han. Han saknade behörighet att ta beslut om inköp om det rörde sig om belopp över 25 000 kr. Större investeringar, som t.ex. inköp av dyr utrustning, sköttes av överordnade och i första hand av hans närmsta chef Bo Gunnarsson.

I sin egenskap av föreståndare ansvarade han även för bolagets lager av sprängämnen. Det var han som hade nyckel till förrådet och som skulle föra anteckningar över hur sprängämnena användes. Det fanns ytterligare en person med sådant ansvar, men det yttersta ansvaret låg på honom.

Rotel 7

Han hade även ett samordningsansvar. Det innebar att det var han som skulle se till att personer anställda hos entreprenörer följde de normer och regler som Emmaboda Granit AB hade ställt upp för allt arbete som utfördes på deras stenbrott.

Att det alltid finns en risk för uppkomst av dolor i samband med sprängningar i stenbrott är allmänt känt inom branschen. Det kan röra sig om hela borrhål som inte gått av eller om odetonerat sprängmedel som hamnat bland de utsprängda stenmassorna.

Det ingick i hans dagliga arbete att bedöma risker av olika slag, däribland riskerna med dolor. Däremot såg han det inte som sin uppgift att kontrollera att de maskiner som användes i stenbrottet hade fullgod skyddsutrustning. Det hade han inte kompetens att bedöma.

Inom bolaget förekom ibland diskussioner om vilka risker som fanns i verksamheten och vad som kunde göras för att minimera dessa. Frågor om säkerhet hanterades dock i första hand av bolagets skyddskommitté. I den ingick Bo Gunnarsson, Glenn Olsson, Mariette Karlsson samt representanter från bolagets olika stenbrott. Kommittén hade möten flera gånger om året och avhandlade då bl.a. de tillbud som hade inträffat sedan förra mötet. Efter varje tillbud bestämde kommittén vilka åtgärder som skulle vidtas för att man skulle undvika liknande tillbud framöver. Efter varje sådant möte gick det ut information till alla anställda, bl.a. genom affischer som sattes upp i matsalen. Han kan idag inte erinra sig om det någon gång funnits affischer gällande just grävmaskiner.

De massor som sprängdes loss vid skrotsprängning hade Emmaboda Granit AB ingen användning för utan de gick i stället till kross för att bli till grus eller småsten.

Rotel 7

Under flera år skötte Emmaboda Granit AB självt utlastningen av dessa massor och transporterade dem till krossen. Inom bolaget fanns en särskild avdelning som skötte den biten. Den bestod av två schaktlag, som disponerade över var sin grävmaskin med två dumpers. Dessa skötte utlastningen inte bara på Vångatäkten utan på bolagets alla täkter. Avdelningen hade en chef som hette Glenn Olsson och som var underställd honom.

Han kan idag inte ange vad bolagets egna grävmaskiner hade för skyddsutrustning. Han minns bara att det fanns maskiner som var försedda med galler. Det var Bo Gunnarsson och Glenn Olsson som höll i frågorna om maskinerna och deras utrustning.

Under våren 2015 bestämde bolagets ledningsgrupp, som bestod av bl.a. Roger Sandström och Bo Gunnarsson, att utlastningsarbetena skulle läggas ut på entreprenad. Uppdraget gick till Flinks Gräv AB. Det bolaget anlitate emellertid i sin tur en tid senare Bröderna Björklunds Grus AB som underentreprenör. Han var inte delaktig i de diskussioner som föregick beslutet, men han förstod att det gjordes av besparingsskäl. Bolagets egen maskinpark var föråldrad och det hade blivit kostsamt att investera i nya maskiner.

Bröderna Björklunds Grus AB hade ett väldigt gott renommé inom branschen och betraktades som en mycket seriös aktör på marknaden.

För hans egen del innebar beslutet att lägga utlastningen på entreprenad inga förändringar. Hans ansvar och hans arbetsuppgifter var desamma som tidigare. Det var inget tal om att han skulle tillse att entreprenörens maskiner uppfyllde de krav som gällde t.ex. i fråga om skyddsutrustning.

Rotel 7

När Emmaboda Granit AB behövde få arbeten utförda, beställdes dessa via Flinks Gräv AB som vidarebefordrade beställningen till Bröderna Björklunds Grus AB. Det var bestämt att gången skulle vara denna.

Innan ett uppdrag påbörjades besökte i regel Peter Björklund och Alex Madisson stentäkten och Simon Sköld visade platsen där arbetena skulle ske. Vid dessa tillfällen diskuterade de i regel också hur arbetet skulle bedrivas för att bli så bra som möjligt.

Han och Alex Madisson hade vid tidpunkten för olyckan känt varandra i tre eller fyra år. De hade tidvis arbetat på samma stenbrott. Han visste att Alex Madisson hade stor erfarenhet av den typ av arbeten som det var fråga om och att denne var införstådd med vilka risker som fanns.

Han visste också att den grävmaskin som Alex Madisson använde sig av tillhörde Bröderna Björklunds Grus AB och att den framtill var utrustad med någon form av säkerhetsglas samt galler. Vilken typ av säkerhetsglas det var kände han inte till och inte heller vilka typer av glas som fanns på marknaden vid den tiden.

Alex Madisson var anställd hos Bröderna Björklunds Grus AB och det var det bolaget som avlönade honom. Som ”inhyrd” hos Emmaboda Granit AB han dock skyldig att följa de anvisningar och direktiv som Simon Sköld i egenskap av platschef eller arbetsledare, gav honom.

Simon Sköld följde vissa rutiner inför varje ny sprängning. Eftersom det rörde sig om ett riskfyllt arbete var han angelägen om att förvissa sig om att de som skulle delta i arbetet var på det klara med vad var och en skulle göra.

Rotel 7

Han hade vissa rutiner när det gällde hur man skulle borra för att nå optimalt resultat. Det gällde t.ex. att ha rätt avstånd mellan borrhålen och att borra tillräckligt djupt. Det fanns också särskilda hänsyn att ta för att undvika t.ex. sprickbildning i det fasta berget. Han hade också vissa riktlinjer när det gällde t.ex. valet av sprängmedel och hur laddningarna skulle kopplas ihop för att utlösas på det sätt som var planerat.

Vid detta tillfälle skulle de spränga i ett område som var 10 meter brett och 15 meter djupt in i berget. En kollega till honom, Pontus Persson, fick i uppdrag att utföra borrarbetet enligt vissa anvisningar. Pontus Persson hade borrarbetat till en sprängning tidigare men var ganska oerfaren.

Han minns att han visade Pontus Persson var det skulle borraras ett vertikalt såghål liksom var den tionde och sista raden av borrhål skulle placeras. Han minns att han konstaterade att såghålet inte hamnade i linje med sista raden av borrhål och att det därför inte skulle gå att använda som referenspunkt vid den kommande klarläggningen.

I sista raden av borrhål var berget som högst vid hålen 1–3. Han minns att de av det skälet diskuterade om man skulle ha större laddning i de borrhålen än i borrhålen 4-7. Han bestämde sig emellertid för att man skulle ladda samtliga borrhål i tionde raden med i stort sett samma mängd sprängmedel. Den andra lösningen hade nämligen inneburit ökad risk för att stenmassor skulle förflytta sig i fel riktning, dvs. bakåt mot det fasta berget.

Han var själv på plats under tiden som borrarbetetena pågick och laddningarna lades ut. Därefter fick han per telefon höra att det uppstått något problem vid en annan av bolagets stentäkter, varför han tvingades bege sig dit.

Rotel 7

När han kom tillbaka till Vångatäkten visade det sig att man hade kopplat ihop laddningarna i två rader i stället för tre, som han hade lämnat anvisningar om. Han antog att man gjort så av bekvämlighets- eller kostnadsskäl; det var nämligen enklare och billigare att ladda två rader i stället för tre. Han fick besked om att kopplingen i övrigt var gjord i enlighet med anvisningarna och att laddningarna längst till höger i tionde raden, som planerat, skulle utlösas sist.

Han noterade att också att sågningen i berget i pallens västra sida hade en avvikelse på ca en meter.

Normalt sett var han noga med att man efter borrhningsarbetena markerade med sprayfärg på berget där sista raden av borrhål fanns. Syftet med det var att man lättare skulle se om den sista raden av laddningar hade detonerat. Något krav på sådan märkning fanns dock inte, vare sig i lag eller föreskrifter. Han hade vid det här tillfället inte lämnat anvisningar om en sådan märkning och det var inte heller gjort.

Även om en markering hade gjorts är det enligt hans förmenande inget som säger att den hade funnits kvar efter sprängningen. Det finns nämligen alltid en risk för sådana markeringar försvinner i samband med sprängningen eller blir övertäckta av större sten eller sprängmassor som förflyttats i fel riktning.

Inför själva sprängningen vidtogs sedvanliga försiktighetsåtgärder. Han beordrade sina kollegor att spärra av vägarna som ledde ner mot sprängplatsen. Han ringde också till Alex Madisson och bad denne att säga åt dumpersförarna att stanna sina maskiner. Därefter gav han order om varningssignal, som ljud i två minuter. Innan laddningen trycktes av hade han dessutom förvissat sig om att det inte fanns några personer i det intilliggande skogsområdet.

Rotel 7

Av själva sprängningen har han endast vaga minnesbilder. Han kunde emellertid efteråt under sin klarläggning konstatera att sprängningen i allt väsentligt hade lyckats väl. Han tog sig upp på berget i närheten av det vertikala såghålet och såg därifrån en rak linje i det fasta berget och att alla oönskade bergmassor hade släppt som planerat. Det var inte möjligt för honom att se att hela tionde raden av borrhål stod kvar.

Han förflyttade sig ner på krossmassorna och granskade resultatet även därifrån. På cirka tre meters avstånd såg han att det fanns tydliga s.k. bränningar i berget. Dessa granskade han uppifrån och ned utan att upptäcka något misstänkt. Han såg en tydlig skillnad mellan det fasta berget och de lösa sprängmassorna. Han såg också att det låg stora stenblock och sprängmassor uppe på den fasta bergsväggen som omöjliggjorde för honom att ta sig upp dit. Hans iakttagelser stärkte honom i uppfattningen att allt hade gått som planerat och att det var en närmast perfekt sprängning.

Han uppskattar att det tog honom 10 minuter att granska resultatet vilket får anses var en normal tidsåtgång för den här typen av sprängning. Om han hade upptäckt eller ens fattat misstanke om att det fanns odetonerat sprängmedel kvar i berget eller på sprängplatsen i övrigt, hade han naturligtvis inte gett klartecken till Alex Madison att påbörja sitt arbete.

Alex Madisson inledde utgrävningsarbetena redan på eftermiddagen samma dag. Han tog för givet att denne använde sig av den skyddsutrustning som fanns.

Det var tänkt att Alex Madisson dagen därpå skulle fortsätta arbetena med början kl. 06.30. Alex Madisson startade emellertid redan tidigare på morgonen. Han har efteråt fått höra att skälet till det var att Alex Madisson

Rotel 7

behövde sluta tidigare då han skulle iväg och göra något tillsammans med sin pappa. Detta var ett beslut som Alex Madisson egentligen inte kunde ta själv, utan som krävde Simon Skölds godkännande. Någon förfrågan i det avseendet hade han dock inte fått.

Han kom själv till arbetsplatsen runt kl. 05.40. Då fanns det ingen verksamhet igång. Det var först en stund senare när en kollega dök upp i matsalen som han fick höra att Alex Madison redan var igång med sin grävmaskin. Det var då fortfarande mörkt ute. Han var införstådd att han hade ett ansvar för att arbeten utfördes i dagsljus eller under väl upplysta förhållanden. Han var samtidigt införstådd med att det skulle vara mörkt ute även kl. 06.30. Den tidiga starten på arbetsdagen var därför inget som oroade honom, särskilt som han visste att Alex Madison var glad i lampor och hade försett grävmaskinen med den extrabelysning som behövdes.

Medan han och några kollegor befann sig i matsalen cirka 400 meter från olycksplatsen, hördes en smäll eller duns. Det rädde kuling ute och en kollega sa att det antagligen var en soptunna som hade blåst omkull. Några minuter senare ringde emellertid en annan kollega, Fredrik Nilsson, och förklarade att han hade samtalat med Alex Madison på telefon och att samtalet hade brutits i samband med att smällen hördes. Först då förstod han att det rörde sig om en sprängningsolycka.

Han antog till en början att det rörde sig om en detonation i det fasta berget. Det antagandet grundade han på att smällen varit ganska dov. Om det hade rört sig om en dola som legat uppe bland sprängmassorna hade ljudet blivit annorlunda. När han senare dessutom fick höra att en stor sten hade slungats iväg ett 30-tal meter blev han än mer övertygad om att det varit en sprängning i berget. Säker var han dock inte.

Rotel 7

Efter olyckan tog polisen, som ett led i utredningen, hjälp av hundar för att genomsöka sprängplatsen. Dessa var särskilt utbildade för att spåra just dolor. Han kände vid den tiden inte ens till att det fanns sådana hundar att tillgå. Sådana hundar hade varit en stor tillgång att använda sig av i samband med klarläggning.

Hundarna markerade för dolor i borrhålen 5, 6 och 7 i tionde raden. Från hål 5 stack det upp en halv stav av sprängmedel. Den togs bort och man kunde konstatera att den var avsliten. Han vill minnas att slangen satt kvar. Den var helt intakt och hade alltså inte detonerat. Det stod också klart att sprängkapseln i botten av hålet fanns kvar.

Från hål 6 stack det upp en kortare bit slang. Borrhål 7 täcktes av sprängblock men även i det hålet satt sprängkapseln kvar i botten.

Fynden gjorde att man kopplade in nya tändare och sprängde hålen samtidigt.

Han har ingen förklaring till vad det var som gick fel vid det här tillfället. Arbetsmiljöverket har i sina allmänna råd om tillämpningen av föreskrifterna om sprängarbete (AFS 2007:1) i anslutning till 39 § angett tio tänkbara orsaker till att en dola kan uppstå. Vissa av exemplen är inte aktuella i det här fallet. Det gäller att det skulle ha uppstått skador på icke-elektriskt tändsystem eller detonerad stubin. Tändsystem av den typen användes inte vid tillfället och inte heller stubin. Övriga exempel är däremot mer eller mindre tänkbara. Den mest troliga orsaken enligt honom är att det rört sig om en intilliggande laddning som detonerat och genom bergsrörelse förskjutit ett icke detonerat borrhål, s.k. ryckare. En annan trolig orsak är att det kan ha uppstått avbrott i laddsträngen under eller efter laddningsarbetet. Det går inte heller att utesluta att tändströmmen till sprängkapseln varit för låg eller för hög eller att det

Rotel 7

uppstått avbrott i tändningen på grund av t.ex. kortslutning. Även de övriga exemplen är tänkbara, om än i mindre mån.

Enligt honom är det knappast möjligt att ställa upp detaljerade instruktioner för hur en klarläggning ska gå till. Berget är dynamiskt och varje sprängning är unik. Det hade inte heller gått att t.ex. någon i ledningen för Emmaboda Granit AB hade kommit med anvisningar om hur han skulle gå till väga. Bolagets uppgift är att se till att de har en sprängarbas med rätt kompetens. Vilka beslut som lämpligen bör tas i samband med klarläggningen bestämmer sprängarbasen ensam och det är också sprängarbasen som bär hela ansvaret.

Han är av uppfattningen att Alex Madisson hade överlevt om han bara hade haft skyddsgallret monterat på grävmaskinen.

Bo Gunnarsson

Han har genomgått en treårig ekonomisk gymnasieutbildning. År 1979 övertog han tillsammans med sin pappa och sin bror äganderätten till Emmaboda Granit AB. Bolaget hade bedrivit verksamhet inom blockstensbranschen alltsedan år 1907 och hade vid tiden för övertagandet ett flertal täkter runt om i södra Sverige. Samtidigt med övertagandet blev han anställd i bolaget.

Han började sitt arbete i Vångatäkten år 1980. Där fick han lära sig från grunden vad det innebär att arbeta i en täkt. Han fick bl.a. köra grävmaskin, krossa skut och borra i berg. Han var däremot inte delaktig i själva sprängningsarbetet. Sprängarkort tog han först år 1997 och då mest för att förstå vad det var kollegorna talade om. Kursen som han då gick gav honom en god kunskap om hanteringen av och riskerna med sprängmedel.

Efter att ha börjat på Vångatäkten och under åren som följde genomgick han en rad olika kurser, bl.a. om systematiskt arbetsmiljöarbete. År 1993

Rotel 7

befordrades han till produktionschef. Det innebar att han fick ansvar för de anställdas välmående och att de hade allt de behövde för att utföra sitt arbete.

Under 1990-talet tog han plats som styrelseledamot i bolaget. Den ställningen hade han kvar fram till att han slutade i bolaget år 2016 i samband med att bolaget såldes.

Någon gång under år 2006 eller år 2007 inledde bolaget ett samarbete med Bröderna Björklunds Grus AB, som hade en krossverksamhet i området. I samband med det träffades ett avtal av innebörd att det ankom på Bröderna Björklunds Grus AB att ansvara för samordningen av arbetsmiljöarbetet. För Emmaboda Granit AB:s del innebar det en skyldighet att upplysa Bröderna Björklunds Grus AB om den policy som fanns på arbetsmiljöområdet. Till skillnad från Emmaboda Granit AB baserade Bröderna Björklunds Grus AB sin verksamhet på att förädla sprängmassorna och inte på att ta fram stenblock.

Bröderna Björklunds Grus AB skulle ta bort de stenmassor som Emmaboda Granit AB bad dem om, en typ av arbete som de ägnat sig åt sedan urminnes tider. Bolaget hade gott renommé inom branschen och från Emmaboda Granit AB:s sida visste man att Bröderna Björklunds Grus AB regelmässigt använde både skyddsruator och galler när de hanterade sprängsten.

I tiden runt år 2009 eller 2010 började bolaget med s.k. linsågning och övergick då också till att självt svara för utlastning och transport av sprängmassorna. Bolaget använde sig av en grävmaskin av märket Volvo EC 460, som vid den tiden var Volvos största. Maskinen var försedd med galler. Det var standard för modellen. Han har ingen uppfattning om vilka krafter som gallret kunde stå emot.

Arbetsmiljöarbetet inom bolaget hade dittills främst bestått i att man vid tre eller fyra tillfällen per år genomfört s.k. skyddsronder. I takt med att tiden

Rotel 7

gick spred sig emellertid inom bolaget en alltmera ökad medvetenhet om arbetsmiljöfrågornas betydelse. Bolaget lät därför all personal genomgå utbildning inom systematiskt arbetsmiljöarbete, SAM, och vissa anställda deltog även i en tvådagars utbildning om bättre arbetsmiljö, BAM.

Som ett led i strävandena att värna om en god arbetsmiljö och på inrådan av Arbetsmiljöverket, bildades inom bolaget en skyddskommitté år 2012. I kommittén ingick han själv, bolagets miljöansvarssamordnare Mariette Karlsson, samt platscheferna på de olika täkterna. Kommittén höll regelbundna möten och det hände att även VD:n närvarade vid dessa.

Inom bolaget gjordes riskbedömningar så gott som dagligen. Ingen dag var nämligen den andra lik. Det kunde röra sig om tillbud som inträffat eller att det uppkommit någon akut fara som t.ex. att en bergvägg höll på att rasa ihop. Inte sällan var det personalen som slog larm. Inom bolaget var man naturligtvis tvungen att finna en lösning på varje enskild risksituationen och hantera den på bästa sätt. Det uppstod även frågor kring maskinparken och dess utrustning. Den typen av frågor hanterades i första hand av bolagets maskinansvarige Glenn Olsson men ibland också av skyddskommittén.

Sprängarbasen hade mandat att göra inköp av olika slags utrustning upp till ett belopp om 25 000 kr. Om det var en större investering som behövde göras togs beslutet av Bo Gunnarsson. Hans mandat omfattade investeringar upp till ett belopp om 50 000 kr. Verkställande direktören hade i sin tur en beloppsgräns om 100 000 kr. Ännu större investeringar beslutades av bolagets styrelse.

Den ökade betydelsen av arbetsmiljöfrågor gjorde också att bolaget år 2013 anlidade utomstående expertis i form av Per Frank från Anova Hälsa AB för att bedöma arbetsmiljöförhållandena inom bolaget. Bolaget hade då varit förskonat från detonerande dolor i åtminstone 30 år. Uppdraget innefattade

Rotel 7

bl.a. att bedöma risker med alla de olika slags arbetsmoment som förekom i verksamheten. Kostnaden för utredningen uppgick till ca tre miljoner kronor.

I Per Franks rapport påpekades en del brister. Utredaren föreslog vissa åtgärder som borde vidtas. Förslagen angavs inte uttryckligen i rapporten utan i ett separat dokument. Detta förvarades av Per Frank och har, efter dennes bortgång, trots eftersökningar inte gått att återfinna.

Under år 2013 behövde bolaget en ny VD. Efter förslag från någon i styrelsen dök Roger Sandströms namn upp. Det inleddes samtal med denne och det framkom då att Roger Sandström inte hade någon som helst erfarenhet av stenbrottsbranschen men väl andra kvaliteter som bolaget värderade högt. Han hade lång erfarenhet från arbete i ledande ställning inom ett internationellt industriföretag och bedömdes ha stor kunskap i frågor om organisation, ekonomi och arbetsmiljö. Roger Sandström tillträdde VD-posten i maj 2013.

Roger Sandström bestämde sig tämligen omgående för att delegera arbetsmiljöansvaret inom bolaget till honom. Det upprättades en handling som Roger Sandström undertecknade den 20 maj 2013. Bo Gunnarsson tog del av handlingen och var införstådd med vad den innebar när han undertecknade den fyra dagar senare.

Roger Sandström hade framhållit att han ville införa ett nytt sätt att tänka när det gällde just arbetsmiljö. Frågan om arbetsmiljö kom därför fortsättningsvis att vara första punkten på agendan på de måndagsmöten som hölls i bolaget. Vid dessa möten framkom inget annat än att arbetsmiljön inom bolaget var tillfredsställande. Sjukfrånvaron var normalt så pass låg som två - tre procent och omsättningen bland personalen var nästan obefintlig. Det var sällan någon slutade i förtid och när någon gick i pension var det i regel en nära anhörig som fick anställning och som övertog arbetsuppgifterna.

Rotel 7

Bo Gunnarsson hade vid den tiden arbetsmiljöansvaret för bolagets samtliga täkter. Han insåg att han skulle få svårt att, vid sidan av sina övriga arbetsuppgifter, i detalj leda och övervaka verksamheten inom produktionen. Han bestämde sig därför att i sin tur, och efter samråd med de berörda, delegera ansvaret för det yttre och systematiska arbetsmiljöarbetet till var och en av platscheferna på de olika täkterna. Simon Sköld var då platschef på Vångatäkten. Denne hade några år tidigare varit föreståndare på bolagets stenbrott i Gylsboda och då fått delegation från honom att ansvara för hanteringen och förvaringen av explosiva varor samt för sprängningsarbeten. Det hade fungerat utmärkt. Han hade själv lärt upp Simon Sköld i allt vad delegationen innebar, så han var fast förvissad om att denne skulle klara av att även ha ansvaret för arbetsmiljön på Vångatäkten. En handling om detta upprättades men kom aldrig att undertecknas. Simon Sköld var emellertid införstådd med vad som skulle gälla och reste inga invändningar.

Simon Sköld hade i april 2015 fått en delegation direkt från VD:n vad avsåg ansvaret för hantering och förvaring av explosiva varor samt för sprängningsarbeten.

Bo Gunnarsson hade trots delegationen kvar ett eget ansvar för arbetsmiljön i bolagets alla stenbrott, men det var ett ansvar av mer övergripande natur.

Det var allmänt känt bland de anställda att de när som helst kunde vända sig till Mariette Karlsson och påtala brister i arbetsmiljön. De visste också att den typen av frågor hanterades skyndsamt i skyddskommittén.

Emmaboda Granit AB uppdrog genom ett avtal den 10 april 2015 åt Flinks Gräv AB att sköta schaktning och transporter i bolagets samtliga stenbrott. Det var ett sätt för Emmaboda Granit AB att frigöra personal till andra arbetsuppgifter. Bolagen hade, som redan nämnts, samarbetat tidigare, men

Rotel 7

då i mindre skala. Överenskommelsen innebar bl.a. att Flinks Gräv AB skulle tillhandahålla såväl maskiner som maskinförare. Det var han och Roger Sandström som deltog i förhandlingarna. Han kan idag inte erinra sig om man under dessa samtal tog upp frågan om maskinernas skyddsutrustning eller om man från Emmaboda Granit AB:s sida ställde några krav i det avseendet. Han visste sedan tidigare att Flinks Gräv AB hade någon sorts Hammerglas på sina maskiner. Han visste också att bolaget hade varit verksamt i branschen under lång tid och rent av startat sin verksamhet innan han själv var född. Mot den bakgrunden utgick han från att Flinks Gräv AB använde sig av det bästa skydd som fanns att tillgå vid tidpunkten. Med tanke på bolagets långa erfarenhet rådde det inga tveksamheter i frågan om bolagets medvetenhet om riskerna i verksamheten.

Det visade sig ganska snart att Flinks Gräv AB hade problem att hinna med sitt åtagande och att man därför önskade överlåta uppdraget såvitt avsåg Vångatäkten till Bröderna Björklunds Grus AB. Han själv ansåg att det var en rationell lösning med tanke på att Bröderna Björklunds Grus AB hade erfarenhet av arbetet sedan tidigare och ett mycket gott renommé.

Det bestämdes att när Emmaboda Granit AB önskade få arbete utfört i Vångatäkten skulle beställningen gå via Flinks Gräv AB för vidarebefordran till Bröderna Björklunds Grus AB.

Han hade ett gott samarbete med Emmaboda Granit AB:s sprängarbas Simon Sköld. De talades vid så gott som dagligen. Han kan dock inte erinra sig att de vid något tillfälle skulle ha diskuterat skyddsutrustningen på Bröderna Björklunds Grus AB:s maskiner. Han visste att det var Bröderna Björklunds Grus AB:s anställda, Alex Madisson, som i första hand skulle sköta utlastningsarbetet. Han och Alex Madisson var väl bekanta med varandra sedan tidigare. Alex Madisson hade till och från arbetat i Vångatäkten. Han hade sett att den grävmaskin som Alex Madisson disponerade var utrustad

Rotel 7

med såväl lexanglas som med galler. Han kände i och för sig inte till exakt vilka krafter som den typen av skyddsutrustning kunde stå emot. Han förlitade sig dock på att Peter Björklund uppenbarligen bedömt rutan som tillräcklig; i annat fall hade Alex Madisson inte tillåtit påbörja utgrävningen.

Vid tidpunkten för olyckan den 7 oktober 2015 var han även teknisk chef inom bolaget. Det var han och Simon Sköld som ansvarade för området när olyckan inträffade. Han var inte själv på plats vid olyckstillfället. Han kände inte till att Alex Madisson arbetade utan att ha skyddsgallret monterat på grävmaskinen.

Han hade vetskap om att Hammerglass AB hade tagit fram en ny typ av säkerhetsruta till bl.a. grävmaskiner, en s.k. 12 mm polykarbonatruta. Han vill minnas att han hörde talas om denna ruta första gången under år 2014 eller möjligen i början av år 2015. Enligt uppgift gick det emellertid då inte att köpa rutan till begagnade maskiner. Rutan gick nämligen inte att montera i befintlig ram för vindrutan utan det krävdes att man även tillverkade en ny ram att fästa rutan i. En sådan ram skulle enligt vad han fick höra kosta ca 80 000 kr. Därtill kom kostnaden för själva rutan på 50 000 kr.

Bo Gunnarsson var införstådd med att han till följd av delegeringen från Roger Sandström var skyldig att rapportera till denne om det upptäcktes några arbetsmiljöbrister i verksamheten. Några sådana rapporter behövde han dock aldrig lämna.

Han kan inte se att han på något sätt skulle ha brustit i sitt samordningsansvar. Alla parter var överens om att det var Bröderna Björklunds Grus AB som hade arbetsgivaransvaret för Alex Madisson och som ansvarade för att denne arbetade under betryggande förhållanden. Det kan inte råda någon tveksamhet om att det inom Bröderna Björklunds Grus AB fanns all den kompetens som krävdes för att bedöma riskerna i den verksamhet som de bedrev och som de

Rotel 7

bedrivit under lång tid. Bo Gunnarsson hade aldrig hört talas om att bolaget i något avseende skulle ha tummat på säkerheten.

Emmaboda Granit AB har efter händelsen köpt in fyra nya grävmaskiner utrustade med Hammerglass AB:s system. Från bolagets sida vill man till varje pris undvika en liknande olycka i framtiden. Han är dock av uppfattningen att den aktuella händelsen var unik och omständigheterna så speciella att inte ens det bästa skyddet på marknaden skulle ha förhindrat den tragiska olyckan.

Bolaget var som alla andra bolag i branschen, skyldigt att rapportera dolor till Arbetsmiljöverket. Det rädde till en början tveksamhet om hur långt denna anmälningsskyldighet sträckte sig. Mariette Karlsson vände sig därför till Arbetsmiljöverket för att få ett förtydligande. Hon fick besked om att skyldigheten att anmäla inte omfattade sådana dolor som man på egen hand lyckats oskadliggöra. Efter olyckan beslutade Roger Sandström dock att varje fynd av dolor skulle rapporteras till Arbetsmiljöverket, dvs. även sådana som gått att oskadliggöra och inte orsakat något tillbud.

Roger Sandström

Han minns att han i början av år 2013 blev uppringd av en extern styrelseledamot i Emmaboda Granit AB och fick frågan om han kunde tänka sig att träffa honom och styrelseordföranden i bolaget. Tanken uppgavs vara att de förutsättningslöst skulle diskutera en eventuell anställning som VD i bolaget. Roger Sandström accepterade inviten.

Under det möte som sedan ägde rum, var Roger Sandström noga med att påpeka att han inte hade någon som helst erfarenhet av den bransch inom

Rotel 7

vilken Emmaboda Granit AB var verksam. Han fick då höra att man sökte en VD som aktivt kunde främja en utveckling av företaget. Samtalet föll väl ut och de bestämde sig för att fortsätta samtalet vid ett senare möte.

Vid det mötet deltog även en annan extern styrelseledamot. Roger Sandström framhöll på nytt sin bristande kompetens inom området. Han fick då återigen höra att man var ute efter någon som kunde utveckla bolaget; kunskapen inom branschen var av underordnad betydelse eftersom den redan fanns inom bolaget.

Han visades runt i stenbrotten och förstod att det rörde sig om en riskfylld verksamhet. Samtidigt fick han intryck av att det inom bolaget redan fanns en ganska god struktur och organisation. Han noterade särskilt att det fanns en rad olika instruktioner för hur verksamheten skulle bedrivas samt checklistor för olika arbetsmoment.

Han fick också intrycket att bolaget hade en väl fungerande arbetsmiljöpolicy. Både Bo Gunnarsson och Mariette Karlsson föreföll vara väl kompetenta på området. Det framhölls att bolaget efter bästa förmåga försökte driva ett systematiskt arbetsmiljöarbete med bl.a. regelbundna skyddsronder och att man år 2012 hade anordnat en arbetsmiljöutbildning för de anställda. Han fick också veta att det inom bolaget fanns en skyddskommitté som hade regelbundna protokollförda möten.

Han samlade intryck av bolaget var i huvudsak positiv och han accepterade därför, sedan man enats om arbetsvillkoren, att gå in som VD för bolaget.

Han insåg redan från början att han, på grund av sin bristande erfarenhet av branschen, inte skulle klara av att leva upp till alla de krav som ställdes på honom som VD. Han såg det därför som absolut nödvändigt att delegera

Rotel 7

ansvaret för arbetsmiljöfrågorna till annan. Av naturliga skäl föll valet på Bo Gunnarsson. Denne hade all den kompetens som krävdes för uppgiften och hade därtill ett stort stöd i Mariette Karlsson. Bo Gunnarsson hade inte några invändningar mot ett sådant upplägg. Ett delegationsavtal upprättades och undertecknades av dem båda den 24 maj 2013. Avtalet innebar att det fortsättningsvis ankom på Bo Gunnarsson att driva det övergripande arbetet med yttre miljöaspekter och det systematiska arbetsmiljöarbetet. Det innefattade bl.a. att tillse att man i bolaget följde den lagstiftning och de övriga normer som reglerade bolagets verksamhet. I avtalet angavs uttryckligen att Bo Gunnarsson vid behov kunde returnera arbetsmiljöuppgifter till högre chef, dvs. till honom. Delegationen innebar inte att han själv blev helt utan ansvar för arbetsmiljöfrågor. Som VD hade han nämligen kvar ett ansvar för att arbetsmiljöarbetet följdes upp kontinuerligt och att det fanns en väl fungerande struktur.

Att frågorna om arbetsmiljön togs på stort allvar, framgår av att de alltid var första ämnet som togs upp under de möten som Roger Sandström och hans närmsta medarbetare hade varje måndagsmorgon.

Delegationen till Bo Gunnarsson föregicks av en annan delegation, nämligen en till Simon Sköld. Denne erbjöds och accepterade att som föreståndare överta ansvaret för Vångatäkten vad gällde hantering och förvaring av explosiva varor samt för sprängningsarbeten. Ett dokument om detta upprättades och undertecknades av dem båda i slutet av april 2015. Det innebar att Simon Sköld skulle tillse att gällande lagar, förordningar, lokala föreskrifter och av myndigheter utfärdade tillstånd, efterlevdes bland de anställda på Vångatäkten. Han visste att Simon Sköld hade haft motsvarande delegation på en annan av bolagets stentäkter och att denne var väl lämpad för uppdraget.

Rotel 7

Att bolaget inledde ett samarbete med Flinks Gräv AB var närmast av ekonomiska skäl. Bolagets egen maskinpark var föråldrad och behövde bytas ut. Det skulle medföra betydande kostnader. Samtidigt var bolaget i behov av att kunna disponera sina anställda på ett mera flexibelt sätt än tidigare. De som arbetade med grävmaskiner eller dumpers behövdes för mer angelägna och för bolaget mer centrala arbetsuppgifter. Beslutet att lägga ut hanteringen av sprängmassorna på entreprenad togs av styrelsen. Avtalet föregicks av diskussioner mellan i första hand Bo Gunnarsson och Andreas Flink, företrädare för Flinks Gräv AB. Enligt det avtal som träffades stod det Flinks Gräv AB fritt att anlita en underentreprenör.

Det visade sig ganska snart att Flinks Gräv AB inte klarade av att på egen hand hantera sprängmassorna på samtliga de täkter som Emmaboda Granit AB hade och som omfattades av avtalet. Man överlät därför uppdraget såvitt avsåg Vångatäkten till Bröderna Björklund Grus AB.

När olyckan inträffade den 7 oktober 2015 visste han inte ens vad en dola var och än mindre vilka risker en sådan innebar. Han hade inte hört talas om några tidigare tillbud och inte heller tagit del av någon statistik i det avseendet. Han hade snarare fått uppfattningen att det inte hade förekommit några allvarliga tillbud tidigare och han hade tagit även det som intäkt för att det fanns ett väl fungerande arbetsmiljöarbete.

Vid den tiden kände han inte heller till det fanns olika slags rutor för grävmaskiner och att dessa visat sig klara en rad tester mer eller mindre bra. Han vill minnas att första gången som han tog del av branschorganisationens SBMI:s rekommendationer om skyddsutrustning på entreprenadmaskiner var i december 2015. Om han dessförinnan hört talas om Hammerglass AB:s tester, vågar han inte säga med bestämdhet.

Rotel 7

Polisen lät efter olyckshändelsen söka igenom området kring sprängplatsen med hjälp av s.k. dolhundar och det visade sig vara lyckosamt. Han såg det därför som angeläget att man utökade sökområdet och även gjorde sökning på bolagets övriga täkter. På de andra täkterna gjordes inga fynd alls. Det såg han som ett belägg för att det fanns ett fungerande arbetsmiljöarbete.

Olyckan fick till följd att man inom bolaget noggrant gick igenom sina rutiner för att se vad som möjligen kunde förbättras. Man såg över avtalen som bolaget hade med olika intressenter och förtydligade dessa i de fall det behövdes, särskilt med avseende på samordningsfrågor. Man bestämde sig också för att alla tillbud skulle rapporteras till Arbetsmiljöverket, således även sådana som var av mindre allvarlig karaktär och inte omfattades av gällande anmälningsplikt.

Han slutade sin anställning som VD i Emmaboda Granit AB i juni 2016 och återgick till sin tidigare arbetsgivare.

Peter Björklund

Han har genomgått en tvåårig gymnasieutbildning på fordonsteknisk linje och arbetade därefter en tid på en lastbilsverkstad i Karlshamn. Efter fullgjord militärtjänstgöring, började han inom Bröderna Björklunds Grus AB, som då ägdes av hans pappa och farbror. Han fick tidigt lära sig att köra grävmaskin och lastare. Han deltog i arbetet med att förbereda sprängningar, även om det för hans del handlade om fylla på med grus i redan laddade borrhål. Han minns att han av vetgirighetsskäl hela tiden hela tiden höll sig i närheten av sprängarbasen, eftersom han ville lära sig så mycket som möjligt. Han fick på så sätt god insikt i vad sprängningsarbeten innebär och vilken viktig roll som sprängarbasen spelar.

Rotel 7

Med tiden kom han alltmera att ägna sig åt verkstadsarbete och i viss mån arbetsledning. Han fick genom delegation ansvar för arbetsmiljöfrågorna inom bolaget.

År 1999 övertog han och hans bror äganderätten till bolaget. Han behöll ansvaret för arbetsmiljöfrågorna men ansvaret grundade sig inte längre på delegationsavtal utan på hans ställning som styrelseledamot.

Fortsättningsvis var det också han som hade hand om alla kundkontakter och som tog fram offerter när det var aktuellt. Han var också produktansvarig, dvs. det låg på honom att se till att bolagets produkter höll den kvalitet som utlovats. Därutöver hade han ett ansvar för logistiken på så sätt att han skulle se till så att man ute på täkterna hade den utrustning m.m. som behövdes för arbetets utförande. Det innefattade också sådana saker som t.ex. inköp av maskiner.

Verksamheten i bolaget hade dittills bestått huvudsakligen i att man krossat inköpt sten; bolaget ägde då inte något eget stenbrott. Efter en tid förvärvade bolaget emellertid Marieholms stenbrott. Han minns att han i den vevan själv deltog i det praktiska arbetet med att knacka sten. Han fick erfarenhet att bedöma vilka risker som det arbetet innebar. Det fanns vid den tiden inga skriftliga instruktioner utan man gjorde bedömningen efter eget huvud.

Under år 2005 eller 2006 blev han uppringd av Alex Madissons pappa. Denne undrade om sonen, som då var 15 eller 16 år gammal, kunde få jobb på stenbrottet under sommaren. Peter Björklund blev lite ställd inför frågan, eftersom han var tveksam till om det fanns några arbetsuppgifter som var lämpade för en så pass ung person. Men han gick med på förslaget och det skulle visa sig vara ett klokt beslut. Alex Madisson fungerade jättebra redan från första dagen. Han kom därför även senare att praktisera hos dem under

Rotel 7

gymnasietiden och det var uppenbart att han hade stor fallenhet för jobbet och var mycket duktig. Han hade en naturlig blick för arbetet, jobbade effektivt och var samtidigt varsam om de maskiner han fick arbeta med. Han minns att han reagerade över att Alex Madisson alltid stod tyst och lyssnade när han fick instruktioner i olika avseenden och han sedan bara nickade lite för att markera att han förstått. Det visade sig senare att han alltid hade tagit informationen till sig och utförde arbetena just så som det var tänkt.

Efter ett tag hände det att Alex Madisson ibland avvek från de instruktioner som han hade fått. När han tillfrågades om anledningen hade han alltid en förklaring att komma med. Det visade sig oftast att han hade funnit ett sätt att arbeta som var både bättre och effektivare än det som han blivit instruerad om.

Han uppfattade Alex Madison som lugn och trygg. Han såg att Alex Madisson körde sin maskin lika varsamt den första timmen på arbetsdagen som den sista timmen. Deras samarbete kom med tiden att utvecklas så pass långt att det var Peter Björklund som bestämde vad som skulle göras medan Alex Madisson på egen hand bestämde hur det skulle göras.

Det var han själv som såg till att Alex Madisson fick all den kunskap och insikt som krävdes för arbetet. Han lärde honom bl.a. om olika slags sprängämnen som han kunde komma i kontakt med i ett stenbrott, liksom om risken för bl.a. dolor. Han bedömde att Alex Madisson efter ett tag var väl förtrogen med de risker som fanns och att han hade all den kompetens som krävdes.

Han hade själv genomgått kurser i systematiskt arbetsmiljöarbete, där man tämligen ingående hade avhandlat frågor om dolor och dess risker. Intygen som han fick finns i förundersökningen. Han vill minnas att bolaget efter en

Rotel 7

olycka år 2007 hyrde in en expert på sprängämnen för att vidareutbilda de anställda. Peter Björklund ansåg att han hade den kompetens som behövdes för att ansvara för arbetsmiljön.

I mars 2007 upprättades ett avtal mellan Emmaboda Granit AB och Bröderna Björklunds Grus AB om samordning enligt arbetsmiljölagen. Enligt hans minnesbild tillkom det efter att Emmaboda Granit AB år 2007 hade haft ett tillbud på en av sina stentäkter och att det då hade framkommit att bolaget kunde hållas ansvarigt för skador som drabbade anställda hos anlitade entreprenörer. Avtalet var ett standardavtal Emmaboda Granit AB troligen tecknade med flera bolag. I avtalet framhölls entreprenörens ansvar vad gällde arbetsmiljö och att entreprenören inför varje uppdrag skulle bedöma om det fanns risk för att person eller egendom kom till skada.

Bröderna Björklunds Grus AB berördes inte omedelbart av avtalet, eftersom det vid den tiden inte förekom att man arbetade på entreprenad gentemot Emmaboda Granit AB. Med tiden hände det dock att Emmaboda Granit AB:s eget schaktteam hade fullt upp att göra och att Bröderna Björklunds Grus AB tillfälligt hjälpte till med att köra t.ex. skrotsten. Han vet inte med säkerhet men vill minnas att det vid sådana tillfällen inte ställdes ut någon faktura utan att betalningen erlades i form av skrotsten. Enligt Peter Björklund gällde avtalet från år 2007 och det var sålunda han som ansvarade för att den anställda inte kom till skada. Det var också han som hade ansvaret för att bolagets maskinpark uppfyllde gällande säkerhetskrav.

Samarbetet med Emmaboda Granit AB inleddes år 2012. Dessförinnan hade man köpt sten av bolaget och fått den levererad vid krossen. Det fanns ett pris för sådan sten som redan var krossbar och ett annat, lägre, pris för sten som man var tvungen att knacka först.

Rotel 7

När Emmaboda Granit AB och Flinks Gräv AB i april 2015 ingick ett avtal som innebar att Flinks Gräv AB skulle svara för alla transporter av skrotsten och schaktmateriel inom Emmaboda Granit AB:s alla täkter, kom det som en överraskning för Peter Björklund. Han hade gärna sett att uppdraget i stället hade gått till Bröderna Björklunds Grus AB, i vart fall vad gällde Vångatäkten. Det hade varit naturligt med tanke på att bolaget redan var etablerat i Vångatäkten genom sin kross och hade tillgång till den maskinpark som krävdes. Det skulle också vara en fördel ur effektivitetssynpunkt, eftersom sorteringen av olika slags sten då hade kunnat göras redan på sprängplatsen. Arbetet i sig var inte heller främmande för bolaget eftersom man redan utförde motsvarande moment på den egna täkten.

Glädjen blev därför stor när Flinks Gräv AB en kort tid senare erbjöd Bröderna Björklunds Grus AB att gå in som underentreprenör på just Vångatäkten. Anledningen var att man från Flinks Gräv AB:s sida ansåg att bolaget självt inte skulle hinna med allt. Erbjudandet var välkommet och accepterades omgående utan att det förekom några formella kontakter mellan Bröderna Björklunds Grus AB och Emmaboda Granit AB. Peter Björklund befann sig dock ofta ute i Vångatäkten och träffade både Bo Gunnarsson och Simon Sköld ganska ofta.

Bröderna Björklunds Grus AB hade utfört arbete åt Flinks Gräv AB redan tidigare. Det hade inte förekommit någon diskussion om hur grävmaskinen skulle vara utrustad. Han såg inte någon anledning till det eftersom han vid den tiden var övertygad om att deras grävmaskin var utrustad med det bästa skydd som fanns att tillgå på marknaden.

Bröderna Björklunds Grus AB fick sina uppdrag från Flinks Gräv AB. Bolagets anställda fick varje dag fylla i en s.k. "dagrapport" som Flinks Gräv

Rotel 7

AB tillhandahöll. Faktureringen baserades på antalet timmar och alltså inte på yta eller volym.

Vid tiden för olyckan var det i första hand han själv, hans hustru Lena Björklund samt hans bror Thomas Björklund som tillsammans med bolagets dåvarande skyddsombud Martin Svensson höll i de övergripande frågorna om arbetsmiljön inom bolaget. De hade gemensamt tagit fram en ”Arbetsmiljöpolicy”, i vilken man betonade vikten av att teknik, arbetsorganisation och arbetsinnehåll utformades så att medarbetare inte utsattes för fysiska eller psykiska belastningar som kunde medföra ohälsa eller olycksfall. De hade också tagit fram en ”Säkerhetspolicy” och en ”Trafikpolicy”, vilka dokumenterats i skrift. Men vad som är viktigare i sammanhanget är att de även gjort en bedömning av de risker som förekom vid olika arbetsmoment i en bergtäkt. Det hade mynnat ut i två olika dokument benämnda ”Riskbedömning vid arbete i bergtäkt” respektive ”Säkerhetsinstruktion Odetonerade sprängmedel (dolor)”. Dessa dokument var de anställda skyldiga att ta del av. De viktigaste delarna framgick också av affischer som bolaget hade låtit sätta upp i manskapsboden intill krossen. Peter Björklund gick varje år en skydds rond ihop med bl.a. det regionala skyddsombudet Håkan Johansson från Seco.

Den grävmaskin som Alex Madisson använde sig av, hade Bröderna Björklunds Grus AB haft i cirka fyra år när olyckan inträffade. Den var avsedd att användas såväl vid utlastning som vid knackning. Den var framtill försedd med en 8 mm tjock ruta gjord av polykarbonat. Han hade genom den glasmästare som bolaget anlidade, fått veta att det var den typen av glas som användes inom skogsbruk och att den stod emot det mesta. Peter Björklund valde därför den typen av ruta varje gång det blev dags att byta. Det hindrade honom inte att kostnaden var den dubbla, jämfört med kostnaden för den typ av ruta som suttit i som original.

Rotel 7

Han minns att han år 2010 eller möjligen något år senare, var på en branschmessa där det hördes kraftiga dunsar så snart man hade kommit in i mässhallen. Det visade sig vara representanter från Hammerglass AB, som i sin monter hade riggat en ruta i samma material och tjocklek som den han låtit montera i bolagets grävmaskin. Det utlovades pris till den besökare som med hjälp av ett basebollträ lyckades slå sönder rutan. Det framhölls att rutan var 300 gånger starkare än vanligt glas. Det stärkte honom i hans övertygelse om att de hade valt den bästa ruta som fanns på marknaden.

Vid den tiden utgick han från att man vid riskbedömningen skulle ta sikte på dolor som kunde finnas bland sprängmassorna och inte dolor i det fasta berget. Dolor av det senare slaget trodde han inte innebar någon större risk eftersom de inte var möjliga att komma åt med grävmaskin.

Han hade tagit del av information om att det fanns nya grävmaskiner som var försedda med rutor av samma slag men med 12 mm tjocklek. Enligt vad han fått höra fanns den typen av ruta dock inte att köpa och i efterhand montera i begagnade grävmaskiner.

Grävmaskinen var utrustad även med ett avtagbart galler framför den främre rutan. Det var avsett att användas främst vid knackning. Det förekommer nämligen då att det flyger omkring stenar åt olika håll och de kan vara stora som två knytnävar ihop.

När Bröderna Björklunds Grus AB, via Flinks Gräv AB, fick en beställning på arbeten som skulle utföras i Vångatäkten gällde det för honom att få in detta i Alex Madissons arbetsschema och meddela denne. Mer än så var han inte inblandad i uppdraget. Han hade inget inflytande över var och hur Alex Madisson skulle utföra sitt arbete utan denne hade i stället att följa de

Rotel 7

anvisningar och instruktioner som Simon Sköld gav honom. I regel hade han ändå viss insikt i vad det var som skulle göras eftersom han besökte tåkten så gott som dagligen och regelbundet samtalade med såväl med Bo Gunnarsson som Simon Sköld.

Sålunda kände han till att det var en skrotsprängning som skulle göras den 6 oktober 2015. Han visst också att det rörde sig om en låg pall och att det därför inte fanns anledning gör några särskilda överväganden angående ras och skrotning.

Han besökte sprängplatsen på eftermiddagen den 6 oktober 2015 och Alex Madisson hade då påbörjat utlastningen. Efter vad han kunde se fanns det inget som avvek från det normala. Han gick ut på sprängmassorna och tittade mot den fasta bergväggen. Han kunde därifrån konstatera att bergväggen var rak hela vägen. Han såg halvpiporna i bergväggen och att det låg högar med sprängsten uppe på bergskanten. Han tog sig även upp på den håll där såghålet fanns. Han såg inga tecken på att det fanns en hel rad av borrhål som inte hade gått.

Han hade inget att invända mot att Alex Madisson vid utlastningen inte hade gallret monterat på grävmaskinen. Det finns nämligen även andra riskmoment att ta hänsyn till. Vid knackning arbetade man alltid avskilt dvs. utan andra personer i närheten. Vid utlastning och vid lastning av dumpers kunde det däremot mycket väl hända att det fanns andra personer som rörde sig i området. Ett skyddsgaller var då till nackdel eftersom det begränsade sikten för föraren. Det fanns då en ökad risk för att någon kunde bli påkörd eller skadas t.ex. av skopans rörelser.

Peter Björklund tror inte att Alex Madisson från sin plats i grävmaskinen kan ha sett de stenar eller stenblock som låg uppe på bergsväggen. Det är därför

Rotel 7

knappast troligt att Alex Madisson var i färd med att ”skrota” berget när explosionen skedde. Det är annars ett arbetsmoment som är förenat med särskild risk, eftersom det på sådana ställen kan finnas sprängmedel som inte har detonerat.

Han minns att när han på morgonen den 7 oktober fick höra vad som hänt, nämligen att Alex Madisson fått in ett stort stenblock i förarhytten, så antog han först att Alex Madisson hade haft stenen i skopan och råkat tippa den in i hytten. I nästa ögonblick insåg han emellertid att ett sådant misstag skulle Alex Madisson aldrig göra. Han begav sig till platsen och minns att han under färden dit hela tiden ältade händelsen och inte kunde begripa vad det var som hade hänt.

Han har aldrig varit med om att en hel rad av laddade borrhål stått kvar efter en pallsprängning. Det var inget man kalkylerade med. Han har även svårt att tänka sig att det rört sig om en dola som utlösts av grävmaskinen. En dola i det fasta berget ska nämligen inte gå att komma åt med en grävmaskinsskopa. En annan sak är om det funnits kopplingsblock som legat kvar uppe på berget och som grävmaskinisten kommit åt med t.ex. skopan. I ett sådant fall skulle odetonerat sprängmedel i det fasta berget utlösa en enorm sprängkraft riktad ut från berget. Den kraften hade inte ens en 12 mm ruta stått emot.

Bröderna Björklunds Grus AB omsätter varje år cirka 150 miljoner kr. Marginalerna är dock mycket små och det har funnits år då vinsten stannat vid några hundra tusen kr. Normala år ligger den runt två – tre miljoner kr. En företagsbot av den storlek som åklagaren yrkar, skulle därför slå mycket hårt mot bolaget.

Bo Andreasson

Han har arbetat som utredare inom Kriminalpolisen i Stockholm sedan år 1982 och gick i pension för fem år sedan. Under sin yrkesverksamma tid

Rotel 7

arbetade han huvudsakligen med sprängningsolyckor av olika slag. Han hade viss praktisk erfarenhet av sprängningsarbeten, då han under sin militärtjänst tjänstgjorde som attackdykare vid Kustjägarskolan och hade haft s.k. sprängttjänst och varit med om ett 20-tal sprängningar. Därtill kommer att han är uppväxt intill ett stenbrott i Bohuslän där hans pappa var stenhuggare. Han har efter pensionen fortsatt att intressera sig för sprängningsolyckor och även varit behjälplig i en del utredningar.

Han deltog i det initiala utredningsarbetet efter olyckan i Vångatäkten. Han och en kollega besökte platsen redan samma dag som händelsen hade inträffat dvs. den 7 oktober 2015. Några tekniker visade dem runt på platsen och orienterade dem om vad det hade hänt. Bara kort tid senare tvingades han emellertid släppa ärendet efter att ha blivit ombedd att utreda en annan arbetsplatsolycka med dödlig utgång, som inträffat i Malmö.

När utredningen i Malmö väl var klar visade det sig att den som skött utredningen i Vångatäkten skulle gå i pension och att det fanns önskemål om att Bo Andreasson skulle ta över och avsluta utredningen. Det var på så sätt som han kom att återvända till Vångatäkten.

Olyckan hade skett efter en pallsprängning, dvs. en sprängning av lodräta hål mot en fri yta. Pallen var 15 meter djup in i berget, 10 meter bred och 3 meter hög. Den begränsades av fast berg på sidorna. En sprängning av det slaget brukar ibland liknas vid att man ”drar ut en låda”. Sprängarbasen lämnade tämligen detaljerade uppgifter om hur man hade gått till väga, när man borrar, laddat och kopplat pallen. Det hade rört sig om totalt 69 borrhål med laddningar fördelat på tio parallella rader med vardera 7 eller i något fall 6 borrhål. Avståndet mellan raderna hade varit ca 1,5 meter och avståndet mellan varje borrhål hade legat runt 1,5 meter med någon avvikelse. Vid sprängningen hade man använt ett elektriskt tändsystem, vilket var nytt för

Rotel 7

honom. I övrigt hade man fyllt varje uppborrat hål med dynamitstavar. Eftersom höjden på berget varierade var det olika många dynamitstavar i hålen och således även olika mycket dynamit i varje hål. I den understa dynamitstaven hade man fäst en tändare till vilken man fäst en (gul) slang som sedan leddes tillbaka upp i hålet och upp till markytan. De slangar som kom upp ur berget kopplades sedan ihop med kopplingsblock. På det sättet kunde man få flera hål att detonera samtidigt. Man sprängde sedan hålen med en fördröjning på 25 millisekunder. Tanken med detta var att den yttersta raden skulle detonera först så att de lossprängda massorna kastades ut från berget och inte upp på den del av berget som man inte sprängt bort.

Inför sprängningen hade man gjort en linsågning längs pallens västra sida och för det ändamålet borrar ett vertikalt såghål uppe på berget. Han kunde efter olyckan konstatera att såghålet låg ca 1,5 meter väster om första borrhålet i rad tio och i linje med den radens borrhål, om man bortsåg från borrhål 6 som avvek något. Det gick att se att det i bergväggen fanns tydliga s.k. halvpipor efter borrhålen 1–4. Han dokumenterade detta genom skisser och foton.

För att få klarhet i vad det var som hade hänt bedömde han det som angeläget att först fastslå var grävmaskinen hade stått placerad när explosionen inträffade. Han gjorde sin bedömning bl.a. utifrån fynd av glassplitter på platsen och utifrån uppgifter som han fått från den dumpersförare som befunnit sig alldeles i närheten. Han upprättade en skiss över detta. Han vill understryka att det inte är någon exakt angivelse.

Det var även av intresse för honom att bilda sig en uppfattning om vilket synfält som Alex Madisson kunde ha haft från hytten på grävmaskinen. Såsom han bedömt att grävmaskinen stått placerad och som han ritat in på skissen, ansåg han att Alex Madisson troligen inte kunnat se övre kanten på berget. Men han hade även att ta i beaktande att det efter sprängningen den 6 oktober

Rotel 7

2015 hade lastats ut en betydande mängd sprängsten. Det fanns uppgift om att det skulle ha rört sig om 35 fullastade dumpers. Det var därför högst troligt att grävmaskinen i vart fall inledningsvis varit placerad något högre än som var fallet när han besökte platsen. Det är därmed också sannolikt att Alex Madisson när han påbörjade utlastningen kunde se ovankanten på bergväggen.

Enligt uppgift från Simon Sköld skulle det efter sprängningen den 6 oktober 2015 ha funnits stenblock och sprängmassor uppe på bergskanten. Bo Andreasson försökte åskådliggöra detta genom en skiss. Han bedömning blev att Alex Madisson sannolikt kunnat se även dessa och i vart fall kunnat nå stenblocken med grävmaskinens skopa.

Vid en närmare granskning av den plåt i berget som uppstått efter olyckshändelsen och där borrhålen 5–7 i tionde raden stod kvar fanns tydliga skrapmärken i berget. De var gulfärgade och såg ut att komma från något tungt metallföremål. Han bedömde att skrapmärkena med stor sannolikhet hade åstadkommits genom att Alex Madisson hade skrapat där med grävmaskinsskopen. Märkena gav nämligen intryck av att komma från en klo motsvarande dem som fanns på skopan. Alldeles i närheten av där borrhål 4 varit placerad saknades också en flisa i berget. Dessa fynd talade enligt hans förmenande för att explosionen hade utlösts genom en kraftig fysisk påverkan av berget. Teorin om att det måste ha rört sig om en sprängning i berget ansåg han dessutom fick stöd i hur personer beskrivit ljudet som hade uppkommit i samband med explosionen. Han bedömer för egen del att det sannolikt var borrhål 4 i tionde raden som detonerade vid olyckan. Detta grundar han bland annat på att det efter olyckan fanns en håla framför just detta hål.

Det stenblock som träffade Alex Madisson i hytten vägde sannolikt 300 – 340 kg. Det krossade framrutan utan att nämnvärt skada den ram som rutan var

Rotel 7

monterad i. Den enda skada som var synbar var en intryckning upptill på ramen.

Utifrån de fynd som hade gjorts på platsen gjorde han ett försök att räkna fram vilken anslagsvinkel som stenblocket måste ha haft när det träffade hytten. Hans beräkningar talade för att vinkeln måste ha varit cirka 18 grader. Det är dock en uppgift som bör bedömas med viss försiktighet eftersom den inte granskats av någon expert.

Att explosionen utvecklat mycket starka krafter är dock uppenbart. Det framgår också av det förhållandet att ett annat stenblock, om än något mindre, slungades i väg och hamnade 35 meter bort.

Efter olyckshändelsen gjordes en rad fynd på Vångatäkten som han bedömde som oroväckande. Sålunda påträffades bl.a. ett odetonerat kopplingsblock och en mängd stötvågsslangar utspridda på olika platser. Sådana slangar innehåller explosiva ämnen och man kan inte se på dem om de har detonerat eller inte. Slangarna kan således ha varit förbrukade. Man påträffade även stavar som innehöll rester av dynamit. Framför pallet hittades vidare flera laddningar. Han tror att dessa återfanns innan dolhundarna kom dit den 16 oktober 2015. Han har ritat in de olika fynden på ett foto.

Fredrik Nilsson

Vid den aktuella tidpunkten arbetade han på ett lantbruksföretag och var uthyrd till Bröderna Björklunds Grus AB för att sköta stenkrossen. Det innebär att han med en lastmaskin fyllde på sprängsten i krossen och sedan skötte utlastningen av den färdiga produkten. Det kunde röra sig om makadam, annan småsten eller grus.

Rotel 7

Han var nära vän till Alex Madisson och de talades vid per telefon när explosionen inträffade. Han minns inte idag vad det var de talade om; det kan han rört sig om allt mellan himmel och jord. Alex Madisson nämnde inget om jobbet som han höll på med.

Han har blivit uppmärksam på att det i en promemoria som Arbetsmiljöverket upprättat den 22 mars 2016 står antecknat att han i samtal med någon från verket skulle ha påstått att det ibland hände att man påträffade sprängmedel på marken och att man då plockade upp det och gav till någon i ledningen. Det står likaså antecknat att han skulle ha uppgett att det hänt att han kört över en dola utan att den exploderat. Dessa uppgifter är helt felaktiga; så har han aldrig sagt. Han har inte ens förmåga att formulera sig på det sättet.

Artur Przybyla

Han arbetade vid den aktuella tiden som dumpersförare och var via det bolag han var anställd i uthyrd till Bröderna Björklunds Grus AB för att hjälpa till med utlastning i Vångatäkten. Han arbetade ofta tillsammans med Fredrik Nilsson. De aktuella dagarna arbetade han emellertid ihop med Roger Olofsson. De körde var sin dumper medan Alex Madisson körde grävmaskinen.

Han var inte närmare bekant med Alex Madisson men hade uppfattat denne som en lugn och trevlig kille som alltid hade en positiv inställning till saker och ting.

Han minns att de började arbetet med utlastningen på eftermiddagen den 6 oktober 2015. När Artur Przybyla kom dit, kunde han konstatera att det såg ut där som på alla andra ställen han varit på, där det nyligen hade sprängts.

Alex Madisson började med att sortera ut större stenar och samlade dessa i en hög för sig. Det var sten som man skulle vara tvungen att knacka innan den

Rotel 7

gick in i krossen. Övriga sprängmassor skulle köras upp och tippas bakom krossen för att sedan direkt lastas in i krossen.

Arbetet tillgick så att Alex Madison först lastade Roger Olofssons dumper och denne körde sedan upp och lastade av vid krossen. Under tiden lastades hans egen dumper. Vägen upp till krossen var ganska smal och det gick inte att mötas med två fordon. Han och Roger Olofsson fick därför vänta in varandra vid de olika momenten. Detta var inga större problem eftersom de hela tiden kunde se var den andre befann sig.

När de väntade på lastning stod de och väntade med dumpern 10–15 meter från grävmaskinen. Alex Madisson markerade med skopan när det var dags för dem att backa till och var de skulle ställa sig. Han vill minnas att de tillsammans under eftermiddagen den 6 oktober 2015 körde tio vändor med skrotsten.

Dagen därpå började de arbeta redan kl. 06.00. Det var på grund av att han på eftermiddagen skulle på svenskundervisning och att han därför behövde sluta lite tidigare. Så tidigt på morgonen var det mörkt ute. Platsen där Alex Madisson arbetade var dock upplyst och grävmaskinen var försedd med ett stort antal lampor. Mörkret var därför inget problem.

Han minns att Roger Olofsson hade kört iväg lastad och att han själv stod och väntade på att få backa till sprängplatsen. Han stod uppställd så att han kunde se grävmaskinen i sidospegeln. Själva backspegeln gick inte att använda sig av eftersom flaket skymde sikten.

Från dumpern såg han att Alex Madisson stod med grävmaskinen ungefär mitt i pallen och höll på att skrapa uppe på det fasta berget. Han hade skopan på

Rotel 7

östra delen av bergväggen där höjden på berget var något lägre än i övriga delar. Larvfötterna var ställda rakt in mot bergväggen.

I nästa ögonblick hörde han en kraftig explosion. Han minns att hans första tanke var förvåning över att bolaget börjat spränga så tidigt på morgonen. Han kunde inte förstå att explosionen hade skett där Alex Madisson befann sig. Han hade uppfattat det som att Alex Madisson just varit i färd med att svänga runt och ge klartecken till honom. I nästa ögonblick spred det sig emellertid ett stort dammoln från platsen och det var först då som han förstod att något hade hänt. Han hörde att larvfötterna gick men kunde inte se att grävmaskinen rörde på sig.

Han klev ner från dumpern och gick fram mot grävmaskinen samtidigt som han ropade efter Alex Madisson. När han inte fick något svar, antog han att Alex Madisson var i något slags chocktillstånd; tanken att han skulle vara död föresvävade honom inte. Han försökte ta sig upp till förarhytten men hindrades av att larvfötterna på vänstra sidan fortfarande var igång. En mängd tankar for genom hans huvud och han visste inte vad han skulle ta sig till. Han funderade över att ringa till Fredrik Nilsson som han visste var god vän med Alex Madisson. Vad han nu minns blev det inte gjort eftersom det var svårt med täckningen på platsen. Det gick inte heller att ringa till Larmtjänst.

Han sprang i stället upp för att hämta Roger Olofsson. Denne var emellertid redan på väg ner efter att ha hört explosionen. När han kom tillbaka till sprängplatsen fanns där tre personer från Emmaboda Granit AB och man hade lyckats stoppa larvfötterna. Han kunde hoppa upp på larven och upptäckte då att sidorutan var borta. Han såg Alex Madisson sittande på förarplatsen med en stor sten framför sig i knäet. Stenen nådde denne upp i brösthöjd och han tänkte att den säkert vägde minst ett halvt ton. Han kände på Alex Madisson och förstod att denne var död.

Rotel 7

Han kände ingen stötvåg direkt efter explosionen. Han hade inledningsvis inte heller sett att stenar flög i luften. Detta blev han varse först efteråt, när det hade börjat ljusna på platsen. Då kunde han nämligen se att det låg stora stenar alldeles i närheten av hans dumper. Han upptäckte då också att sidospegeln på dumpern hade krossats.

Han kände till att det fanns risker med arbetet. Han fick lära sig detta redan under sin utbildning till dumpersförare. Han hade också instruerats om att man kunde påträffa sprängämnen eller rester av sprängämnen bland massorna. Han hade fått direktiv om att han i sådant fall omedelbart skulle avbryta arbetena och underrätta någon chef. Han vill minnas att han fick höra om detta bl.a. från Peter Björklund. Han hade också blivit informerad om att han i väntan på att bli lastad, skulle stå med flaket mot sprängplatsen. Han har också blivit tillsagd att inte lämna dumpern så länge grävmaskinen var igång. Han kände sig bekväm med den information som han hade fått och av beskedet som Peter Björklund hade gett, nämligen att arbetet kunde utföras utan brådska.

Artur Przybyla förstår än i dag inte vad det var som hände men anser att det hela var en olycka.

Thomas Persson

Han har efter grundskolan vidareutbildat sig inom skogsbruk- och lantbrukssektorn. Han har även gått sprängutbildning och innehar sprängkort. Han var vid den aktuella tidpunkten anställd av Emmaboda Granit AB sedan ganska lång tid tillbaka. Han var placerad på Vångatäkten där han utförde olika arbetsmoment, såsom bila berg och borra. Han deltog också vid sprängningar och då främst genom att ladda och koppla salvor. Även hans son Pontus Persson arbetade vid den tiden i stenbrottet.

Rotel 7

Simon Sköld var platschef och arbetsledare. Det var denne som ensam bestämde var t.ex. borrhålen skulle placeras. Själva borrhålsarbetet utfördes vid det här tillfället av Pontus Persson. Vid tidpunkten för borrhålsarbetet hade denne borrhålat under ett par tre år. Totalt borrhålates 69 hål efter vissa anvisningar.

Det gjordes även ett såghål. Ett sådant får aldrig placeras framför en rad med borrhål som ska laddas. Det var han och Simon Sköld som laddade hålen. Eftersom det fanns nivåskillnader i berget fick man anpassa laddningarnas storlek efter höjden på de olika borrhålen. Han gjorde kopplingen på det sätt som framgår av den skiss han efteråt upprättat på begäran av åklagaren. Han bedömde att det var det enklaste sättet. När kopplingsarbetet var slutfört utrymdes platsen och salvan utlöstes. Han vill minnas att det var Simon Sköld som tryckte av den.

Efter lunch började de röja sprängplatsen och plocka upp rester av slangar, skjutlinor m.m. Han noterade då att det fanns en mängd stenkross uppe på bergväggen, såväl i väster som i öster. Det gav nästan intryck av att någon hade tippat ett lass med sprängsten på berget. Från den plats där han stod, alldeles i närheten av såghålet i väster, skymdes hans sikt av högen med stenkross varför han inte kunde se östra delen av bergskanten. Så brukar det normalt inte se ut efter en sprängning. Oavsett var man hade gått hade man inte kunnat se bakkanten. Han funderade dock inte närmare över varför det såg ut som det gjorde, utan antog att det saknade betydelse. Han hade aldrig varit med om att en hel rad av borrhål inte löst ut.

Emmaboda Granit AB köptes senare upp av Scandinavian Stone AB. Han har kvar sin anställning och sysslar än i dag med i princip samma typ av arbeten. Numera är det dock alltid sprängbasen själv som utför kopplingsarbetet.

Martin Svensson

Rotel 7

Han är utbildad fordonstekniker och maskinist. Han började arbeta hos Bröderna Björklunds Grus AB år 1996. Under åren 2006 – 2016 var han skyddsombud på bolagets samtliga täkter. Under den tiden gick han kurser i Systematiskt arbetsmiljöarbete (SAM) och Bättre arbetsmiljö (BAM).

Att arbeta i ett stenbrott är förenat med stora risker. Riskerna varierar beroende på vad det är för arbetsmoment man talar om. När han gick kursen i systematiskt arbetsmiljöarbete, fick han lära sig en del om hur man lämpligen bedömde olika slags risker. Under sin tid som skyddsombud var han också med när man inom bolaget gjorde några av sina riskbedömningar.

Han vet att man inom bolaget upprättade såväl en arbetsmiljöpolicy som en trafikpolicy. Han vill minnas att det även togs fram en säkerhetspolicy. När i tiden som det var kan han dock inte med säkerhet säga. Han vet sålunda inte om dessa dokument fanns vid tidpunkten för olyckan.

Som skyddsombud deltog han i regelbundna skyddsronder. Dessa gjorde han ihop med bl.a. bolagets arbetsmiljöhandläggare Lena Björklund och platscheferna på de olika täkterna. Han kan idag inte minnas om bröderna Björklund eller någon av dem var med under ronderna.

Skydds ronderna innefattade inte utlastning och inte heller de entreprenadmaskiner som användes inom tækten. Han själv var inte insatt i vilka regler som gällde för sådana maskiner.

Han kände till begreppet ”dola” och att det var något som kunde uppstå i samband med en sprängning. Han visste också att en sådan innebar vissa risker och att det år 2007 hade inträffat en incident till följd just av en dola. Han hade däremot ingen kunskap om hur man skyddade sig mot dolor.

Rotel 7

Han hade inte heller några närmare kunskaper om vilken säkerhetsutrustning som bolagets entreprenadmaskiner var utrustade med. Han deltog inte i några diskussioner när det gällde sådana frågor. Det han visste var, att grävmaskinerna hade någon form av skyddsruta i plast men närmare vad det var för typ av säkerhetsruta kände han inte till. Han var inte heller insatt i de krav som gällde.

Han var också införstådd med att man vid knackning använde sig av ett galler på grävmaskinen. Skälet till det var, enligt vad han förstod, att man ville gardera sig mot stensplitter som kunde komma flygande mot hytten om man råkade utlösa en dola i stenblocket. Vid utlastningsarbete ansågs risken för stensplitter vara mindre och därför kunde sådant arbete utföras utan galler.

Under alla de år som han verkade som skyddsombud, ansåg han att man inom bolaget tog frågor om säkerhet på stort allvar. Han upplevde också att han fick gehör för de åsikter som han från tid till annan framförde. Det var aldrig aktuellt för honom att överväga att stoppa några arbetsmoment på grund av brister i säkerheten.

Manfred Svensson

Han var vid den aktuella tiden inhyrd av Emmaboda Granit AB för att köra hjullastare. Han hade varit inhyrd där till och från under drygt tre års tid. Han deltog i arbetet med att röja upp på platsen efter sprängningen den 6 oktober 2015. Tidigt på morgonen dagen därpå befann han sig i matboden tillsammans med bl.a. Simon Sköld, när han plötsligt hörde ljudet av en detonation och upplevde att hela boden skakade till. Han förstod inte vad som hade hänt men började genast springa i riktning mot den plats varifrån han uppfattat att ljudet kom.

Rotel 7

När han närmade sig platsen för gårdagens sprängning, såg han att grävmaskinen som Alex Madisson körde, stod mot bergväggen med larverna i gång. Han ropade åt honom men trodde inte att denne satt kvar i hytten. När han kom fram såg han att rutan framtill i hytten var borta. För att få stopp på grävmaskinen försökte han komma upp och nå in till hytten. Han insåg att han inte kunde ställa sig på den larv som fanns under hytten, eftersom den fortfarande gick. Han klev i stället upp på skopan, eller möjligen en sten intill, och lyckades genom att sträcka sin in i hytten få stopp på maskinen. I och med det slocknade belysningen på grävmaskinen och han fick till sin förskräckelse se att Alex Madisson satt med ett stort stenblock framför sig. Det var tydligt att stenblocket vilade på hans knän och det gjorde att pedalen för larverna var tryckt i botten.

Han såg att det blödde från näsan på Alex Madisson men i övrigt verkade denne oskadd. Han minns inte i detalj hur han tänkte, men han ville förvissa sig om att Alex Madisson fortfarande levde. Han förstod i nästa stund att Alex Madisson var avliden.

Vad som hände därefter har han bara fragmentariska minnesbilder av. Han minns att räddningstjänsten kom till platsen och att man sedan samlades inne i matboden. Han upplevde händelsen som så fruktansvärd, att han valde att sluta sitt arbete där.

Mattias Jägmark

Han har erfarenhet av sprängningsarbeten sedan år 2004. Han har mestadels arbetat i bergtäkter men under senare år har det blivit mera anläggnings- och pallsprängningar. Han arbetade tidigare både som sprängarbas och sprängarbetsledare men numera är han huvudsakligen sprängarbetsledare. Han är i dagsläget sjukskriven och har varit det i en månad.

Rotel 7

Inför en pallsprängning görs det vissa förberedelser. Man utgår från kundens beställning vad gäller mängden sten som ska sprängas loss och ser ut en lämplig plats att spränga på. Man går igenom vilka resurser som krävs liksom vilka tillstånd som behöver hämtas in och vilka riskbedömningar som ska göras. Det gäller också att välja ut de personer som ska delta i arbetet.

Det tas också fram en borrhplan, som anger hur man ska borra, t.ex. antalet borrhål, avstånd mellan borrhålen och djupet på dessa. Denna överlämnas till borrharen. Är borrhålen mer än åtta meter djupa gör man även en s.k. hålinmätning. Under en sådan flyger man över bergsområdet för att få koordinaterna för de olika hålen och exakt uppgift om avståndet från framkanten till den bakre hålsraden. Det är ett arbete som görs av inhyrd personal med särskild kompetens.

Det är sprängarbetsledaren som svarar för att förberedelsearbetet utförs på ett korrekt sätt. Det ligger emellertid ett ansvar även på sprängarbasen. Det är sprängarbasen som kopplar ihop laddningarna. Om det framkommer att det finns något fel, t.ex. på inmätningen, kan sprängarbasen vägra att ladda. När denne skjuter av laddningen, ska han ha förvissat sig om att allt förberedelsearbete har gjorts korrekt.

Efter sprängningen ska sprängarbasen göra en kontroll både framifrån och uppifrån för att förvissa sig om att det inte står kvar några odetonerade hål. Det kan hända t.ex. vid felkoppling eller när det har uppstått en s.k. ryckare.

Sprängarbasen måste gå upp på bergskanten för att förvissa sig om att den del av berget som man velat komma åt också har släppt. Mattias Jägmark har själv aldrig varit med om att en sprängning av detta slag har medfört ett så kraftigt fall bakåt av sprängsten att det inte gått att göra den här kontrollen. Om det hade hänt hade han sett det som ett tecken på att alla laddningar inte hade

Rotel 7

detonerat. Han hade då fått se till att sprängstenen togs bort så att han kunde fullgöra sin uppgift.

Hans erfarenhet säger honom att man som sprängarbas i regel vet var bakre raden av hål är placerad eftersom man ägnat kanske en hel dag åt att ladda pallen. En sprängning planeras i regel också på sådant sätt att det efteråt ska vara någorlunda lätt att ta sig runt hela pallen.

Om man under klarläggningen fattar misstanke om att det kan finnas borrhål som inte har detonerat, måste sprängarbasen anmäla detta till platschefen för att diskutera vad som bör göras. I avvaktan på detta får ingen beträda pallen. Det händer att man vid sådana tillfällen låter s.k. dolhundar söka igenom området.

Under klarläggningsarbetet brukar han undvika att gå på de krossade bergmassorna. Han kan göra det undantagsvis, om det t.ex. finns anledning misstänka att det ligger en dola i massorna. Kontrollen görs annars alltid utifrån kanterna på pallen.

Han besökte Vångatäkten den 26 oktober 2015. En kund, Peter Juhlin, skulle åka dit för att bilda sig en uppfattning om vad det var som hade inträffat och önskade ha sällskap med någon med sakkunskap inom branschen. Han vill minnas att de under besöket träffade Peter Björklund. Han reagerade över att det var väldigt stökigt på platsen och att det låg skräp överallt. Där fanns tomemballage, slangändar, tändare och dynamitresten. Skräpet låg överallt och även i skogen och bland buskarna. Föremålen hade uppenbarligen legat där länge, eftersom de blivit blekta av solen. På två ställen såg han pentylstubin som var ihoprullad och sedan bara slängd på marken. Det var ingen större mängd och han bedömde att en grävmaskin som råkade köra över stubinen inte skulle skadas. Men om någon däremot hade t.ex. borrar i

Rotel 7

stubinen hade det kunnat gå illa. I orätta händer hade den dessutom kunnat användas till att skapa en mindre bomb.

Han informerades om att man framför pall 1 med hjälp av hund hade upptäckt ett antal dolor. Det nämndes inte hur många eller om de var från s.k. underborrning. Dolor kan bero på mycket. De kan röra sig om produktfel eller felkoppling. En dola kan också uppkomma efter en s.k. ryckare, dvs. att ett laddat borrhål har förskjutits i någon riktning genom påverkan av detonationen i ett laddat borrhål intill. Det är viktigt att man inför en ny sprängning på platsen blåser rent de gamla borrhålen.

Om man inte avser att i närtid spränga på nytt på samma plats utan ska använda platsen som t.ex. arbetsyta, gör man ingen närmare kontroll av om det uppstått någon dola. Då läggs det i stället ut grusmassor ovanpå stenkrosset för att underlätta för dumpers och grävmaskiner att köra på området. Man ska naturligtvis då inte gräva i dessa massor.

Om det påträffas cord eller pentylstubin, som det rätteligen heter, på en sprängplats är det extremt farligt. En sådan är nämligen väldigt lätt att få att detonera. Är stubinen fnasig t.ex. i ena änden kan det tyda på att den utsatts för fukt. Han kan inte säga exakt vad det innebär från risksynpunkt, men det är inget man ska leka med.

Det går aldrig att helt gardera sig mot förekomsten av en dola. Sprängarbasen måste vara väldigt vaksam på om något gått snett. De som arbetar åt honom ska vara väl utbildade och veta vad de ska söka efter. De ska utrustas med rätt maskiner. Sen ska de också veta vem de ska kontakta om de finner något misstänkt.

Rotel 7

En grävmaskin ska vara utrustad med säkerhetsglas och helst även med galler. Grävmaskinisten ska till varje pris skyddas och inträffar det ändå personskada, har man inte gjort tillräckligt i det avseendet.

I det bolag där han själv arbetar har man utrustat grävmaskiner med Hammerglassruta. Han kan inte säga vilken tjocklek det är på rutorna, men de ska klara dolor enligt vad tillverkaren har försäkrat. Efter vad han har förstått är dessa rutor de bästa som finns att tillgå på marknaden. I bolaget använder de samma skyddsutrustning vid knackning som vid utlastning.

Han har efter att ha sett den klack som stod kvar efter händelsen förstått att man missat att upptäcka de borrhål som fanns kvar. Hans teori på den punkten är att det inte gjorts någon efterkontroll, dvs. det har inte varit någon uppe på bergväggen och kontrollerat hur det såg ut.

Under besöket i stenbrottet kunde han konstatera att där låg bl.a. en mängd slangrester. Han kan i dag inte minnas om det var någon som var kopplad till en sprängkapsel. eller om där fanns cord, dvs. pentylstubin.

Det finns en risk för att man med en grävmaskin kan initiera en explosion om man t.ex. kommer åt en slang som är ansluten till en sprängkapsel.

Ronald Kröger

Han är anställd hos Swecon Anläggningsmaskiner AB som är en auktoriserad och rikstäckande återförsäljare av Volvos entreprenadmaskiner. Bolaget köper in maskiner från Volvo och utrustar dem efter kundens önskemål. Bolaget säljer bl.a. grävmaskiner, dumpers och hjullastare.

Bolaget är anslutet till SBMI, som är en branschorganisation för företag som är verksamma inom bergsmaterialbranschen.

Rotel 7

Han besökte olycksplatsen den 29 oktober 2015. Han gjorde det på begäran av polisen och i sällskap med Bo Andréasson. På plats fick han närmare information om vad som hänt, nämligen att en grävmaskinsförare hade omkommit i samband med en detonation efter det att ett stort stenblock hade trängt in i förarhytten genom det främre fönstret.

Han gick runt och tittade på olycksplatsen för att bilda sig en uppfattning om vad det var för typ av grävmaskin som hade använts, dess allmänna skick och vilken skyddsutrustning den var försedd med. Han kunde konstatera att det rörde sig om en banddriven Volvo EC 360 CL av 2009 års modell och att den ursprungligen hade sålts till England men senare importerats till Sverige och här sålts vidare av Swecon Anläggningsmaskiner AB. Varje land har sina bestämmelser om hur en anläggningsmaskin ska vara utrustad ur t.ex. säkerhetssynpunkt. Standardutrustningen kan alltså skilja sig mellan olika länder. England har ganska stränga säkerhetskrav och den här grävmaskinen uppfyllde de normer som gällde när den var ny.

Han kunde under sitt besök i Vånga konstatera att den framruta som suttit i grävmaskinen vid tidpunkten för olyckan inte var original utan den var en 6 eller 8 mm tjock polykarbonatruta. Det var den typen av rutor som varit gängse inom branschen. Han minns idag inte vad det var för slags rutor på sidorna eller baktill på grävmaskinen. Någon ytterligare skyddsutrustning, som t.ex. galler, fanns inte vid tillfället.

Swecon Anläggningsmaskiner AB hade vid den tiden ett nära samarbete med Hammerglass AB, som tillverkar bl.a. säkerhetsrutor till anläggningsmaskiner. Samarbetet syftade till att öka säkerheten för förarna av olika slags maskiner. Samarbetet resulterade i att Hammerglass AB i mars 2013 lanserade ett nytt system med en 12 mm tjock ruta av polykarbonat som bultades fast i en kraftig stålram. Systemet hade genomgått olika tester hos

Rotel 7

Sveriges Tekniska Forskningsinstitut (SP) och Svensk Maskinprovning (SMP) och dessa hade fallit väl ut.

Både Swecon Anläggningsmaskiner AB och Hammerglass AB informerade sina kunder om det nya systemet och det skrevs om det i branschtidningar. SBMI gick ut med rekommendationer till sina medlemmar om att man fortsättningsvis borde använda sig av vad som senare kom att kallas för RABS-rutan.

Swecon Anläggningsmaskiner AB kunde erbjuda systemet till köpare av nya maskiner redan samma år, 2013. Det gick även att få monterat på begagnade maskiner.

Han kan inte ange några försäljningssiffror för åren 2014–2015. RABS-rutan fick emellertid ett varmt mottagande på marknaden. Den ansågs vara så pass motståndskraftig att det inte längre behövdes skyddsgaller för framrutan. Även det var en stor fördel eftersom det inom branschen fanns en utbredd uppfattning om att ett sådant galler begränsade sikten för föraren.

När den aktuella grävmaskinen byggdes, fanns 12 mm ruta inte att tillgå. Det fanns däremot möjlighet att år 2013 komplettera en äldre maskin med en sådan ruta. Den gick dock inte att montera i den befintliga ramen.

När 12 mm rutan introducerades på marknaden blev den med ens mycket populär. Det förekom knappast längre att kunderna valde både sådan ruta och galler. De fanns knappast något alternativ att tillgå eftersom pansarglas av det slag som t.ex. svenska försvaret använder sig av är alldeles för dyrt.

Joel Eriksson

Rotel 7

Han är ingenjör och har universitetsutbildning inom berg- och anläggningsteknik. Efter avslutade studier fick han år 2017 anställning hos Orica Sweden AB. Det är ett bolag inom sprängmedelsbranschen som säljer olika slags sprängmedel men som också bedriver utbildning inom området.

Han blev ganska snart utbildningsansvarig när det gällde frågor med anknytning till Myndigheten för samhällsskydd och beredskaps (MSB) bestämmelser om bergbrytning under- och ovanjord. Numera är han säljare och regionansvarig för Väst- och Mellansverige vad gäller sprängmedel, tändare och service. Han har ändå kvar sitt utbildningsansvar. Han har viss egen erfarenhet av sprängning i berg men han har inte besökt olycksplatsen.

Orica Sweden AB anordnar olika kurser. Den mest populära är en grundutbildning i sprängteknik. Den tar sikte bl.a. på gällande lagstiftning men också på MSB:s och Arbetsmiljöverkets olika föreskrifter. Man avhandlar också vad det finns för slags sprängmedel och tändmedel, liksom vilka metoder som kan användas vid sprängningsarbeten. Eleverna får ”grundverktygen” för att sedan kunna gå ut på berget och lära sig vidare. En viktig del i utbildningen avser riskerna som finns vid hantering av sprängmedel. Ett avsnitt handlar om dolor.

Dola är en akronym för ”dold laddning”. Det är något som finns kvar efter en sprängning. En dola kan bestå av ett halvt kilo men också av 100 kg sprängmedel. Den kan vara med eller utan sprängkapsel.

Sprängmedel är en patron eller en massa. Tändmedel är antingen en sprängkapsel eller ett kopplingsblock. Båda kategorierna kan i sig vara en dola. Även slangar kan räknas som dolor beroende på om de är anslutna till en sprängkapsel och om de är avskjutna eller inte. Den som upptäcker en dola

Rotel 7

ska iaktta försiktighet och det gäller oavsett om dolan påträffas i det fasta berget eller bland de lösa sprängmassorna.

Dolor innebär en risk för en oavsiktlig detonation. En sådan kan utlösas vid friktion, impact dvs. slag eller kraft, statisk elektricitet och hetta. Friktion kan uppstå vid ras eller vid lastning. Även slag och kraft kan utlösa en dola t.ex. vid utlastning men också när en sprängladdning eller en sprängkapsel kommer i kläm på något sätt. Det kan röra sig om maskinell kraft från t.ex. en lastare men också om naturliga krafter. Statisk elektricitet är en riskfaktor främst vid tillverkning av sprängmedel och är därför av mindre intresse när det, som i detta fall, handlar om färdigtillverkat sprängmedel. Hetta är inte heller en faktor av betydelse vid den här typen av sprängning. Vid pallsprängning är det sålunda främst friktion och impact som man har att räkna med som riskfaktorer.

Underborrning gör man för att man slå ut berget ner till teoretisk botten eller lastbotten i tåkten. En dola som upptäcks i en underborrning får hanteras på samma sätt som andra dolor. Det gäller att försöka identifiera hur mycket sprängmedel det är som finns i hålet. Vanligen ligger sprängkapseln längst ner.

Under utbildningen tar man även upp vad som gäller vid s.k. klarläggning efter en sprängning. Man får då visuellt syna salvan och se om berget lossnat på det sätt som var tänkt. Hur man går till väga i det enskilda fallet beror lite på vilket tändsystem man har använt. I ett stötvågssystem, som det här var fråga om, är allt kopplat i en serie. Ser man då att raden längst bak har gått ska, teoretiskt sett i varje fall, hela ytan ha aktiverats. Det hindrar inte att det kan finnas dolor kvar på grund av förskjutningar i berget. När man gör klarläggningen bör man titta på om berget har flyttat sig, hur salvan lagt sig och hur ytan ser ut på den fragmenterade bergmassan. Hur salvan ska se ut

Rotel 7

beror på hur man laddat, och om man använt sig av kortare eller längre fördröjning.

När man tänder en salva gör man det längst fram för att denna sedan ska sprida detonationen bakåt. Om man efter sprängningen kan konstatera att hålen längst bak har gått då kan man utgå från att det har aktiverats hela vägen.

Som sprängare vet man i regel var man har sista raden. Men det gäller ändå att kontrollera så att det inte finns några hål kvar uppe på stuffen, dvs på framkanten av det frisprängda berget. Ligger där stenar får man göra så gott man kan, t.ex. söka efter slangar.

Efter klarläggningen ska sprängarbasen informera de som kan komma i kontakt med sprängmassorna. Han ska lämna upplysningar om vad det är för typ av sprängmedel man använt sig av och ge anvisningar om hur de ska agera om de upptäcker något misstänkt. De ska veta hur de kommer i kontakt med sprängarbasen även om denne sedan lämnar platsen.

Det är olika hållbarhetstider på olika slags sprängmedel. När det gäller sprängkapslar garanterar bolaget två år. Men man vet av erfarenhet av hållbarheten normalt är längre än så. Han har själv varit med om att skjuta sprängkapslar som varit över tio år gamla.

Stötvågsslangar har en väldigt låg koncentration av ett sprängmedel som heter oktogen. Han anser inte att det är uteslutet att en mekanisk påverkan på en sådan slang kan aktivera en detonation. Slangen är emellertid inte lika känslig som en cord eller en pentylstubin som den också kallas. En sådan innehåller ett molekyllärt sprängmedel i form av damm eller pulver, som gör att den är mycket känslig för friktion. Man får absolut inte skära i en sådan med ett trubbigt föremål och inte heller låta den komma i kläm. Om så sker kan den

Rotel 7

detonera och förorsaka skada. Men hanteras den på rätt sätt är den däremot i sig inte farlig.

Allt sprängmaterial påverkas av att ligga ute i naturen. Det påverkas såväl av tiden som av variationerna i temperatur. Hur varje enskilt material påverkas i detalj kan han inte uttala sig om.

Bengt Nilsson

Han var med om att grunda Hammerglass AB och har varit dess VD sedan år 2006. Bolaget har 55 anställda, omsätter årligen 140 miljoner kr och har kunder runtom i världen. Bolaget arbetar med okrossbara glaslösningar och är ledande på området inom Europa. Produkten Hammerglass är en specialbelagd polykarbonatruta, 300 gånger starkare än vanligt glas. Bolaget tillhandahåller kundspecifika lösningar inom bl.a. entreprenadbranschen, och då särskilt för grävmaskiner och lastare.

Entreprenadmaskiner har av tradition levererats med härdat glas eller laminatglas. I Arbetsmiljöverkets AFS 2007:1 angavs i kommentaren till 39 § att då dolor kan vara svåra att lokalisera i den sprängda massan bör maskiner i skadeförebyggande syfte vara utrustade med pansarglas eller annat liknande material. I AFS 2010:1 uttryckte man sig i 46 § annorlunda, då det föreskrevs att vid maskinell lastning av sprängt berg ska åtgärder vidtas så att maskinoperatören skyddas mot stenkast från en exploderande dola. Verket gick sålunda från en rekommendation till ett uttryckligt krav. Det var detta som gjorde att man inom branschen forcerade arbetet med att ta fram ett säkrare system.

När Arbetsmiljöverkets kom med sina nya föreskrifter i form av AFS 2010:1 fanns det inom branschen inga system för säkra rutor. Hammerglass AB tog därför fram ett förslag till klassificering för den typen av system, den s.k.

Rotel 7

RABS-klassificeringen. Det resulterade i att en samlad bransch genom bl.a. Swecon Anläggningsmaskiner AB, Skanska, NCC och Arbetsmiljöverket ställde sig bakom förslaget och skrev under på att en framruta som hade genomgått dessa tester skulle anses svara upp mot de krav som Arbetsmiljöverket ställde på personskydd vid arbete med risk för dolor, fallande stenar och vid stenknackning.

RABS är en beteckning som används för fordonsrutor som visar att rutorna uppfyller en kombination av internationella standarder för säkerhet. För att märkas "RABS Approved" ska rutan ha godkända resultat i fyra olika tester.

Det första testet, benämnt R43 är obligatoriskt för alla fordon, dvs. såväl traditionella personbilar som för entreprenadmaskiner. Det innebär att en ruta måste ha viss tålighet mot repor men också ha en viss töjningsgrad. Det senare innebär att om passagerare eller förare t.ex. vid en kraftig kollision slår i med huvudet mot rutan ska denna tänja sig på visst sätt för att förhindra att det uppstår personskador; det är rutan som i ett sådant fall ska skadas.

För att klara nästa test, det s.k. AXE, krävs att rutan kan stå emot 72 slag med en yxa utan att denna går igenom rutan. I testet BLAST, som tar sikte på den tryckvåg som uppstår efter en detonation, ska rutan, fäst i en ståldram och på tre meters avstånd, stå emot sprängkraften från 3 kg trotyl (TNT). Rutan får inte tryckas in i hytten. När man gjorde testet med en 12 mm Hammerglassruta använde man sig av 3 kg TNT, dvs. trotyl, från tre meters avstånd. Det motsvarade den tryckvåg som uppstår när man i stället detonerar 100 kg på 14 meters avstånd. En 8 mm tjock Hammerglasruta skulle säkerligen inte klara det här testet. Bolaget har dock inte gjort någon sådan test.

I det sista testet, STONE, skjuts en 1 kg tung aluminiumprojektil mot rutan i en hastighet om 450 km/tim, i 90 graders vinkel mot rutan. Det anses motsvara kraften från en sten i hög hastighet. Det är känt inom branschen att en sten

Rotel 7

kan kastas 200 meter i samband med en sprängning. Detta test kallas även Tågtestet.

I Sverige har regeringen utsett Svenska Institutet för Standarder, SIS, till att vara svenskt standardiseringsorgan. SIS är en del av ISO, ett nätverk av experter som arbetar med att skapa internationella standarder. Det är SIS som tar fram och som anger vilka standarder som ska gälla i Sverige. RABS-systemet är inte godkänt av SIS. I Arbetsmiljöverkets föreskrifter finns inte heller några hänvisningar till de olika standarder som ingår i RABS.

Skyddsklass 1 är tänkt att användas på t.ex. grävmaskiner och hjullastare i miljöer där det finns en risk för stenskott eller grenar som kommer flygande. I sådana fall rekommenderas att man byter ut originalrutan framtill mot en 8 mm Hammerglass, som monteras på samma sätt som originalrutan. Den har genomgått ett s.k. yxtest. I testet monteras glaset vertikalt i en stålram framför en yxmaskin. Yxan har som mål att få upp ett hål motsvarande en kvadrat med sidorna 400 mm. Beroende på hur många slag med yxan som behövs, klassas glaset i någon av de tre klasserna P6B, P7B eller P8B, som motsvarar 30-50 yxhugg, 51-70 yxhugg respektive fler än 70 yxhugg. Vid t.ex. stenknackning flyger det ibland vassa stenar mot fronten som har samma kraft som en yxa. Hammerglassrutor i 8, 10, och 12 mm polykarbonat har genomgått och klarat detta test.

Skyddsklass 2 tar sikte på maskinarbete med risk för stenskott, fallande sten eller vandaldåd. För den typen av situationer rekommenderar man att originalrutan byts ut mot 8 mm Hammerglassruta som monteras i samma ram som originalrutan eller i en stålram. Den är absolut inte tänkt för en miljö där det finns risk för explosion.

Rotel 7

Rutor i skyddsklass 1 och 2 kan vara delade eller hela. Det är teoretiskt möjligt att tillverka dem i stålram, men det har bolaget valt att inte göra eftersom det skulle kunna medföra risk för förväxling med RABS-rutan.

Skyddsklass 3, är avsedd för arbeten där det finns risk för dolor, explosioner från sidan eller för stenras samt vid stenkackning. För den klassen rekommenderas att samtliga rutor byts ut mot Hammerglassruta och att frontrutan ska vara 12 mm tjock och monteras i en sprängtestad s.k. "RABS-godkänd" stålram. Sidorutor och bakruta ska vara i 8 eller 12 mm tjocklek. Hytten ska även vara försedd med en evakueringsruta, möjlig att öppna både inifrån och utifrån. Det gäller även för skyddsklass 2.

Hammerglass AB samarbetar med en del större maskintillverkare, men också med Swecon AB, som är huvudförhandlare för Volvo entreprenadmaskiner i Sverige och i Tyskland. De har skrivit ett avtal med Swecon Anläggningsmaskiner AB som innebär att bolaget är en prioriterad återförsäljare i Sverige. Det innebär att i Sverige säljer de i huvudsak alla sina produkter via Swecon Anläggningsmaskiner AB.

Bolaget gick ut med ett pressmeddelande den 16 november 2012, efter att testerna var klara. Det var emellertid först i början av mars 2013 som serieproduktionen kom igång och det var också först då som bolaget började marknadsföra RABS-rutan på bred front. Systemet lanserades både för nya och begagnade maskiner. Bolaget skickade pressmeddelande till alla aktuella branschtidningar, nyhetsbrev till alla medlemmar i ME. Bolaget annonserade i branschtidningar och presenterade systemet på mässor, både lokala och branschgemensamma rikstäckande mässor.

Om en kund då hade kommit och förklarat sig vilja använda den typ av grävmaskin som är aktuell i målet, dvs. en Volvo EC 360 CL av 2009 års modell i en miljö där det finns explosiva varor, hade man från bolagets sida

Rotel 7

rekommenderat en s.k. RABS-lösning dvs. en 12 mm tjock Hammerglassruta som var bultad fast i stålramen. Stålramen är i det systemet förankrad i förarhyttens bärande konstruktion. Vid en explosion fångas kraften upp av rutan och transporteras vidare via stålramen till hytten. Det är alltså hytten som får ta den största smällen. Den lösningen har testats enligt fyra europeiska standarder för att visa att den kan användas i en miljö där det kan finnas odetonerat sprängmedel. Sidorutor och bakruta kan vara 8 eller 12 mm tjocka, så länge det bara finns en arbetande maskin. Finns det flera maskiner i närheten bör alla rutor vara i tjockleken 12 mm.

Bolagets tillverkning skedde i Sverige men eftersom man inte hade någon egen stålproduktion, köptes stålramarna in från olika leverantörer, tre svenska och en utländsk.

Vid den tiden fanns det inget annat bolag som kunde erbjuda samma typ av ruta i polykarbonat. Däremot fanns det andra bolag som sålde skottsäkert glas. Försäljningen av sådant glas var dock mycket begränsad och är så än i dag. Skottsäkert glas är väldigt otympligt och kostbart. För att uppnå samma resultat med en skottsäker ruta får man gå upp till 70 mm tjockt laminerat glas. Ett sådant väger ca 150 kg jämfört med 18 kg för en Hammerglassruta.

Vid den här tiden kostade Volvos originalruta i kundledet ca 6 500 kr. En 8 mm ruta i polykarbonat kostade 8 500 kr och en RABS-ruta färdigmonterad i ram kostade 30 000 kr. I dag kostar RABS-rutan ca 40 000 kr. Den optiska kvaliteten på en 12 mm Hammerglassruta är extremt hög och motsvarar den som jaktplan och helikoptrar utrustas med.

Om man har ett RABS-glas på en grävmaskin, behöver man inte komplettera det med ett galler. Det har visats sig i s.k. FOG-test.

Rotel 7

RABS-rutan fick ett mycket positivt mottagande på marknaden. Bolaget fick ganska omgående en lång kö av svenska importörer som ville utrusta sina maskiner med systemet. Först ut var Volvo. Bolaget tog upp beställningar från olika maskinimportörer och sålde i princip inte systemet direkt till slutkunden.

Trots framgången blev verksamhetsåret 2014 ett ganska tungt år för Hammerglass AB, både arbetsmässigt och omsättningsmässigt. Det pågick ett omfattande arbete för att ICO-certifiera verksamheten och mycket tid gick åt till interna frågor. Bolaget klarade därför inte att hålla sin budget. Det ekonomiska läget var i något skede så pass besvärligt att man tvingades upprätta en kontrollbalansräkning.

Han uppskattar att bolaget det året sålde några hundra RABS-system. Försäljningen ökade något under år 2015 men även det året tvingades bolaget upprätta en kontrollbalansräkning. Det var först under år 2017 som försäljningen tog fart på allvar. Varje år säljs det 1,5 miljoner maskiner runt om i världen och enligt hans bedömning kommer de flesta inom tio år att levereras med rutor av polykarbonat. Han ser därför ljus på bolagets framtid.

Det stämmer att han den 27 mars 2015 skickade ett epostmeddelande till Uno Hallgren, regionchef hos ME-Maskinentreprenörerna. Det var som ett svar på ett meddelande i vilket Uno Hallgren – efter påpekande från en medlem – hävdade att det fanns oklarheter om vilka säkerhetskrav som gällde enligt Arbetsmiljöverkets AFS 2010:1. Det stämmer också att han i sitt svar bifogade bolagets senaste folder samt ett utkast till en artikel som ännu inte var publicerad.

Att det vid den tiden fortfarande rådde tvekan om vad som gällde, anser han i huvudsak beror på att Arbetsmiljöverket hade valt inte specificera några säkerhetsklasser i sina föreskrifter utan överlätit på branschen att finna fram en standard. Han anser att Hammerglass AB gjorde allt som stod i dess makt

Rotel 7

för att sprida information om säkerhetsklasserna inom branschen. Han kan naturligtvis inte svara på om man inom branschen läst och tagit till sig informationen.

Allt material har sina gränser. Han kan inte med säkerhet ange om ett RABS-system hade stått emot det stenblock som hamnade i förarhytten. Det saknas uppgifter om t.ex. anslagskraften.

Thomas Karlsson

Han arbetar som arbetsmiljöinspektör på Arbetsmiljöverket i Växjö. Han deltog i den utredning som verket genomförde efter händelsen den 7 oktober 2015 och som resulterade i en PM daterad den 22 mars 2016. Uppgifterna som finns där är till största delen inhämtade genom telefonsamtal med personer som var på plats när olyckan inträffade. Han vill minnas att de flesta av samtalen ägde rum några veckor efter händelsen.

Han besökte också Vångatäkten vid ett antal tillfällen. Han minns att han var i kontakt med dåvarande skyddsombudet Martin Svensson men vad gäller innehållet i det som sades får han hänvisa till promemorian. Det kan stämma att han i denna angett att Bröderna Björklunds Grus AB hade en arbetsmiljöpolicy och ett fungerande arbetsmiljöarbete med återkommande skyddsinspektioner och riskbedömningar. Han känner igen att han också skrev att det genomfördes arbetsmiljömöten med alla berörda samt att såväl arbetsmiljöpolicy som säkerhetspolicy fanns publicerade på bolagets hemsida.

Mikael Henriksson

Han har varit anställd hos Bröderna Björklunds Grus AB i snart 16 år och sedan sex år tillbaka är han produktionschef. Han hade viss erfarenhet av stenkrossverksamhet redan när han började där, efter att ha arbetat i fyra år hos ett annat bolag. Han har i grunden en gymnasieutbildning inom

Rotel 7

industri teknik. Han har genomgått utbildning i sprängteknik och sprängmedelshantering.

Efter att Bröderna Björklunds Grus AB runt år 2015 hade öppnat två nya bergtäkter fick han gå in som arbetsledare. Den rollen hade han inte haft tidigare. Eftersom det var nytt för honom kom han att samarbeta nära med Peter Björklund. Han kom senare att arbeta mera självständigt och med eget ansvar.

Vid den tiden var det Peter Björklund, Tomas Björklund och Lisette Karlsson som ihop med skyddsombudet höll i arbetsmiljöfrågorna och genomförde skyddsronterna.

Vid tiden för olyckan i oktober 2015 arbetade han ihop med maskinisten Fredrik Nilsson i krossen. Grävmaskinsoperatören Alex Madisson samt dumpersförarna Roger Olofsson och Artur Przybyla lastade ur berget och transporterade bergmassorna till krossen. Han var formellt inte arbetsledare för dem eftersom han själv inte hade någon praktisk erfarenhet av utgrävning. Han hade dock vissa arbetsledande uppgifter.

Han var själv inte på plats när olyckan hände den 7 oktober 2015. Han bedömer emellertid att Bröderna Björklunds Grus AB under åren 2014 – 2015 hade ett väl fungerande arbetsmiljöarbete. Man såg till att de anställda utbildades i systematiskt arbetsmiljöarbete bl.a. genom att hyra in kursledare från Nova. Det gjordes regelbundna skyddsronder och så snart det var fråga om att introducera ett nytt arbetsmoment gjordes det en bedömning av vilka risker det kunde föra med sig. De anställda hade tillgång till gällande föreskrifter. De fanns i digital form men också samlade i pärmar. Vissa föreskrifter åskådliggjordes genom anslag i arbetsboden. Han bedömde att de

Rotel 7

som arbetade i tåkten var väl informerade om vilka risker som fanns och hur man gjorde för att minimera dem.

Numera är det han som ansvarar för frågorna om arbetsmiljö inom bolaget. Han har fått ansvar även för utlastningen. Han anser att arbetsmiljöarbetet fortfarande fungerar klanderfritt och att det är korta beslutsvägar; åtgärder sätts in direkt när behovet visat sig. Om han hade känt att man från bolagets sida inte tog arbetsmiljöarbetet på allvar, hade han inte tagit på sig ansvaret som skyddsombud.

Han kan inte med säkerhet säga om bolaget år 2015 hade några skrivna föreskrifter vad gällde arbete i mörker. Han vet emellertid att det hade gjorts klart för de anställda att allt arbete skulle utföras i fullgod belysning. Om det inte gick, skulle arbetet omgående avbrytas. Det var också redan på den tiden bestämt att det inte var tillåtet att tala i mobiltelefon under tiden som man arbetade i en grävmaskin. Numera finns det en skriven föreskrift med samma innehåll.

Han har hört talas om att bolaget haft ett tillbud år 2007 då en dola exploderade i samband med skutknackning. Han var då tämligen ny i bolaget och har därför inga egentliga minnesbilder av händelsen. Han tror att han blivit informerad om att det även i april 2015 inträffade ett tillbud vid skutknackning, den gången i Marieholmståkten. Han har inget minne av den händelsen heller. Han vet att det har inträffat tillbud även senare men kan inte säga vad dessa mynnat ut i. Det har hänt både före och efter händelsen den 7 oktober 2015 att det hamnat dolor i krossen. Det har dock aldrig hänt att de exploderat.

Andreas Renlund

Rotel 7

Han är jurist och arbetar sedan år 2013 på Arbetsmiljöverkets enhet för inspektion i Malmö. Där hanterar han olika slags inspektionsärenden. Under senare år har han även haft en stödfunktion till verkets jourgrupp; en avdelning som handlägger ärenden av mer akut karaktär, t.ex. efter en olycka. Det var i den egenskapen som han kom i kontakt med den här utredningen. Ärendet hanterades till en början av verkets avdelning i Växjö men när handläggaren där slutade sin anställning och det inte gick att finna en ersättare, fick han hoppa in.

Han började med att läsa in sig på ärendet och tog del bl.a. av den åtalsanmälan som var gjord den 30 mars 2016 och underlaget till denna. Åklagaren hade då ganska nyligen begärt in en komplettering från verket och han satte därför ihop ett yttrande, som var en komplettering till den tidigare gjorda åtalsanmälan. Yttrandet färdigställdes den 28 mars 2018. Under tiden som arbetet med yttrandet pågick hade han löpande samtal med åklagaren.

I yttrandet redogjorde han för Arbetsmiljöverkets syn på olika frågor som hade aktualiserats. Det gällde i första hand vem som hade arbetsgivaransvaret gentemot Alex Madisson. Han konstaterade i den delen att Bröderna Björklunds Grus AB som arbetsgivare för Alex Madisson hade det största ansvaret. Han hänvisade dock till att ett ansvar kan ligga även på den som råder över ett visst arbetsområde. I en sådan situation kan det uppstå ett överlappande ansvar, dvs. flera aktörer kan ha samma ansvar.

Han redovisade i yttrandet inte någon inställning i det aktuella fallet men hänvisade till att man i praxis brukar ta hänsyn till – när som i detta fall någon utför arbete på annans arbetsställe – vem det är som håller i arbetsledningen för personen i fråga. Om ledningen ligger på den aktör som råder över arbetsområdet, brukar man säga att det rör sig om inhyrningsförhållande. I sådana fall anses den aktör som hyrt in arbetskraften ha ett arbetsgivaransvar

Rotel 7

inte bara för de egna anställda utan även för den inhyrde. Detta påverkar dock inte den egne arbetsgivarens ansvar, och det är därför som man talar om överlappande ansvar.

En omständighet som talar för att det här rört sig om ett inhyrningsförhållande är att Alex Madisson arbetade under sprängarbasens ledning. Denne var anställd hos Emmaboda Granit AB och kunde ge relativt detaljerade instruktioner för hur Alex Madisson skulle utföra sitt arbete. En omständighet som talar i motsatt riktning är att Bröderna Björklunds Grus AB bedrev en verksamhet som till sin natur låg nära den verksamhet som Emmaboda Granit AB svarade för. I samma riktning talar det förhållandet att Bröderna Björklunds Grus AB tillhandahöll inte bara personal utan även maskinell utrustning.

Det finns dock ytterligare parametrar som brukar beaktas i praxis när det gäller att ta ställning till om det är fråga om inhyrning eller ett uppdragsförhållande. Hit hör bl.a. frågan om den inhyrde varit skyldig att personligen utföra arbetet, om uthyraren haft rätten eller möjligheten att själv bestämma över vem som ska utföra arbetet, om arbetet varit begränsat till viss eller vissa uppgifter, förhållandet mellan uthyraren och inhyraren, om uthyraren står för sina egna utgifter vad gäller reparation m.m. och om det är uthyraren som avlönar den enskilde. Det förhållandet att det uthyrande bolaget bedriver verksamhet av samma slag som det inhyrande är däremot knappast av betydelse.

Arbetsledningen anses normalt vara en ganska tungt vägande faktor särskilt när den som i detta fall är kopplad till en arbetsledare, en sprängarbas, med särskilt ansvar för arbetsmiljöfrågor.

Rotel 7

Om det har förelegat ett inhyrningsförhållande, har det ankommit på Emmaboda Granit AB att göra en riskbedömning som skulle ha innefattat även frågan om grävmaskinen haft ett fullgott skydd mot den typ av risker som arbetet innebar.

Om det däremot inte rört sig om ett inhyrningsförhållande utan om ett entreprenadförhållande, har Emmaboda Granit AB haft ett samordningsansvar.

Enlig arbetsmiljölagen är nämligen den som råder över ett fast driftställe, om detta är gemensamt arbetsställe för flera verksamheter, ansvarig för samordningen av arbetsmiljöfrågor. Det innebär bl.a. att det ålegat bolaget att tillse att arbetet med att förebygga risker samordnades på arbetsstället och att det klargjordes vem som hade ansvaret för de speciella skyddsanordningar som kunde behövas för ett visst arbetsmoment. Det gäller att se till så att frågor om arbetsmiljö inte ”hamnar mellan stolarna”. Detta innebär i sin tur att det ankommit på Emmaboda Granit AB att bedöma riskerna med själva sprängningsarbetena medan Bröderna Björklunds Grus AB ansvarat för riskbedömningen vad avser utgrävnings- och lastningsarbetena. I sådana situationer är det nödvändigt att de olika aktörerna för en dialog med varandra och redovisar vad de kommit fram till och hur det praktiska arbetet ska gå till.

Av arbetsmiljölagen följer vidare att de som samtidigt, eller i tidsmässig anslutning till varandra, bedriver verksamhet på ett gemensamt arbetsställe ska samråda och gemensamt verka för tillfredställande skyddsförhållanden och var och en av dem ska se till att den egna verksamheten och anordningarna där inte medför att någon utsätts för risk för ohälsa eller olycksfall.

Han fick uppfattningen att det inte förekommit någon egentlig samordning i det här fallet. Han kunde konstatera att det hade upprättats en plan över gjord

Rotel 7

riskbedömning liksom en sprängplan. Dessa uppfyllde dock inte de krav som ställs. Han är medveten om att det är svårt att säga exakt hur en riskbedömning ska göras men man måste, enligt hans förmenande, notera samtliga relevanta risker, gradera dessa och ange hur varje enskild risk ska hanteras. Det ansvaret ligger primärt på arbetsgivaren men berör samtliga aktörer.

Det gäller sålunda att identifiera alla risker inom rimlighetens gräns och vidta alla åtgärder som krävs förebygga att skador. Om man vid en sådan inventering kommer fram till att det inte går att överblicka alla risker, bör man enligt hans uppfattning överväga om man över huvud taget ska bedriva verksamheten.

Det är arbetsgivaren som i varje enskilt fall bedömer vilka risker som finns och hur dessa bör hanteras. Det är sålunda inte möjligt för ett bolag att vända sig till Arbetsmiljöverket för att få besked i sådana frågor. Arbetsmiljöverket är av uppfattningen att det är den som bedriver verksamheten som är bäst lämpad att göra bedömningen. En arbetsgivare får i ett sådant fall helt enkelt prova sig fram och ta hjälp av sakkunnig på området.

Han har förstått att det funnits ett s.k. samordningsavtal mellan Emmaboda Granit AB och Bröderna Björklunds Grus AB. Arbetsmiljöverkets uppfattning är att ett avtal av den typen inte binder någon annan än parterna själva. Det finns visst utrymme för att samordningsansvaret kan läggas på någon annan än den som driver verksamheten, men någon sådan undantagssituation är det inte fråga om i det här fallet. Tanken är att man inte ska kunna friskriva sig från ett arbetsmiljöansvar utan träffa avtal om bästa möjliga arbetsmiljö. Arbetsmiljöverket brukar därför regelmässigt bortse från den typen av avtal. Frågan har inte prövats i någon högre instans.

Olle Haglund

Rotel 7

Han är egen företagare sedan 27 år tillbaka och arbetar bl.a. på konsultbasis åt bolag inom industrin i frågor om ledning och produktutveckling men också i frågor om arbetsmiljö. Han anlätades av Bröderna Björklunds Grus AB under år 2015 med anledning av att de önskade ISO-certifiera sin verksamhet. När det gällde just arbetsmiljö gick hans arbete ut på att granska vad det fanns för risker i verksamheten. Han gick igenom vilka skrivna och oskrivna rutiner som fanns.

En certifiering av det slag som det var fråga om tar normalt ett - två år att uppnå. Han bedömde emellertid utifrån vad han sett av bolaget, att det skulle klara första certifieringen efter åtta månader. Han fann nämligen att det redan fanns ett gott styrningsarbete inom bolaget med rutiner och dokumentation. Allt var dock inte samlat i ett paket som krävs för certifiering. Bolaget verkade följa gällande lagar och föreskrifter på området. Han konstaterade också till sin stora glädje att det inom bolaget fanns ett stort engagemang när det gällde arbetsmiljöfrågor.

Han gick igenom en del av de dokument som upprättats i samband med att man bedömt risker i olika avseenden. Han kan inte minnas om hans granskning föranledde någon justering av dokumentens lydelse.

Michael Hermansson

Han är utbildad bergsingenjör från KTH och var under åren 1979–1985 anställd hos Nitro Nobel AB. Han har därefter huvudsakligen ägnat sig åt utbildningsverksamhet inom ämnet sprängteknik. Han är behörig spräng- och borrhörsutfärdare samt godkänd säkerhetsrådgivare av MSB, dvs. Myndigheten för samhällsskydd och beredskap. Under dessa år han utbildat en stor del av alla landets sprängarbetsare. Han har också etablerat en ettårig yrkeshögskoleutbildning för sprängare. För 20 år sedan etablerade han en årlig återkommande konferens, ”Bergsprängardagarna”, vid vilken man fortlöpande följer upp utvecklingen inom branschen, inte minst vad gäller

Rotel 7

säkerhetsfrågor. Ett stort ämne under alla år har varit risken för stenkastning och dolor.

Hans kunskap täcker all slags sprängning, dvs. allt från små pallsprängningar till avancerad sprängning inne i tätorter och vid tunneldrivning etc. Han var med om att introducera rörladdningar inom blockstensindustrin. Han lärde då känna branschen ganska väl och förstod att den var lite speciell eftersom den kräver stor kunskap om bergmaterial. Det gäller att kunna läsa av berget för att kunna ta tillvara detta på bästa sätt. Det är något som vanliga sprängare knappast behärskar.

Han har ingen koppling till Emmaboda Granit AB annat än att han kan ha utbildat några av bolagets anställda. Inom branschen har han ofta påpekat det problem som man haft med dolor och det har hänt att han då ansetts som ”jobbig”.

En sprängarbas har ett väldigt stort personligt ansvar. Det saknar motsvarighet inom arbetslivet om man bortser från högkransförare.

Med dola avser han odetonerat sprängämne eller sprängkapslar som finns kvar i en salva efter sprängning och som skulle ha detonerat.

Efter att en sprängning är gjord ska sprängarbasen kontrollera resultatet. Det gör han genom att gå fram och se hur salvan ser ut. Man får titta på berghögen och se om den innehåller stenmassor av lagom storlek. Skulle det finnas t.ex. stora block är det ett tecken på att något kan ha gått fel. Om sprängarbasen gör fynd som inte ser bra ut ska han underrätta dem som ska hantera berget efteråt och uppmana dessa till särskild försiktighet. Han ska också upplysa om vad det är för sprängmedel man använt sig av, så att utlastaren vet vad denne ska leta efter. Sprängarbasen ska också, när han överlämnar ansvaret till den

Rotel 7

som lastar ut, upplysa denne om hur det går att nå sprängarbasen om utlastaren skulle finna något misstänkt eller om det skulle uppstå något annat problem. En klarläggning kan ta alltifrån två minuter upp till 30 minuter att genomföra.

Det går inte att dra upp några närmare riktlinjer för hur en klarläggning ska gå till. Ingen sprängning är den andra lik. Det är upp till sprängarbasen att bestämma. Ibland kan klarläggningen göras genom att man står framför salvan och gör sina iakttagelser. Vid andra tillfällen kan det krävas att sprängarbasen går runt salvan eller på sidorna. Det finns inget krav på att sprängarbasen alltid måste gå runt en pall.

Att det fanns småbitar av slangar spridda runt om på sprängplatsen, kan förklaras av att tillverkaren då hade problem med att det uppstod luftbubblor i ena änden av slangen. Därför rekommenderades man att skära av ändarna för att minska risken för dolor.

En arbetsgivare eller arbetsmiljöansvarig får inte lämna anvisningar om hur klarläggningen ska göras. Sprängarbasen har således en unik ställning.

Han besökte platsen den 12 oktober 2015 och blev visad runt av en polis under ca 30 minuter. Han fick då tillfälle att gå runt hela pallen. Han kunde konstatera att det hade rört sig om en mindre pallsprängning. Sådana ska vanligtvis inte vålla några problem för sprängarbasen utan klarläggningen kan i regel ske genom att man granskar sprängmassorna nedifrån och eventuellt från sidorna. Som sprängarbas bör man inte annat än i undantagsfall gå upp på själva sprängmassorna. Om Simon Sköld i det här fallet har gått ut bland sprängmassorna, har han gjort mer än vad som kunnat krävas av honom. Han anser inte att det ålegat sprängarbasen att i det här fallet gå runt pallen.

Rotel 7

Han anser att det tändsystem som användes vid sprängningen är fantastiskt från teknisk synpunkt. En nackdel är emellertid att det inte går att kontrollera fullt ut och att det är vanligt med dolor. Inom branschen är man tacksam för att det numera finns även ett elektroniskt system.

Han kan inte uttala sig om varifrån det stenblock kom, som hamnade inne i Alex Madissons förarhytt. Efter vad han kan erinra sig har han inte ens sett stenblocket. Maskinen var vid hans besök övertäckt med en presenning. Efter att ha tagit del av bilder på stenblocket anser han att det är mera troligt att det kommer från ett borrhål än från de lösa sprängmassorna, men det går inte att säga med säkerhet.

Enligt honom är det svårt att ange en exakt tidpunkt för när ansvaret går över från sprängarbasen till utlastaren. Det finns inga föreskrifter på den punkten. Inom branschen har man bestämt att övergången sker i samband med överlämnandet. I fall där det förekommer flera entreprenörer händer det att utlastaren får signera ett dokument. I det här fallet har tydligen sprängarbasen varit på plats och själv talat med maskinföraren. Det hör inte till vanligheten. Ansvaret för eventuella dolor ligger i vilket fall som helst kvar på sprängarbasen även efter ett överlämnande.

Peter Juhlin

Han har arbetat inom entreprenadbranschen sedan 1980-talet, och varit anställd bl.a. i NCC och ABV. Sedan 27 år tillbaka driver han egen verksamhet med fem produktiva bolag, varav två inom samma bransch som Bröderna Björklunds Grus AB. Han har varit regionsordförande i Maskinentreprenörerna, ME, som är ett bransch- och arbetsgivarförbund. Vid den tiden hade förbundet ca 3 000 medlemsföretag och dessa tillsammans sysselsatte ca 20 000 anställda.

Rotel 7

Vid tidpunkten för den aktuella händelsen hade han i ett av sina bolag drabbats av en dödsolycka liknande den aktuella. När han fick höra talas om vad som hänt i Vångatäkten kontaktade han omgående regionansvarig i Skåne och erbjöd sin hjälp. På så sätt kom han i kontakt med företrädarna för Bröderna Björklunds Grus AB. Bolaget var medlem i ME region syd.

Han besökte därefter platsen tillsammans med en representant för Hildings Bergsprängnings AB, Mattias Jägmark den 26 oktober 2015. Han bedömde att det rörde sig om en ganska stor men ordinär arbetsplats. Han förstod att verksamheten hade pågått i många år.

Han minns att han, när han fick se platsen och grävmaskinen som stod kvar, tänkte vilken otur man drabbats av när ett så pass stort stenblock kunnat träffa grävmaskinen rakt framifrån och tränga in i hytten.

Han är väl införstådd med de risker som sprängningsarbeten innebär. Av det skälet försöker han alltid vara på plats vid sprängningar och när sprängarbasen klarlägger området. Han anser att det ingår som en del i hans roll som ansvarig arbetsmiljösamordnare. Han är samtidigt klar över att det är sprängarbasen som ensam avgör om det är fritt fram för andra att beträda platsen.

Han vet av erfarenhet att man har anledning att befara att det kan finnas en dola om det t.ex. sticker upp en bit slang från ett hål i ett skut och det inte finns något motsvarande hål på andra sidan av skutet.

Han är väl bekant med Arbetsmiljöverkets föreskrifter AFS 2007:1 och 2010:1. De avser borr- och sprängningsarbete respektive utlastnings- eller efterarbete.

Rotel 7

Efter händelsen försökte han i sin egenskap av regionsordförande för ME få till stånd ett nära samarbete med bl.a. Bergsprängningsentreprenörerna, (BEF) och SBMI. Det hade dittills inte förekommit något samarbete att tala om. ME fick t.ex. inte per automatik del av de utskick som gjordes från BEF eller SBMI. Arbetet med att få igång ett samarbete gick dock ganska trögt och han valde att hoppa av sin ordförandepost under år 2017. Han var av uppfattningen att ME inte kunde ge sina medlemmar den service som behövdes.

En sprängarbas ställs inför en mycket svår uppgift när han ska göra sin klarläggning. Man ska komma ihåg att man normalt inte ser mer än 5 – 10 procent av sprängmassorna.

När en sprängarbas gjort sin klarläggning ska denne underrätta dem som ska ta vid på platsen. De ska upplysas om hur sprängningen har gått och vad det kan finnas för risker. De ska också få uppgift om hur de kan komma i kontakt med sprängarbasen om det skulle dyka upp något misstänkt.

Det kan förekomma dolor såväl i salvan, dvs. högen av sprängmassor, som i det fasta berget. Att det efter en sprängning finns kvar hål med sprängämnen i det fasta berget är inte särskilt vanligt. Han har i den egna verksamheten bara varit med om det vid ett tillfälle. Den typen av dolor innebär en betydande risk eftersom de kan utlösas om man angriper berget på sådant sätt att det uppstår en gnista. De kan också utlösas av att berget utsätts för tryck. En dola i det fasta berget innebär en större risk än en dola i sprängmassorna. Vid en dola i berget kan kraften från detonationen bara gå en väg medan kraften från en dola i bergmassorna kan gå åt alla håll. En dola i berget genererar därmed också mer kraft.

Inget av hans bolag utför sprängningar. Två av dem ägnar sig emellertid åt bl.a. utlastning och transport av stenmassor. Under den typen av arbete

Rotel 7

kommer man normalt inte i direktkontakt med det fasta berget. En riskbedömning tar därför i första hand sikte på salvan, dvs. de söndersprängda massorna. Man räknar sålunda inte med att det kan finnas odetonerade borrhål efter att klarläggning har skett.

För att ge skydd mot dolor i sprängmassorna bör en grävmaskin vara utrustad med ett säkerhetsglas eller ett galler. Det bästa är naturligtvis om det finns både och. En säkerhetsruta klarar av att stå emot de jämförelsevis mindre stenar som då kan komma flygande. Vid tiden för den aktuella händelsen fanns det säkerhetsglas att tillgå på marknaden, men inte av det slag som finns i dag. Han vill minnas att den maskin som användes i ett av hans bolag var utrustad med ett rasskydd gjort av plattjärn.

Vid en detonation i det fasta berget är det större stenblock som utgör den största faran och som man måste skydda sig mot. Det var först efter olyckan i oktober 2015 som han fick höra talas om att Hammerglass AB hade tagit fram en ny typ av säkerhetsglas. Som företrädare för ME bjöd han därför in representanter från bolaget till en branschmessa år 2016. Hans förhoppning var att informationen om det nya systemet skulle spridas bland medlemmarna.

Efter vad han har förstått hade Hammerglass AB vid den tiden ca 5 procent av marknaden vad gällde skyddsglas till entreprenadmaskiner. Motsvarande siffra idag ligger runt 20 procent. I hans bolag började man använda sig av Hammerglass rutor från och med år 2017.

I samband med besöket i Vånga den 26 oktober 2015 fick han veta att området hade sökts av med hjälp av s.k. dolhundar och att man funnit stubin och andra sprängämnen på spridda platser. Det tyckte han inte lät bra. Sådant bör inte förekomma. Det spelar i det sammanhanget ingen roll att sprängämnen som ligger ute i naturen oftast blir svåra att utlösa.

Rotel 7

Den aktuella händelsen gjorde honom mycket orolig och det resulterade i en övergripande och noggrann genomgång av säkerhetsföreskrifterna i alla hans bolag. Än så länge har det inte hänt att något av bolagen av säkerhetsskäl avstått från uppdrag på grund av riskerna som de inneburit. Man har valt att i stället ta höjd för riskerna när man offererat olika arbeten.

TINGSRÄTTENS BEDÖMNING

Enligt 3 kap. 7 § brottsbalken döms den som av oaktsamhet orsakar annans död för vållande till annans död. Om brottet begåtts genom att någon åsidosatt vad som i enlighet med arbetsmiljölagen (1977:1160) ålegat honom till förebyggande av ohälsa eller olycksfall, döms vederbörande i stället enligt 3 kap. 10 § brottsbalken för arbetsmiljöbrott.

Arbetsmiljölagen gäller varje verksamhet i vilken arbetstagare utför arbete för en arbetsgivares räkning. Lagens ändamål är att förebygga ohälsa och olycksfall i arbetet samt att även i övrigt uppnå en god arbetsmiljö. Lagen är en s.k. ramlag och fylls ut bl.a. av föreskrifter meddelade av Arbetsmiljöverket.

De grundläggande förutsättningarna för ansvar enligt denna bestämmelse är att någon har orsakat offrets död och att detta har skett genom oaktsamhet. För straffansvar krävs alltså, förutom ett orsakssamband mellan gärningen och effekten, att gärningsmannen varit oaktsam. Det finns inte någon allmängiltig definition av vad som menas med att någon har varit oaktsam. Vad som utmärker straffbar oaktsamhet är att gärningsmannen, med utgångspunkt i den situation som han eller hon befunnit sig i, har avvikit från det aktsamma beteende som hade kunnat krävas med hänsyn till omständigheterna. Oaktsamhet i straffrättslig mening innefattar ett otillåtet risktagande och innebär en avvikelse från önskvärd aktsamhet.

Rotel 7

Brottet kan begås såväl genom handling som genom underlåtenhet. En förutsättning för ansvar vid underlåtenhet är att denna ter sig lika straffvärd som ett orsakande genom en aktiv handling. Enligt allmänna principer kan straffrättsligt ansvar för underlåtenhet komma i fråga endast om det finns särskild anledning för den underlåtande att ingripa. Den underlåtande ska ha en garantställning, en ställning som gör det motiverat att av honom eller henne, mer än av andra kräva att han ska vara verksam för att avvärja en sådan effekt som den inträffade. Garantställning kan föreligga på grund av föreskrift i lag, myndighetsföreskrift eller innehav av viss tjänst men kan även föreligga på grund av särskilt åtagande.

I rättspraxis har uttalats att principiella skäl talar för att det bör iakttas en viss försiktighet när det gäller oaktsamhetsrekvisitet i 3 kap. 7 § brottsbalken (se rättsfallen NJA 1991 s. 163 och NJA 2005 s. 372). Det innebär att varje avvikelse från det normalt aktsamma inte är tillräcklig för att ansvar ska utdömas enligt denna bestämmelse. För ett sådant ansvar krävs i stället att gärningsmannens handlande vid en samlad bedömning av de omständigheter som ska beaktas är så klandervärd att det innefattar straffbar oaktsamhet. Att en handling eller underlåtenhet anses oaktsam beror på den risk den anses medföra. Kravet på aktsamhet är högre i en riskfylld verksamhet än i andra situationer. För att en person ska anses straffrättsligt ansvarig för sin handling eller underlåtenhet krävs att han hade anledning att ta risken för den inträffade effekten i beräkning. Vid oaktsamhetsbedömningen ska därför även gärningsmannens kunskap och erfarenhet vägas in.

Åklagaren har i målet, som talan slutligen utformats, yrkat att tingsrätten dömer Roger Sandström och Bo Gunnarsson för arbetsmiljöbrott av normalgraden samt Simon Sköld och Peter Björklund för grovt arbetsmiljöbrott. För att Simon Sköld och Peter Björklund ska kunna dömas för grovt arbetsmiljöbrott krävs, utöver vad ovan sagts, att de i ett

Rotel 7

sammanhang där det krävts särskild uppmärksamhet eller skicklighet har gjort sig skyldiga till en försummelse av allvarligt slag.

Åtalspunkterna 1 och 2

Åklagaren har i denna del påstått att Roger Sandström i sin ställning som VD för Emmaboda Granit AB samt Bo Gunnarsson i sin egenskap av produktionschef i samma bolag alternativt till följd av skriftlig delegation av arbetsmiljöuppgifter, av oaktsamhet har åsidosatt vad som enligt arbetsmiljölagen ålegat dem till förebyggande av ohälsa och olycksfall. Enligt åklagaren har de därigenom orsakat Alex Madissons död.

Av 3 kap. 2 § arbetsmiljölagen framgår att arbetsgivaren ska vidta alla åtgärder som behövs för att förebygga att arbetstagaren utsätts för ohälsa eller olycksfall. Enligt 2 kap. 4 § i samma lag ska betryggande skyddsåtgärder vidtas bl.a. mot skada genom explosion. Maskiner m.m. ska vara så beskaffade och brukas på sådant sätt, att betryggande säkerhet ges mot ohälsa och olycksfall (se 5 § samma lag). Enligt 3 kap. 12 § ska den som anlitar inhyrd arbetskraft för att utföra arbete i sin verksamhet vidta de skyddsåtgärder som behövs i detta arbete.

Arbetsgivaren ska enligt 3 a § i samma lag systematiskt planera, leda och kontrollera verksamheten på ett sätt som leder till att arbetsmiljön uppfyller föreskrivna krav på en god arbetsmiljö.

Av 3 kap. 7 d § arbetsmiljölagen följer att om ett fast driftsställe är gemensamt arbetsställe för flera verksamheter, är den som råder över arbetsstället ansvarig för samordningen av arbetsmiljöfrågor.

Enligt 3 kap. 7 g § arbetsmiljölagen ska de som samtidigt, eller i tidsmässig anslutning till varandra, bedriver verksamhet på gemensamt arbetsställe,

Rotel 7

samråda och gemensamt verka för att åstadkomma tillfredsställande skyddsförhållanden och ska, var och en av dem, se till att den egna verksamheten och anordningarna på det gemensamma arbetsstället inte medför att någon som arbetar där utsätts för risk för ohälsa eller olycksfall.

Bestämmelser om straffansvar finns i 3 kap. 10 § brottsbalken

Den första fråga som inställer sig är vem eller vilka som ska anses ha haft ansvaret för eventuella brister i arbetsmiljön inom Emmaboda Granit AB.

Ansvaret för arbetsmiljön inom Emmaboda Granit AB har legat på Bo Gunnarsson. Åtalet mot Roger Sandström ska därför ogillas.

Vid tillfället för olyckan var Roger Sandström VD i Emmaboda Granit AB. Med en sådan befattning följer ett ansvar för bl.a. arbetsmiljön (se t.ex. rättsfallet NJA 2004 s. 126).

I målet har framkommit att Roger Sandström i maj 2013 träffat en överenskommelse med bolagets produktionschef, tillika tekniske chef, Bo Gunnarsson, av innebörd att denne övertog ansvaret för en väsentlig del av arbetsmiljöansvaret inom bolaget. Av delegationshandlingen, som undertecknades av dem båda, framgår att det fortsättningsvis ankom på Bo Gunnarsson att tillse att man inom bolaget följde den lagstiftning och de övriga normer som gällde för verksamheten.

Bo Gunnarsson har vidgått att han genom delegation övertagit arbetsmiljöansvaret och att han varit fullt införstådd med vad det innebar för hans vidkommande. Han har emellertid gjort gällande att han i sin tur delegerat ansvaret till platschefen Simon Sköld, varför han inte kan lastas för de eventuella brister i arbetsmiljön som kan ha funnits vid tidpunkten för olyckshändelsen.

Rotel 7

För att en delegation ska få rättsverkan som sådan, har i praxis uppställts vissa krav som måste vara uppfyllda. Sålunda krävs bl.a. att det ska finnas ett legitimt behov av att överföra ansvaret från en person till en annan. Likaså ska den som övertar ansvaret ha den kunskap och erfarenhet som krävs för uppgiften. Personen i fråga ska också vara klar över delegationens innebörd. Slutligen krävs att den som övertar ansvaret har en så pass självständig roll att det är realistiskt att anta att personen i fråga kan svara upp mot ansvaret.

Tingsrätten kan inte se att det i det här avseendet brustit på någon punkt vad gäller delegationen av arbetsmiljöansvaret från Roger Sandström till Bo Gunnarsson. Behovet av delegation har varit uppenbart och Bo Gunnarsson har haft de kvalifikationer och den insikt som krävts för att han kunnat åta sig ansvaret. Åtagandets omfattning har varit tydligt och klart. Med hänsyn härtill har det faktiska arbetsmiljöansvaret legat på Bo Gunnarsson. Att Roger Sandström haft kvar det övergripande ansvaret för arbetsmiljöfrågor vad gäller systematik och uppföljning, inverkar inte på det ansvar som till följd av delegationen har åvilat Bo Gunnarsson. Redan mot denna bakgrund anser tingsrätten att åtalet mot Roger Sandström ska ogillas.

Den vidaredelegation till Simon Sköld som Bo Gunnarsson åberopat var till sitt innehåll likalydande med den som fanns mellan honom själv och Roger Sandström. Till den delegationen ställer sig tingsrätten däremot tveksam. Dokumentet är således varken undertecknat eller daterat. Det finns vidare frågetecken kring behovet av delegation men kanske framförallt vad avser Simon Skölds kvalifikationer för att ta på sig ett så omfattande ansvar. Det kan även riktas anmärkningar mot hur omfattningen av delegeringen kommit till uttryck i dokumentet, i vart fall sett utifrån Simon Skölds perspektiv. Tingsrätten anser därför att man vid bedömningen av omständigheterna inte bör tillerkänna denna vidaredelegation någon rättslig betydelse utöver vad Simon Sköld själv vidgått. Det förhållandet att Simon Sköld haft delegation i sin egenskap av föreståndare, föranleder ingen annan bedömning. Inte heller

Rotel 7

det faktum att Simon Sköld på grund av skriftlig delegation haft ett större arbetsmiljöansvar vid tåkten i Gylsboda medför att det ska anses föreligga någon ”konkludent delegation”. Ansvar för arbetsmiljön inom Emmaboda Granit AB i de avseenden som nu är aktuella har sålunda vid tidpunkten för olyckan legat kvar hos Bo Gunnarsson.

Fråga är då vilket ansvar som Emmaboda Granit AB haft i förhållande till Alex Madisson.

Emmaboda Granit AB har inte haft något arbetsgivaransvar i förhållande till Alex Madisson.

Bo Gunnarsson och Emmaboda Granit AB har gjort gällande att Bröderna Björklunds Grus AB och därmed Alex Madisson haft ett uppdrag som entreprenör eller underentreprenör i förhållande till Emmaboda Granit AB och att arbetsgivaransvaret för Alex Madisson därför åvilat Bröderna Björklunds Grus AB. Bröderna Björklunds Grus AB och Peter Björklund har å sin sida tillbakavisat påståendet och hävdar att Alex Madisson varit att anse som inhyrd och i vart fall att jämställa med en sådan hos Emmaboda Granit AB och att det därför har varit det bolaget som haft arbetsgivaransvaret för Alex Madisson.

Frågan om när en person ska anses som arbetstagare i arbetsmiljölagens mening behandlas kortfattat i kommentarerna till Arbetsmiljölagen. Av den kommentar som författats av Gullberg – Rundqvist (digital upplaga 2018, kommentaren till 3 kap. 12 § arbetsmiljölagen) framgår att ledning i frågan kan hämtas från vad som rent civilrättsligt gäller vid bedömningen av om någon är att anse som arbetstagare. Denna fråga har också varit uppe till behandling bl.a. i SOU 1994:141. Utredningen behandlar specifikt Medbestämmandelagens tillämpning, men även det civilrättsliga arbetstagarbegreppet rent generellt. I anslutningen till Arbetsmiljölagen har det, liksom i anslutning till Medbestämmandelagen, utvecklats ett utvidgat arbetstagarbegrepp som enligt Arbetsmiljöverket går under benämningen

Rotel 7

”beroende uppdragstagare”. Med detta avses uppdragstagare som i praktiken är helt beroende av beställaren såsom t.ex. vissa skogsarbetare. Om det rör sig om en beroende uppdragstagare eller inte anses normalt få bedömas från fall till fall.

Av 3 kap. 12 § arbetsmiljölagen följer vidare att den som anlitar inhyrd arbetskraft för att utföra arbete i sin verksamhet ska vidta de skyddsåtgärder som behövs i detta arbete. Ansvaret gäller när en arbetsgivare mot ersättning ställer arbetskraft, som är anställd hos arbetsgivaren, till en beställares förfogande för att utföra arbete som hör till beställarens verksamhet. Av kommentaren till denna paragraf framgår att inhyraren i sådant fall har samma ansvar för den inhyrde som för en vanlig arbetstagare. För en inhyrd arbetstagare svarar således inhyraren på samma sätt som för sina andra anställda arbetstagare.

Arbetsmiljölagens arbetstagarbegrepp är omfattande. Någon definition av begreppet ges inte i lagtexten. Om den som åtagit sig att utföra ett arbete ska anses vara arbetstagare eller uppdragstagare, beroende uppdragstagare eller inhyrd beror således på omständigheterna i det enskilda fallet. Av betydelse är härvid t.ex. vem som tillhandahåller material, maskiner o.d. för arbetet, hur ersättningen för arbetet beräknas, om den enskilde måste utföra arbetet personligen och därmed är förhindrad att utföra arbete åt någon annan samt från vem den enskilde beträffande arbetets utförande är underkastad bestämda direktiv eller närmare kontroll, vare sig det gäller sättet för arbetets utförande, arbetstiden eller arbetsplatsen.

Det är sålunda nödvändigt att göra en bedömning utifrån samtliga omständigheter i varje enskilt fall.

I det här fallet har Bröderna Björklunds Grus AB åtagit sig att i förhållande till Flinks Grus AB utföra vissa arbeten åt Emmaboda Granit AB. Bolaget gav Alex Madisson i uppdrag att utföra arbetena med en grävmaskin som tillhörde

Rotel 7

bolaget. Såvitt utredningen har visat har det emellertid stått bolaget fritt att lämna uppdraget till någon annan anställd utan att för den skull behöva inhämta Emmaboda Granit AB:s samtycke.

Faktureringen för utfört arbete skulle gå via Flinks Gräv AB men kostnaden slutligen bäras av Emmaboda Granit AB. Alex Madisson uppbar sin lön från Bröderna Björklunds Grus AB och lönen var inte avhängig av några faktorer som Emmaboda Granit AB hade inflytande över. Det var upp till Alex Madisson att själv bestämma hur han skulle ta sig an arbetsuppgiften.

Redan mot bakgrund av det som nu nämnts och med hänsyn till vad som i övrigt framkommit i denna del, anser tingsrätten att Alex Madisson i förhållande till Emmaboda Granit AB varken haft ställning som inhyrd arbetskraft eller varit en sådan beroende uppdragstagare som enligt arbetsmiljölagen är att jämställa med arbetstagare. Arbetsgivaransvaret har i stället legat på Bröderna Björklunds Grus AB. Bo Gunnarsson kan därmed inte hållas ansvarig på den här grunden.

Emmaboda Granit AB har haft ett samordningsansvar.

Den fortsatta bedömningen görs sålunda med den utgångspunkten att det förelegat ett entreprenadförhållande mellan Bröderna Björklunds Grus AB och Emmaboda Granit AB.

Utrett är att olyckan inträffat på ett fast driftsställe som Emmaboda Granit AB rådde över och som var ett gemensamt arbetsställe för flera bolag. Därmed har det också ankommit på Emmaboda Granit AB enligt 3 kap. 7 d § att svara för samordningen av arbetsmiljöfrågor.

Rotel 7

Från Emmaboda Granit AB:s sida har man vidgått att det funnits ett sådant ansvar men invänt att man i det avseendet svarat upp mot de krav som rimligen kan ställas.

Emmaboda Granit AB har inte brustit i sitt samordningsansvar.

Emmaboda Granit AB och Bröderna Björklunds Grus AB har till och från samarbetat på Vångatäkten under flera år. Bröderna Björklunds Grus AB har under den tiden haft egna stenbrott och då på egen hand svarat för utlastning av stenmassor. Inom bolaget hade man också lång erfarenhet av att knacka skut, dvs. att med en hydraulhammare sönderdela större stenblock. Det är en verksamhet som inom branschen anses innebära väsentligt större risker än utlastning.

Annat har inte framkommit än att man inom båda bolagen varit klar över vilka risker som dolor utgör såväl vid knackning som vid utlastning av sprängmassor. Något behov av klargörande på den punkten från Emmaboda Granit AB:s sida har sålunda inte funnits i förhållande till Bröderna Björklunds Grus AB. Det har inte heller rått någon oklarhet kring frågan om vilket bolag som hade det yttersta ansvaret för att Alex Madisson arbetade under trygga förhållanden. Peter Björklund har själv uttalat att han var införstådd med att det ansvaret låg uteslutande på Bröderna Björklunds Grus AB och därmed på honom själv. I det avseendet måste sålunda kravet på samordning anses vara uppfyllt.

Emmaboda Granit AB har inte brustit i sin samrådsskyldighet.

Emmaboda Granit AB har också haft ett samrådsansvar enligt 3 kap. 7 g § arbetsmiljölagen.

Även om båda företagen varit införstådda med riskerna i arbetet har det funnits behov av visst samråd. Annat har inte framkommit än att Simon Sköld, Peter Björklund och Alex Madisson rent faktiskt samrådde efter

Rotel 7

klarläggningen men innan utlastningsarbetet inleddes. Samråd har enligt vad som framkommit i viss utsträckning skett även under tiden utlastningsarbetet pågick. Emmaboda Granit AB har därmed inte heller brustit i sin samrådsskyldighet.

Emmaboda Granit AB har inte i övrigt brustit i det arbetsmiljöansvar som bolaget haft.

Fråga är då om man från Emmaboda Granit AB:s sida i något annat avseende brustit i det ansvar som man haft för arbetsmiljön. Åklagaren har gjort gällande att bolaget underlåtit att tillse att den grävmaskin som tillhörde Bröderna Björklunds Grus AB och som Alex Madisson använde vid olyckstillfället var utrustad på det sätt som krävdes för arbetet i fråga.

I denna del har åklagaren gjort gällande att man från Emmaboda Granits AB:s sida borde ha tillsett att den grävmaskin som Alex Madisson använde sig av var utrustad på sådant sätt att den kunde motstå de krafter som utlöses av en dola. Enligt åklagaren borde grävmaskinen ha varit försedd med det på den tiden bästa skydd som fanns på marknaden, nämligen en 12 mm tjock polykarbonatruta monterad i en anpassad ram, eventuellt tillsammans med ett skyddande galler.

Åklagaren har i denna del hänvisat till att det enligt 3 kap. 2 § arbetsmiljölagen ankommer på arbetsgivaren att vidta alla åtgärder som krävs för att förebygga att arbetstagaren utsätts för ohälsa eller olycksfall.

Den fråga som inställer sig är om det innebär att en arbetsgivare ansvarar för att den skyddsutrustning som finns på en entreprenadmaskin, är den senast framtagna.

Det fanns ett bättre skydd än det som Alex Madisson hade på sin grävmaskin men detta skydd var inte etablerat på marknaden vid olyckstillfället.

Rotel 7

Arbetsmiljölagen ger inte någon närmare ledning när det gäller frågan om hur grävmaskiner eller andra entreprenadmaskiner ska vara utrustade för att anses som godtagbara.

Av föreskrifter som Arbetsmiljöverket utarbetat efter bemyndigande från regleringen framgår bl.a. att vid maskinell lastning av berg ska åtgärder vidtas så att maskinoperatören skyddas mot stenkastning från en detonerande dola (se 46 § AFS 2010:1). Av de allmänna råd som knyter an till denna bestämmelse framgår att

”om odetonerat sprängmedel (dolor) finns i bergmassan kan sprängmedlet bringas att detonera genom kombinationen av friktion och tryck som uppstår då lastmaskinens skopa penetrerar bergmassan. Risken för att operatören skadas av kringflygande sten från en sådan detonation är särskilt stor när djupgrävare används eftersom grävningen då sker i riktning mot operatören som är skyddad endast av lastmaskinens glasruta. Som skydd för operatören kan man till exempel använda ett uppfällbart skydd av kraftigt metallnät eller något genomskinligt plastmaterial av lämplig tjocklek. Se även kommentaren till 39 §”.

Av 39 § kan utläsas att åtgärder ska vidtas

”så att den som arbetar på manöverplatsen till betongborr aggregatet skyddas mot stenkastning från en påborrad detonerande dola och om risk föreligger, mot fallande sten.”

I de allmänna råden till den paragrafen sägs att

”som skydd för operatören mot stenkastning från en påborrad detonerande dola kan man använda ett uppfällbart skydd av kraftigt metallnät eller något lämpligt genomskinligt plastmaterial av lämplig tjocklek, se även standard SS-EN 1063.”

Tingsrätten kan konstatera att standarden SS-EN 1063, som numera tycks vara upphävd, inte föreskriver någon bestämd tjocklek på plastrutan utan

Rotel 7

endast angav att den skulle vara av ”lämplig tjocklek”. Det finns inte heller bland Arbetsmiljöverkets föreskrifter i övrigt några närmare bestämmelser om vilken tjocklek som vindrutan på en grävmaskin måste ha för att kunna användas vid den typ av arbete som det här är fråga om.

I målet har genom vittnesmålen med Bengt Nilsson och Ronald Kröger framkommit att Hammerglass AB i mars månad år 2013 kunde erbjuda 12 millimeters polykarbonatrutor även till äldre grävmaskiner. Vidare har framgått att kostnaderna för ett byte av rutor var stora eftersom man var tvungen att montera rutan i en ny ram som också fick tillverkas särskilt. Det har vidare framkommit att Hammerglass AB i huvudsak sålde sin ruta till återförsäljarna av grävmaskiner, i Sverige då närmast till Swecon Anläggningsmaskiner AB och att den senare ska ha underrättat sina kunder om det nya systemet. Ronald Kröger har också påstått att det skrevs om rutan i branschtidningar och att SBMI gick ut med rekommendationer om att rutan borde användas. Allt detta talar för att rutan vid tidpunkten för olyckan skulle ha varit standard i samband med t.ex. utlastning.

Av andra vittnesmål har emellertid framkommit att rutan inte varit så känd som de ovan nämnda vittnena påstått. Som exempel kan nämnas att Peter Juhlin, som var regionordförande i ME, sagt sig ha hört talas om de nya glasen först efter olyckan år 2015 och att denne i anledning av vad han då fick veta bjöd in till en branschmessa år 2016.

Enligt vad Bengt Nilsson uppgett såldes några hundra rutor under år 2014. Samtidigt har det framkommit att Hammerglass AB under detta år hade ekonomiska problem och vid två tillfällen tvingades upprätta en s.k. kontrollbalansräkning. Det är också utrett att Peter Björklund direkt av Hammerglass AB förvärvade en ny 8 mm polykarbonatruta till sin grävmaskin under år 2014. Det tycks i det sammanhanget inte ha lämnats

Rotel 7

något förslag eller någon rekommendation från Hammerglass AB:s sida om att man borde välja en ruta som var 12 mm tjock. Sammantaget finner tingsrätten att åklagaren inte förmått visa att denna typ av ruta var så etablerad på marknaden vid olyckstidpunkten att det kunnat krävas av Emmaboda Granit AB att bolaget skulle ha sett till att Alex Madissons grävmaskin var utrustad med en sådan ruta.

Mot den bakgrunden ska åtalet även mot Bo Gunnarsson ogillas.

För den händelse högre instans skulle göra en annan bedömning än den tingsrätten nu gjort, väljer tingsrätten att även redovisa sin bedömning i frågan av om utgången av olyckan skulle ha blivit en annan om Alex Madissons grävmaskin varit utrustad med en 12 mm polykarbonatruta.

Tingsrätten anser att det inte framstår som i hög grad sannolikt att Alex Madisson skulle ha överlevt detonationen ens om grävmaskinen varit utrustad på det sätt som åklagaren förordat.

För att någon ska kunna fällas till ansvar för uppkomsten av en skada, krävs att det finns ett samband mellan skadevållarens handlande eller underlåtenhet att agera och den uppkomna skadan. När som i detta fall det rör sig om vållande genom underlåtenhet måste bedömningen bli hypotetisk. I praxis har ett samband ansetts finnas, om man det vid en sådan bedömning framstår som i hög grad sannolikt att effekten skulle ha uteblivit om den ansvarige hade agerat såsom han eller hon bort göra (se rättsfallet NJA 2007 s. 369).

För att kunna ta ställning till om Alex Madisson hade överlevt detonationen med annan utrustning är det nödvändigt att först bilda sig en uppfattning om var detonationen ägt rum. Enligt vad som framkommit utvecklar en dola i fast berg avsevärt större krafter än en dola bland sprängmassor.

Simon Sköld har berättat att han befann sig på Vångatäkten tidigt på morgonen den 7 oktober 2015 och att han hörde explosionen inifrån en bod

Rotel 7

några hundra meter ifrån sprängplatsen. Han har uppgett att han omedelbart utifrån ljudet bedömde att det rörde sig om en sprängning i fast berg.

Artur Przybyla, som var en av dumpersförarna, har berättat att han stod och väntade på att få backa till sprängplatsen för en ny lastning, när han i sidospegeln såg att Alex Madisson stod med grävmaskinen ungefär i mitten av pallen och höll på att skrapa med skopan uppe på den östra delen av det fasta berget där höjden var något lägre än på berget i övrigt. Han har sagt att han i nästa ögonblick hörde en kraftig explosion.

Artur Przybylas berättelse är väl förenlig med de uppgifter som Bo Andréasson lämnat. Sålunda har denne berättat att han i samband med sin undersökning av sprängplatsen upptäckte gula skrapmärken på den kvarstående plattan i pallens östra bakkant och att han bedömde att de mycket väl kunde ha orsakats av klorna på grävmaskinens skopa. Han har likaså uppgett att han, utifrån sina iakttagelser på platsen och utifrån vad han fått höra av personer som varit på plats, strax efter händelsen, ansåg att det mest troliga var att Alex Madisson på något sätt initierat laddningen i hål 4 och att detonationen sålunda skett i det fasta berget och inte i sprängmassorna.

Enligt tingsrätten finns det även andra omständigheter som talar i samma riktning. Vid en samlad bedömning av som nu nämnts och med beaktande av vad som i övrigt framkommit i denna del, anser tingsrätten att utgångspunkten måste vara att det vid olyckan varit hålen 1–4 i tionde raden som detonerat.

Det test som åklagaren har hänvisat till vad avser hållbarheten hos en 12 mm tjock polykarbonatruta, gick ut på att man lät ett föremål, som vägde 227 kilo, falla fritt mot rutan från en höjd om 5,22 meter. Testet utvisade att föremålet i träffögonblicket nådde en hastighet om 10,11 meter per sekund samt att det vid anslagstillfället utvecklades en kraft om 11 600 joule.

Rotel 7

Från försvarets sida har presenterats en matematisk formel för beräkning av den s.k. kinetiska energin. Det har hävdats att om föremålet i stället hade vägt lika mycket som det stenblock som kastades iväg och hamnade i förarhytten, dvs. ca 300 kilo, skulle det, enligt en beräkning enligt formeln med oförändrad hastighet, ha genererat en kraft motsvarande 15 300 joule. Om hastigheten i verkligheten varit högre, vilket framstår som i hög grad sannolikt, har kraften varit än högre än den här beräkningen visar. Åklagaren har inte riktat några anmärkningar mot dessa beräkningar. Enligt tingsrätten finns det sålunda all anledning att ställa sig tvivlande till om verkligen en 12 mm polykarbonatruta i sin särskilda ram, skulle ha klarat att stå emot de krafter det varit fråga om. Inte ens VD:n för Hammerglass AB som tillverkar rutan i fråga, Bengt Nilsson, har redovisat en annan uppfattning.

Mot denna bakgrund anser tingsrätten att åklagaren inte har förmått visa att det varit i hög grad sannolikt att Alex Madisson skulle ha överlevt om grävmaskinen varit försedd med säkrare vindruta.

Åtalspunkten 3

Enligt åklagaren har Simon Sköld av oaktsamhet åsidosatt vad som enligt arbetsmiljölagen ålegat honom till förebyggande av ohälsa och olycksfall. Det ska han ha gjort genom att inte tillräckligt noggrant ha klarlagt sprängningen, såsom att kontrollera att planerad loss hållning hade skett samt vidta de åtgärder som varit behövliga innan han gav tillstånd för andra att beträda platsen. Enligt åklagaren fick detta till följd att explosiva varor som fanns kvar i pallets bakkant detonerade i samband med att sprängmassorna lastades ut.

Bestämmelser om sprängarbete finns i Arbetsmiljöverkets föreskrifter (AFS 2007:1). Enligt dessa ska det inför varje sprängarbete utses en sprängarbas. Denne ska ha dokumenterad teoretisk kunskap om sprängning samt minst ett års praktik från sprängarbete, eller, om det rör sig om sprängning av mindre komplicerat slag, dokumenterad teoretisk kunskap om sådan sprängning och

Rotel 7

minst två års yrkeserfarenhet i arbete där sprängning ingått. Vanligast är att en sprängarbas har ett s.k. sprängkort. Sådana kort utdelas i två klasser. Klass A ger behörighet för all yrkesmässig sprängning. Klass B gäller för sprängning av mindre komplicerat slag.

Det ankommer på sprängarbasen att se till att arbetet utförs yrkesmässigt och enligt givna instruktioner. När arbetet utförs i lag ska sprängarbasen med ledning av sina kunskaper instruera övriga arbetstagare om hur arbetet ska utföras. Det åligger även sprängarbasen att se till att explosiva varor och annan sprängutrustning förvaras och används på avsett sätt. Sprängarbasen utses av arbetsgivaren och det åligger denne att förvissa sig om att sprängarbasen har och vidmakthåller den kunskap och erfarenhet som behövs för att utföra arbetet på ett säkert sätt.

Enligt föreskrifterna ska sprängarbete riskbedömas, planeras och utföras så att arbetsskada på grund av sprängning förebyggs. En plan över hur sprängarbetet ska utföras (sprängplan) ska upprättas för varje sprängobjekt innan sprängarbetet utförs.

En sprängplats får sedan sprängsalvan initierats inte beträdas så länge det finns risk för personskada genom försenad detonation, farliga gaser eller stenfall. Resultatet av sprängningen ska klarläggas av sprängarbasen och behövliga åtgärder vidtas före meddelande ges om att området åter får beträdas. Eventuella dolor ska snarast oskadliggöras.

Enligt föreskrifterna ska sprängarbasen innan sprängplatsen lämnas ge sådan information till den eller de som inom arbetsområdet ska hantera det sprängda berget att dessa får kunskap om hur påträffat icke detonerat sprängmedel ska omhändertas samt vid behov hur sprängarbasen kan nås för konsultation om lämpliga åtgärder.

Rotel 7

Det finns inga närmare anvisningar, vare sig i lag eller föreskrifter, om hur en sprängarbas ska gå till väga när han eller hon efter en sprängning ska klarlägga sprängplatsen. Personer med sakkunskap på området och som hörts i målet har hävdad att orsaken till att ämnet är oreglerat är att det inte går att ställa upp några generella riktlinjer för hur en klarläggning ska gå till; ingen sprängning är nämligen den andre lik utan det är upp till den enskilde sprängarbasen att bestämma i varje enskilt fall.

Simon Sköld har av oaktsamhet vållat Alex Madissons död och således gjort sig skyldig till arbetsmiljöbrott som åklagaren påstått. Brottet ska på av åklagaren angivna skäl bedömas som grovt.

Alex Madisson miste sitt liv i en verksamhet som är i hög grad riskfylld. Simon Sköld hade lång erfarenhet av att arbeta som sprängarbas och var införstådd med vilket ansvar det innebar. Han har varit klar över vilka ödesdigra konsekvenser som ett misstag från hans sida kunde medföra. Det var han ensam som bestämde hur klarläggningen skulle ske till skydd för sina medarbetares hälsa eller liv. Mot den bakgrunden måste det anses ha legat ett särskilt högt aktsamhetskrav på Simon Sköld när denne som sprängarbas genomförde sin klarläggning.

Tingsrätten anser sig kunna konstatera att Alex Madisson inte skulle ha förolyckats om de odetonerade sprängmedlen hade upptäckts under klarläggningen och hanterats på ett säkert sätt. Frågan som tingsrätten har att bedöma i denna del är sålunda om Simon Sköld kan sägas ha agerat oaktsamt när han genomförde sin klarläggning utan att upptäcka sprängmedlen. För att Simon Sköld ska kunna dömas för arbetsmiljöbrott krävs alltså att det är visat att hans agerande eller underlåtna agerande vid en samlad bedömning kan anses så klandervärt att det innefattat straffbar oaktsamhet.

Vid bedömningen av om Simon Skölds handlande eller underlåtenhet varit straffbar har tingsrätten, enligt vad som sagts under domskälen avseende

Rotel 7

åtalspunkterna 1 och 2, att utgå från att det inte rört sig om någon dola bland sprängmassorna utan flera odetonerade borrhål som funnits kvar i det fasta berget.

Simon Sköld har berättat att han, när det gäller den aktuella typen av sprängning, en s.k. pallsprängning, hade vissa rutiner som han brukade följa med avseende på hur borrhäns- laddnings- och kopplingsarbetena skulle utföras. Han har berättat att han – när han själv deltog i borrhänsarbetena – brukade markera med sprayfärg i berget där sista raden av borrhål var placerad, detta för att ”underlätta” den kommande klarläggningen. Han har varit noga med att understryka att det var inte alltid som han fick någon glädje av markeringen, eftersom den ofta försvann i samband med sprängningen.

Simon Sköld var, enligt vad han själv uppgett, införstådd med att den person som han utsåg för att utföra borrhänsarbetena hade begränsad erfarenhet. Han har också vidgått att han inte gav några direktiv om att det skulle göras någon markering av det slag som han själv annars brukade göra. Skälet härtill var, enligt honom själv, att det inte behövdes; det rörde sig om en mindre sprängning och det fanns inga formella krav på att det skulle göras. Tingsrätten kan konstatera att han i det här fallet tycks ha gjort ett avsteg från det försiktighetstänkande som han säger sig annars ha haft. De skäl som han angett till detta, anser tingsrätten inte vara särskilt övertygande.

Simon Sköld har vidare berättat att han visade Pontus Persson att denne skulle borra ett vertikalt såghål liksom var den tionde och sista raden av borrhål skulle placeras. Han har sagt sig redan då ha konstaterat att såghålet inte skulle hamna i linje med sista raden av borrhål och att det därför inte skulle gå att använda som referenspunkt vid den kommande klarläggningen. Av vittnet Bo Andréassons uppgifter framgår emellertid att denne under sin granskning av sprängplatsen kunde konstatera att såghålet låg väl i linje med borrhålen i sista raden om man bortsåg från hål nr 6, som avvek något. Han

Rotel 7

har, som framgår av utredningen, dokumenterat sina iakttagelser i form av en skiss och foton. Enligt tingsrätten saknas det anledning att ifrågasätta vittnets uppgifter. Såghålet borde därför ha varit en för Simon Sköld viktig faktor att ta hänsyn till i samband med klarläggningen. Hans förklaring till varför han inte tog sådana hänsyn framstår inte som särskilt trolig utan ger närmast intryck av att vara en efterhandskonstruktion.

Simon Sköld har förklarat hur han gick till väga och vilka överväganden han gjorde i samband med sin klarläggning av sprängplatsen den 6 oktober 2015. Sålunda har han berättat att han började med att gå upp till den plats där såghålet fanns och att han därifrån såg en rak linje i det fasta berget och att alla oönskade bergmassor hade släppts som planerat. Han har vidare berättat att han sedan förflyttade sig ner till stenmassorna och granskade dessa från sidorna, utan att se något anmärkningsvärt. Han har sagt sig därefter ha gått ut bland stenmassorna och granskat berget på cirka tre meters avstånd. Han ska då, enligt egen uppgift, ha sett tydliga bränningar i berget som han granskade uppifrån och ned utan att upptäcka något misstänkt.

Han har också berättat att han därifrån såg att det låg flera stora stenblock och andra sprängmassor uppe på bergskanten som omöjliggjorde för honom att ta sig upp dit för att slutföra sin klarläggning. Enligt hans egen bedömning tog klarläggningen cirka tio minuter att genomföra, vilket han anser är en normal tidsåtgång vid den här typen av sprängning. Hans samlade intryck blev, enligt vad han själv uppgett, att allt hade gått som planerat och att det hade varit en närmast perfekt sprängning. Han har understrukt att det var omöjligt för honom att upptäcka att det fanns sprängmedel kvar i det fasta berget och att han givetvis inte skulle ha gett klartecken till Alex Madison att påbörja sitt arbete, om han haft ens den minsta misstanke om att så kunde vara fallet.

Det finns i utredningen visst stöd för Simon Skölds ståndpunkt att han måste anses ha gjort allt vad som stod i hans makt för att minimera risken för dolor.

Rotel 7

Sålunda har bergsingenjören Michael Hermansson – av försvarare utpekad som en av landets främsta auktoriteter på området – uttalat att han efter sitt besök på platsen den 12 oktober 2015 kunde konstatera att det rörde sig om en mindre pallsprängning som normalt inte vållar några problem för sprängarbasen. Enligt Michael Hermansson kan sprängarbasen i sådana fall under klarläggningen granska salvan nedifrån och från sidorna och behöver inte nödvändigtvis gå runt hela pallen. Han har tillagt att han i det här fallet anser att Simon Sköld rent av gjort mer än vad som kunnat krävas av honom, när som denne stigit ut i sprängmassorna.

Sprängarbetsledaren Mattias Jägmark som arbetat inom branschen sedan år 2014, har för sin del hävdatt att en sprängarbas ska göra sin kontroll från sidorna av pallen och uppifrån salvan för att förvissa sig om att det inte står kvar några odetonerade hål. Enligt hans mening måste sprängarbasen gå upp på bergskanten för att förvissa sig om att den del av berget som man velat komma åt också har släppts. Han har likaså framhållit att han trots sina många år i branschen aldrig varit med om att en pallsprängning har medfört ett så stort fall bakåt av sprängsten, att det inte gått att göra den kontrollen. Om det hade skett skulle han ha tagit det som ett orostecken på att alla laddningar inte detonerat. I sådant fall skulle han också ha sett till att sprängstenen togs bort innan han avslutade klarläggningen.

Att döma av dessa båda vittnesmål förefaller det som att det inom branschen finns olika skolor i frågan om hur klarläggningen bör gå till. Simon Sköld får i sådant fall anses stå närmare den skola som Mattias Jägmark kan sägas företräda än den som Michael Hermansson tycks förorda. Simon Sköld har nämligen själv uppgett att han vanligtvis granskar salvan ifrån samtliga håll och således även uppifrån bergskanten; det var speciella omständigheter som gjorde att han i detta fall tvingades avstå från att gå upp på bergskanten.

Rotel 7

Simon Sköld har berättat om de överväganden som han gjorde inför laddningen av pallen. Han har sagt att han för den sista raden av borrhål, valde en sprängkraft som han bedömde skulle minimera risken för ”bakfall”. Att resultatet närmast blev det motsatta tycks inte ha väckt några farhågor hos honom. Det kan tyckas något märkligt i vart fall om man jämför med vad vittnet Mattias Jägmark har uttalat, nämligen att han själv skulle ha sett det som ett orostecken på att alla laddningar inte detonerat.

Tingsrätten har uppfattat att Simon Skölds bedömning om att han inte skulle gå upp på bergskanten grundade sig på ett antagande om att han ändå inte skulle kunna se vad som fanns under stenmassorna. Vittnet Mattias Jägmark har, som nämnts ovan, uppgett att han själv aldrig befunnit sig i en motsvarande situation men att han i en tänkt sådan situation för egen del skulle ha sett till att sprängstenen togs bort så att han kunde fullgöra sin uppgift. Om och i vad mån detta har varit möjligt i det här fallet och hur man i så fall skulle gå till väga rent praktiskt, undandrar sig tingsrättens bedömning. Tingsrätten kan emellertid konstatera att det fanns tänkbara handlingsalternativ. Detta tycks dock inte ha föresvävat Simon Sköld och har därför uppenbarligen inte heller blivit föremål för några närmare överväganden.

Simon Sköld har förklarat att han under klarläggningen konstaterade att losshållningen hade skett som planerat och att det längs pallens bakkant fanns en rak bergvägg. Dessa uppgifter är inte motbevisade och ska därför godtas. Tydligt är emellertid att Simon Sköld inte uppmärksammade att avståndet från pallens framkant fram till bergväggen, inte var 15 meter, som planerat, utan endast ca 13,5 meter.

Vittnet Mattias Jägmark har berättat att hans erfarenhet är att man som sprängarbas i regel vet var bakre raden av hål i pallen varit placerad efter att man ägnat kanske en hel dag åt att ladda pallen. Tingsrätten har uppfattat att även vittnet Michael Hermansson gett uttryck för motsvarande ståndpunkt.

Rotel 7

I det här fallet har Simon Sköld uppenbarligen inte haft samma förutsättningar att memorera sprängplatsen eftersom han under arbetenas gång tvingades bege sig till en annan av bolagets stentäkter. I vad mån det var försvarligt eller inte kan tingsrätten inte bedöma. Oavsett vilket kan tingsrätten konstatera att det har varit möjligt för Simon Sköld att under klarläggningen mäta upp avståndet från pallens framkant fram till bergväggen. Det hade enkelt kunnat ske med hjälp av t.ex. en avståndsmätare. Det kan hållas för visst att om han hade gjort en sådan mätning skulle han ha insett att samtliga borrhål i sista raden stod kvar odetonerade.

Enligt tingsrätten står det klart att Simon Sköld trots sin mångåriga och väl renommerade befattning som sprängarbas uppenbarligen gjort en felbedömning när han denna gång förklarade sprängplatsen som säker. Det har varit möjligt för honom att vid en ren okulär kontroll av sprängplatsen konstatera att allt sprängmedel inte hade detonerat. Vid en samlad bedömning anser tingsrätten sålunda att det är styrkt att Simon Sköld under klarläggningen brustit i det ansvar som han haft i sin egenskap av sprängarbas. Han kan därför inte undgå att dömas för arbetsmiljöbrott. Av de skäl som åklagaren angett är brottet att bedöma som grovt.

Åtalspunkten 4

Åklagaren har påstått att Peter Björklund som styrelseordförande och företrädare för Bröderna Björklunds Grus AB av oaktsamhet har åsidosatt vad som i enlighet med arbetsmiljölagen ålegat honom till förebyggande av ohälsa och olycksfall. Enligt åklagaren har Peter Björklund därigenom orsakat Alex Madissons död. Oaktsamhet som åklagaren påstått att Peter Björklund gjort sig skyldig till, ska ha bestått i att han underlåtit att tillse dels att det fanns en tillräckligt noggrann riskbedömning av arbetet med utlastningen, dels att grävmaskinen som Alex Madisson använde sig av hade det skydd som krävdes för att undgå risk för ohälsa och olycksfall.

Rotel 7

I utredningen finns inget belägg för att Peter Björklund eller man i övrigt inom Bröderna Björklunds Grus AB, skulle ha tagit lätt på arbetsmiljöfrågor. Statistiken över olyckstillbud talar snarare i motsatt riktning. Sålunda tycks det under de senaste 20 åren och fram till den nu aktuella händelsen inte ha inträffat mer än ett olyckstillbud. Enligt uppgift skedde det år 2007 och förorsakades av att en dola i skopan på en grävmaskin detonerade. Peter Björklund har uppgett att den grävmaskinen var försedd med samma typ av ruta som fanns i den grävmaskin som Alex Madisson körde, och att rutan den gången höll för påfrestningarna som detonationen innebar. Enligt tingsrätten finns det inte anledning att betvivla dessa uppgifter.

Tingsrätten har i sin bedömning av åtalet mot Bo Gunnarsson konstaterat att den säkerhetsruta som Hammerglass AB lanserade under våren 2013 och som i begränsad omfattning började säljas samma år, inte var så etablerad på marknaden vid tidpunkten för olyckshändelsen i Vångatäkten, att Bo Gunnarsson, som ansvarig, kan lastas för att Alex Madisson grävmaskin inte var försedd med en sådan ruta. Det finns inget i utredningen som utesluter att samma resonemang tillämpas även i förhållande till Peter Björklund.

Detta leder fram till bedömningen att åklagaren inte har förmått visa att Peter Björklund har brustit i aktsamhet på sätt som påstås. Åtalet mot honom ska därför ogillas.

Åtalspunkten 5

Bestämmelserna om företagsbot ändrades den 1 januari 2020. Eftersom det i målet angivna brottet skedde under år 2015 ska enligt 5 § lagen om införande av brottsbalken den tidigare lydelsen tillämpas om inte en tillämpning av den nya regleringen skulle leda till ett lindrigare straff (se prop. 2018/2019:164 s. 58 f.). Enligt tingsrättens bedömning ska den äldre lydelsen tillämpas i målet

Rotel 7

och de hänvisningar som fortsättningsvis görs till 36 kap. brottsbalken avser den äldre lydelsen.

Enligt 36 kap. 7 § brottsbalken ska – på yrkande av åklagaren – en näringsidkare åläggas en företagsbot för brott som har begåtts i utövningen av näringsverksamhet, om det för brottet är föreskrivet strängare straff än penningböter och näringsidkaren inte gjort vad som skäligen kunnat krävas för förebyggande av brottsligheten. Företagsbot ska också åläggas näringsidkaren, om brottet har begåtts av en person i ledande ställning grundad på befogenhet att företräda näringsidkaren eller att fatta beslut på näringsidkarens vägnar, eller en person som annars haft ett särskilt ansvar för tillsyn eller kontroll av verksamheten.

Enligt 36 kap. 8 § brottsbalken ska företagsboten bestämmas till lägst fem tusen kronor och högst tio miljoner kronor. När storleken på företagsboten bestäms ska enligt 9 §, med beaktande av straffskalan för brottet, särskild hänsyn tas till den skada eller fara som brottsligheten inneburit samt till brottslighetens omfattning och förhållande till näringsverksamheten.

Riksenheten för miljö- och arbetsmiljömål har utarbetat riktlinjer för bedömningen av företagsbot avseende belopp och straffmätning vid miljö- och arbetsmiljöbrott. I fråga om arbetsmiljöbrott anges i riktlinjerna att företagsboten vid dödsfall, dvs. vid arbetsmiljöbrott genom vållande till annans död, bör vara minst en miljon kronor.

I riktlinjerna finns ett avsnitt som tar upp kompletteringsfaktorer avseende företagsbotens storlek. Det anges att olika faktorer kan påverka brottets straffvärde och också bör, beroende på omständigheterna i det särskilda fallet, påverka företagsbotens storlek. Faktorer som alltid bör medföra en höjning av företagsbotens storlek i förhållande till nivåerna i riktlinjerna är bl.a. om det

Rotel 7

varit fråga om grov oaktsamhet, dvs. om ett medvetet risktagande eller objektivt sett en grov avvikelse från aktsamhetskravet.

I riktlinjerna anges också att näringsidkarens ekonomiska förutsättningar enligt förarbetena i princip inte ska beaktas när företagsbot bestäms. Om det ändå finns anledning till det, t.ex. vid jämkning, så kan enligt riktlinjerna näringsidkarens omsättning, vinst, fria eget kapital eller antalet anställda vara faktorer som kan ges betydelse.

Högsta domstolen har i rättsfallet NJA 2014 s. 139 I pekat på flera hovrättsavgöranden och konstaterat att de ovan nämnda riktlinjerna uppenbarligen har godtagits av domstolarna som en utgångspunkt för bedömningen och alltså haft betydelse för den praxis som utbildats på området. Högsta domstolen framhåller att det inte kan riktas några avgörande invändningar mot riktlinjerna och att de bör kunna vara en utgångspunkt för den bedömning av företagsbotens storlek som ska göras bl.a. i mål om arbetsmiljöbrott.

Företagsboten får enligt 36 kap. 10 § 1 st. brottsbalken sättas lägre än vad som borde ha skett enligt 9 § bl.a. om brottet medför annan betalningsskyldighet eller särskild rättsverkan för näringsidkaren och den samlade reaktionen på brottsligheten skulle bli oproportionerligt sträng eller om det annars finns särskilda skäl för jämkning.

Enligt 36 kap. 10 § 2 st. brottsbalken får företagsbot också efterges om det är särskilt påkallat om något eller några av de skäl som enligt första stycket kan leda till jämkning av boten. Enligt förarbetena (se prop. 2005/06:59 s. 63) bör den bestämmelsen dock tillämpas endast i undantagsfall. Exempel på fall som nämns i förarbetena är då ett företag blir ansvarigt i enlighet med principerna för det utvidgade ansvaret 36 kap. 7 § p. 2 brottsbalken och framför allt om

Rotel 7

det, trots att brottet är hänförligt till en person med särskilt ansvar, framstår som orimligt att lasta företagaren för den enskildes handlande. Det framhålls också att även i andra situationer kan det finnas så starka skäl för jämkning att det framstår som oskäligt att ålägga företagsbot. Då ska boten efterges.

Förutsättningar föreligger att efterge företagsboten för Emmaboda Granit AB.

Tingsrätten har funnit att det i Emmaboda Granit AB:s verksamhet av oaktsamhet har begåtts brott av en anställd i tjänsten som haft ett särskilt ansvar för tillsyn eller kontroll av verksamheten. För brottet är föreskrivet strängare straff än penningböter. Brottet har rubricerats som grovt. Förutsättningarna för åläggande av företagsbot är därmed uppfyllda.

Simon Sköld har som sprängarbas ensam haft det bestämmande inflytandet över hur klarläggningen av sprängningsplatsen skulle utföras. Det har vidare rört sig om en verksamhet av utpräglat farligt slag.

Åklagaren har till grund för sitt yrkande om företagsbot gentemot Emmaboda Granit AB åberopat inte bara Simon Skölds brott mot arbetsmiljölagen utan även påstådd brottslighet från Roger Sandströms och Bo Gunnarssons sida. Sålunda har åklagaren i samband med att yrkandet om företagsbot framställdes påstått att även de gjort sig skyldiga till arbetsmiljöbrott, grovt brott. Gärningspåståendet beträffande dem har senare begränsats genom justering av åtalet och åklagaren har under huvudförhandlingen frånfallit sitt påstående om att brottsligheten beträffande dem är att anse som grov. Åklagaren har härutöver som grund för yrkandet om företagsbot även åberopat att någon inom bolaget av grov oaktsamhet gjort sig skyldig till brott mot 6 § lagen (2010:1011) om brandfarliga och explosiva varor. Enligt åklagaren ska brottet vara begånget under perioden juli – den 7 oktober 2015 och vara preskriberat. Det hindrar dock inte att det kan beaktas inom ramen

Rotel 7

för en bedömning av om företagsbot ska dömas ut och om företagsbotens storlek, jfr. 36 kap. 14 § brottsbalken om delgivning skett inom föreskriven tid, vilket är fallet i detta mål.

Som framgått ovan har tingsrätten funnit att åtalet såvitt avser Roger Sandström och Bo Gunnarsson ska ogillas.

Utredningen i målet får anses ge visst stöd för påståendet att man inom Emmaboda Granit AB haft brister i sin hantering av explosiva varor. Det är dock oklart vilka risker som bristerna inneburit. Annat har inte framkommit än att bristerna i det här sammanhanget får anses vara av underordnad betydelse.

Bedömningen av företagsbotens storlek ska mot den bakgrunden göras huvudsakligen utifrån den brottslighet som Simon Sköld befunnits övertygad om. Vid en samlad bedömning av omständigheterna i målet finner tingsrätten att en rimlig företagsbot i detta fall uppgår till 1 500 000 kr.

Emmaboda Granit AB har gjort gällande att det finns särskilda skäl att efterge eller jämka företagsboten med hänsyn, bl.a. till att det skulle vara uppenbart oskäligt att lägga Emmaboda Granit AB till last för Simon Skölds oaktsamhet.

Tingsrätten kan konstatera att Simon Sköld som sprängarbas haft en sådan särpräglad ställning att Emmaboda Granit AB, enligt en utbildad praxis inom branschen, saknat inflytande över hur Simon Sköld skulle gå till väga vid sin klarläggning. Simon Sköld har själv uttalat att om det hade kommit några sådana anvisningar, hade han ignorerat dem och arbetat efter sina normala rutiner. Mot den bakgrunden anser tingsrätten att det framstår som orimligt att lasta Emmaboda Granit AB för Simon Skölds handlande. Därtill kommer att det gått mycket lång tid sedan den tragiska olyckan inträffade och att det inte

Rotel 7

går att helt bortse från att handläggningen av olika skäl, som inte Emmaboda Granit AB kan lastas för, dragit ut på tiden. Det får därför anses påkallat av särskilda skäl att företagsboten efterges.

Åtalspunkten 6

Med den bedömning som tingsrätten gjort vad avser åtalet mot Peter Björklund under åtalspunkten 4, saknas det förutsättningar för att bifalla åklagarens yrkande om företagsbot gentemot Bröderna Björklunds Grus AB.

PÅFÖLJD

Simon Sköld har inte tidigare begått något brott som är av betydelse för påföljdsbestämningen i målet. Det saknas anledning anta att han ska återfalla i brott. Han döms nu för arbetsmiljöbrott, grovt brott. För brottet är stadgat fängelse i lägst ett år och högst sex år.

Vid straffmätningen ska tingsrätten beakta bl.a. om den tilltalade till följd av brottet har drabbats av avskedande eller uppsägning eller av annat hinder eller synnerlig svårighet i yrkes- eller näringsutövning. Tingsrätten ska också ta hänsyn till om en i förhållande till brottets art ovanligt lång tid förflutet sedan brottet begicks och till om någon annan omständighet föreligger som påkallar att den tilltalade får ett lägre straff än brottets straffvärde motiverar.

Simon Sköld har berättat att han efter den aktuella händelsen förlorade sitt arbete som sprängarbas och att det varit utsiktslöst för honom att söka en ny anställning som sprängarbas. Han har vidare uppgett att han numera är anställd som borrhare hos Skanska AB och att han har en lön som motsvarar hälften av den lön som han tidigare hade som sprängarbas. Det har också framkommit att händelsen fått sociala konsekvenser för honom och att

Rotel 7

ovissheten som han levt i under den långa utredningstiden varit psykiskt mycket besvärande för honom.

Tingsrätten anser mot bakgrund av det anförda och med beaktande av vad som övrigt framkommit i denna del, att påföljden för Simon Sköld kan stanna vid en villkorlig dom. Det får anses föreligga särskilda skäl att inte förena den villkorliga domen med böter.

ÖVRIGA FRÅGOR

Skadestånd

Som en följd av den bedömning tingsrätten gjort i skuldfrågan vad beträffar Roger Sandström, Bo Gunnarsson och Peter Björklund ska skadeståndsyrkandena såvitt avser dem och Bröderna Björklunds Grus AB ogillas.

Det återstår för tingsrätten att ta ställning till om och i vad mån skadeståndsskyldighet ska åläggas Simon Sköld och dennes arbetsgivare Emmaboda Granit AB.

Enligt 3 kap. 1 § skadeståndslagen ska den som har arbetstagare i sin tjänst ersätta person- eller sakskada som arbetstagaren vållar genom fel eller försummelse i tjänsten. Bestämmelsen omfattar alla handlingar som är vidtagna under arbetstid och som sammanhänger med arbetsuppgifterna.

Det är klarlagt att Simon Sköld i sin tjänst som sprängarbas har orsakat skada som är ersättningsgill. Emmaboda Granit AB har godtagit att målsägandena

Rotel 7

tillhör den krets av personer som är berättigade till skadestånd i ett fall som detta. Emmaboda Granit AB är alltså skadeståndsskyldigt gentemot dessa.

Enligt 4 kap. 1 § skadeståndslagen är arbetstagare ansvarig för skada som han eller hon vållar genom fel eller försummelse i tjänsten endast i den mån synnerliga skäl föreligger med hänsyn till handlingens beskaffenhet, arbetstagarens ställning, den skadelidandes intresse och övriga omständigheter.

Kravet på ”synnerliga skäl” innebär närmast en presumtion för att arbetstagaren ska gå fri från skadeståndsansvar. Utgångspunkten är sålunda att en arbetstagare normalt inte ska åläggas skadeståndsansvar som han vållar i tjänsten.

I paragrafen sägs att arbetstagaren är ansvarig i ”den mån” synnerliga skäl föreligger, vilket möjliggör en nedsättning av skadeståndet. Om arbetstagaren har handlat grovt vårdslöst kan detta utgöra skäl att ålägga honom skadeståndsansvar, men det kan också tänkas fall där arbetstagaren, trots att hans vårdslöshet varit allvarlig, med hänsyn till andra omständigheter helt eller delvis bör befrias från skadeståndsskyldighet.

Med ”arbetstagares ställning” avses i första hand den skadevållandes ”hierarkiska” ställning, dvs. om han är en arbetstagare på ”verkstadsgolvet” eller om han ingår i drifts- eller arbetsledningen eller rent av företagsledningen. Normalt har man anledning att ställa större krav på den som har en ansvarsfull befattning med vilken det följer befälsrätt. Av sådana ledande funktionärer kan man kräva ett särskilt kunnande inom deras verksamhetsområde och ett särskilt gott omdöme i deras tjänsteutövning.

Rotel 7

Det kan emellertid även förhålla sig så att en arbetstagare, utan att ha någon ledande funktion, ändå har anförtratts en särskilt ansvarsfull uppgift, för vilken han har särskild utbildning – en utbildning som han kanske är ensam om på företaget. Av en sådan befattningshavare kräver man naturligtvis att han är särskilt aktsam och undviker felhandlingar som kan orsaka skada. När trots allt skada vållas av någon som tillhör de nu nämnda kategorierna kan den särskilt ansvarsfulla ställningen bidra till att det anses föreligga synnerliga skäl att ålägga skadeståndsskyldighet.

Simon Sköld har gett intryck av att vara en seriös och ansvarskännande yrkesman och det har inte framkommit någon omständighet som tyder på att han generellt skulle ha haft en nonchalant inställning till säkerhetsfrågor eller tagit lätt på de risker som han hade att möta i sin befattning.

Det går emellertid inte att bortse från att han i det nu aktuella fallet allvarligt brustit i sitt ansvar som sprängarbas. Hans ansvarsfulla befattning och följderna som hans oaktsamhet fått gör att tingsrätten anser att det föreligger synnerliga skäl att ålägga honom skadeståndsskyldighet. Han har godtagit att målsägandena tillhör den krets av personer som är berättigade till skadestånd i ett fall som detta. Även Simon Sköld är sålunda skyldig att ersätta målsägandena för den skada som de lidit.

Emmaboda Granit AB och Simon Sköld är sålunda betalningsansvariga gentemot målsägandena. Frågan som återstår att ta ställning till är vilket belopp som kan anses som skäligt.

Enligt 5 kap. 2 § skadeståndslagen ska när en personskada lett till döden, ersättning betalas för bl.a. personskada som till följd av dödsfallet åsamkats någon som stod den avlidne särskilt nära. Av 5 kap. 1 st. 3 skadeståndslagen framgår, såvitt nu är av intresse, att skadestånd till den som drabbats av

Rotel 7

personskada omfattar ersättning för fysiskt och psykiskt lidande av övergående natur, *sveda och värk*.

De personskador som kan drabba efterlevande består regelmässigt av psykisk chock eller andra besvär. Skadeståndet ska i sådana fall gottgöra psykiska reaktioner såsom ångest, sömn- och koncentrationssvårigheter och depressiva reaktioner som visar sig under den akuta sjuktiden efter skadetillfället, dvs. till dess att skadan har läkts eller ett varaktigt invaliditetstillstånd har inträtt. Som personskada ersätts däremot inte den integritetskränkning som den skadeståndsgrundande handlingen i förekommande fall har orsakat. Sådan ersättning lämnas i stället med stöd av 2 kap. 3 § skadeståndslagen. Närstående till personer som bragts om livet genom en skadeståndsgrundande handling har inte rätt till sådan ersättning. Det finns inte heller någon rätt till särskild ersättning för den sorg och saknad som kan drabba efterlevande.

För att psykiskt lidande ska betraktas som personskada och därmed vara ersättningsgillt förutsätts att det är medicinskt påvisbart. I fråga om efterlevande råder det en bevislättning på så sätt att det normalt sett inte krävs läkarintyg eller liknande utredning för att styrka att de psykiska besvären är att hänföra till personskada.

Skadeståndslagen ger inga anvisningar om hur ersättningen för sveda och värk ska beräknas. I den praktiska skaderegleringen har ersättningen standardiserats och bestämts efter särskilda hjälptabeller som utarbetats av Trafikskadenämnden. Dessa tabeller används generellt vid personskadereglering och alltså inte bara i trafikskadefall. Högsta domstolen har i sin praxis godtagit att ersättning för sveda och värk bestämts schablonmässigt med utgångspunkt i nämnda tabeller.

Högsta domstolen har i rättsfallet NJA 2004 s. 26 slagit fast att som utgångspunkt gäller att en efterlevande som mist en närstående genom en

Rotel 7

skadeståndsgrundande handling ska ha rätt till ersättning för psykiska besvär som enligt hjälptabellerna motsvarar ett års akut sjukvård med annan vård än sjukhusvård. Vid uppsåtligt dödande ska enligt avgörandet schablonbeloppet läggas på en dubbel så hög nivå. Detsamma gäller vid dödsfall som orsakats av sådan grov vårdslöshet som ligger mycket nära ett uppsåtligt dödande (se rättsfallet NJA 2006:738). I rättsfallet NJA 2017:1208 har Högsta domstolen slagit fast att utgångspunkten för vilken schablonersättning som ska gälla vid denna typ av skada bör vara de uttalanden som domstolen gjorde i de nu nämnda rättsfallen.

I det här fallet har tingsrätten bedömt att Simon Sköld av grov oaktsamhet har orsakat Alex Madissons död. Det har inte varit fråga om ett uppsåtligt dödande och enligt tingsrätten har det inte heller rört sig om en sådan grov oaktsamhet som kan sägas ligga mycket nära ett uppsåtligt handlande. Ersättningen till var och en av målsägandena bör vid sådant förhållande bestämmas till 30 000 kr. Det saknas anledning att förordna om annan fördelning än den som normalt följer med den solidariska betalningsskyldigheten i sig.

Beslag m.m.

De särskilda yrkandena har lämnats utan erinran. De är lagligen grundade och ska därför bifallas.

Ersättning till försvarare och målsägandebiträde

Av försvararna och målsägandebiträdet begärda ersättningar för arbete har av åklagaren bedömts vara skäligen. Tingsrätten delar åklagarens bedömning och har inte heller någon erinran mot framställda yrkanden för tidsspillan och utlägg. Tingsrätten finner också att det föreligger särskilda skäl med hänsyn till målets art och omfattning att merkostnaderna för tidsspillan och utlägg ska utgå av allmänna medel såvitt gäller Max Ahlgren, Ivan Fialdini och Filip Rydin/Carl-Adam Åhnberg, som samtliga har sin verksamhet i Stockholm.

Rotel 7

Max Ahlgren, Ivan Fialdini, Filip Rydin/Carl-Adam Åhnberg och Theodor Nordenadler ska därmed tillerkännas begärd ersättning.

Återstår då att ta ställning till Christina Cederskärs ersättningsanspråk som avser ersättning både för arbete som offentlig försvarare och privat försvarare. I sammanhanget ska också noteras att Christina Cederskär erhållit förskott på sin ersättning som offentlig försvarare med 216 867 kr, varav 173 494 kr avser arbete och resterande del mervärdesskatt.

Christina Cederskär har i egenskap av *offentlig försvarare* yrkat ersättning av allmänna medel med 562 875 kr avseende arbete, 43 661 kr för tidsspillan och 6 942 kr för utlägg och 153 369 kr för mervärdesskatt eller totalt 766 847 kr. Detta belopp inkluderar det utbetalda förskottet.

Åklagaren har förklarat att begärd ersättning för arbete är skälig. Tingsrätten delar åklagarens bedömning angående ersättningen för arbete och bedömer att även yrkad ersättning för tidsspillan och utlägg är skälig. Christina Cederskär ska därför tillerkännas ersättning av allmänna medel med 766 847 kr för sitt arbete som offentlig försvarare. Christina Cederskär har förklarat att beloppet bör delas lika mellan Peter Björklund och Bröderna Björklunds Grus AB. Av det ovannämnda beloppet 766 847 kr belöper därför 383 423 kr 50 öre på försvaret för Peter Björklund och 383 423 kr 50 öre på försvaret för Bröderna Björklunds Grus AB. Av det totala beloppet 766 847 kr har 216 867 kr redan utbetalats som förskott.

Med hänsyn till utgången i målet ska kostnaderna för Rogers Sandströms, Bo Gunnarssons, Peter Björklunds, Bröderna Björklunds Grus AB:s och Emmaboda Granit AB:s försvar stanna på staten (se beträffande eftergift av företagsbot rättsfallet NJA 2016 s. 994). Emmaboda Granit AB ska även

Rotel 7

tillerkännas ersättning för kostnad för sakkunnig med yrkade 12 228 kr exklusive mervärdesskatt.

Advokat Christina Cederskär har därutöver uppgett att Peter Björklund och Bröderna Björklunds Grus AB i händelse av frikännande dom yrkar ersättning av allmänna medel för det arbete Christina Cederskär nedlagt som *privat försvarare* och som Bröderna Björklunds Grus AB enligt uppgift har betalat. Att sådan ersättning kan utgå framgår av 31 kap. 2 § rättegångsbalken. Yrkat belopp uppgår till 277 602 kr inklusive mervärdesskatt och avser 206 697 kr för 147,75 timmars arbete, 2 013 kr för 47 mils bilkörning, 13 372 kr för åtta timmars tidsspillan samt 55 520 kr för mervärdesskatt.

Av 31 kap. 2 § rättegångsbalken framgår att en tilltalad som frikänns kan få ersättning bl.a. för försvararkostnader om dessa varit skäligen påkallade för att tillvarata en parts rätt. Ersättning utgår normalt inte med högre belopp än som hade utgått enligt taxan för offentlig försvarare, jfr NJA 1982 s. 836. Den ersättning som yrkats i målet överensstämmer med vid var tid gällande brottmålstaxa. Även såvitt gäller detta yrkande har åklagaren vitsordat begärd ersättning för arbete. Tingsrätten delar även här den av åklagaren gjorda bedömningen och finner även yrkad ersättning för tidsspillan och utlägg vara skälig. Kostnaderna har således varit skäligen påkallade för att tillvarata deras rätt. Båda har frikänts från ansvar. Förutsättningar föreligger därmed att ersätta kostnaderna av allmänna medel. Frågan är emellertid till vem ersättningsbeloppet ska utbetalas.

Av ingivna handlingar framgår att advokat Christina Cederskär fakturerat Bröderna Björklunds Grus AB samtliga kostnader, dvs. även de kostnader som avser Peter Björklund. Eftersom det är bolaget som betalat kostnaderna är det enligt tingsrättens uppfattning också bolaget som nu ska tillerkännas rätt till ersättning för rättegångskostnader. I det yrkade beloppet ingår även

Rotel 7

mervärdesskatt som bolaget betalat. Mervärdesskatten utgör ingen kostnad för Bröderna Björklunds Grus AB eftersom bolaget är momspliktigt och har kunnat dra av momsen. Bolaget ska därför tillerkännas begärd ersättning för rättegångskostnader med avdrag för däri angiven mervärdesskatt eller ett belopp om 222 082 kr.

Nästa fråga är om Simon Sköld ska förpliktas återbetala något belopp för sitt försvar och i så fall vilket belopp. Tingsrätten konstaterar inledningsvis att en strikt tillämpning av reglerna i 31 kap. 1 § rättegångsbalken skulle innebära att han fick återbetala 40 procent av kostnaderna för sitt försvar eller närmare 400 000kr, vilket i sammanhanget framstår som helt orimligt i förhållande till den brottslighet det är fråga om. Simon Sköld är såvitt nu är av intresse tidigare ostraffad. Denne döms nu för ett oaktsamt brott som på grund av ett flertal synnerligen olyckliga och samverkande omständigheter slutat mycket illa. Förundersökningen har inte bara rört Simon Skölds inblandning utan även flera andra tilltalades, vilket har bidragit till att åtal inte väckts förrän nästan fem år efter händelsen. Tingsrätten är för övrigt tveksam till om det verkligen varit motiverat av åklagaren att väcka talan på ett så omfattande sätt och mot så många olika personer och bolag. Det bör också noteras att stämningsansökan inledningsvis var ännu mer omfattande men att åklagaren efter synpunkter från de tilltalade frånfallit nästan hälften av påståendena i de olika gärningsbeskrivningarna. Gärningsbeskrivningarna har trots det varit svårtillgängliga vilket lett till att försvararna fått försvara sig ”på alla fronter” för att inte missa något. Dessa omständigheter bör beaktas när man prövar frågan om Simon Sköld bör ersätta några kostnader för sitt försvar.

Simon Sköld har vidare på grund av misstanken förlorat sitt arbete som sprängarbas och hans inkomster har sjunkit avsevärt. Det är inte sannolikt att han efter domen kommer att kunna återfå ett arbete som sprängarbas. Han har dessutom förpliktats betala skadestånd med avsevärt belopp. Tingsrätten

Rotel 7

finner mot bakgrund av vad nu sagts att kostnaderna för Simon Skölds försvar ska stanna på staten enligt 31 kap. 1 § fjärde stycket rättegångsbalken.

Avgift till brottsofferfonden

Simon Sköld döms för brott med fängelse i straffskalan och han ska därför betala föreskriven avgift till Brottsofferfonden.

Sekretess

Det finns alltså behov av sekretess för fotografierna på sidorna 13-14 i aktbilaga 24, vilka förevisats inom stängda dörrar. Sekretessen enligt 21 kap. 1 § offentlighets- och sekretesslagen (2009:400) ska därför fortsätta gälla för dessa foton.

HUR MAN ÖVERKLAGAR, se bilaga 1 (TR-01)

Överklagande ställs till Hovrätten över Skåne och Blekinge och ges in till tingsrätten senast den tisdagen den 8 februari 2022.

Eva Mårtensson Serrander

Krister Maxedius

KRISTIANSTADS
TINGSRÄTT

DOM
2022-01-18

Mål nr: B 2146-15

Rotel 7

I avgörandet har deltagit rådmannen Eva Mårtensson Serrander (ordförande) och f.d. rådmannen Krister Maxedius samt nämndemännen Josef Burburan Borsch, Pia Kronkvist och Ann-Sofie Lod Stolpe. Rätten är enig.

Hur man överklagar

Dom i brottmål, tingsrätt

TR-01

Vill du att domen ska ändras i någon del kan du överklaga. Här får du veta hur det går till.

Överklaga skriftligt inom 3 veckor

Ditt överklagande ska ha kommit in till domstolen inom 3 veckor från domens datum. Sista datum för överklagande finns på sista sidan i domen.

Överklaga efter att motparten överklagat

Om ena parten har överklagat i rätt tid, har den andra parten också rätt att överklaga även om tiden har gått ut. Det kallas att anslutningsöverklaga.

En part kan anslutningsöverklaga inom en extra vecka från det att överklagandetiden har gått ut. Ett anslutningsöverklagande måste alltså komma in inom 4 veckor från domens datum.

Ett anslutningsöverklagande upphör att gälla om det första överklagandet dras tillbaka eller av något annat skäl inte går vidare.

Så här gör du

1. Skriv tingsrättens namn och målnummer.
2. Förklara varför du tycker att domen ska ändras. Tala om vilken ändring du vill ha och varför du tycker att hovrätten ska ta upp ditt överklagande (läs mer om prövningstillstånd längre ner).
3. Tala om vilka bevis du vill hänvisa till. Förklara vad du vill visa med varje bevis.

Skicka med skriftliga bevis som inte redan finns i målet.

Vill du ha nya förhör med någon som redan förhörts eller en ny syn (till exempel besök på en plats), ska du berätta det och förklara varför.

Tala också om ifall du vill att målsäganden ska komma personligen vid en huvudförhandling.

4. Lämna namn och personnummer eller organisationsnummer.
Lämna aktuella och fullständiga uppgifter om var domstolen kan nå dig: postadresser, e-postadresser och telefonnummer.
Om du har ett ombud, lämna också ombudets kontaktuppgifter.
5. Skriv under överklagandet själv eller låt ditt ombud göra det.
6. Skicka eller lämna in överklagandet till tingsrätten. Du hittar adressen i domen.

Vad händer sedan?

Tingsrätten kontrollerar att överklagandet kommit in i rätt tid. Har det kommit in för sent avvisar domstolen överklagandet. Det innebär att domen gäller.

Om överklagandet kommit in i tid, skickar tingsrätten överklagandet och alla handlingar i målet vidare till hovrätten.

Har du tidigare fått brev genom förenklad delgivning, kan även hovrätten skicka brev på detta sätt.

Prövningstillstånd i hovrätten

När överklagandet kommer in till hovrätten tar domstolen först ställning till om målet ska tas upp till prövning.

Om du *inte* får prövningstillstånd gäller den överklagade domen. Därför är det viktigt att i överklagandet ta med allt du vill föra fram.

När krävs det prövningstillstånd?

Brottmålsdelen

I brottmålsdelen behövs prövningstillstånd i två olika fall:

- Den åtalade har dömts enbart till böter.
- Den åtalade har frikänts från ett brott som inte har mer än 6 månaders fängelse i straffskalan.

Skadeståndsdelen

Det krävs prövningstillstånd för att hovrätten ska pröva en begäran om skadestånd. Undantag kan gälla när en dom överklagas i brottmålsdelen, och det är kopplat en begäran om skadestånd till brottet. Då krävs inte prövningstillstånd för skadeståndsdelen om

- det inte krävs prövningstillstånd i brottmålsdelen eller om
- hovrätten meddelar prövningstillstånd i brottmålsdelen.

Beslut i övriga frågor

I de mål där det krävs prövningstillstånd i brottmålsdelen (se ovan), krävs det också prövningstillstånd för sådana beslut som bara får överklagas i samband med att domen överklagas. Beslut som kan överklagas särskilt kräver inte prövningstillstånd.

När får man prövningstillstånd?

Hovrätten ger prövningstillstånd i fyra olika fall.

- Domstolen bedömer att det finns anledning att tvivla på att tingsrätten dömt rätt.
- Domstolen anser att det inte går att bedöma om tingsrätten har dömt rätt utan att ta upp målet.
- Domstolen behöver ta upp målet för att ge andra domstolar vägledning i rättstillämpningen.
- Domstolen bedömer att det finns synnerliga skäl att ta upp målet av någon annan anledning.

Vill du veta mer?

Ta kontakt med tingsrätten om du har frågor. Adress och telefonnummer finns på första sidan i domen.

Mer information finns på www.domstol.se.